

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Prosociální výchova v katolicky orientovaných rodinách

Bakalářská práce

Autor: Kristýna Obršálová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.
Oponent práce: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kristýna Obršálová

Studium: P18P0151

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Prosociální výchova v katolicky orientovaných rodinách**

Název bakalářské práce: Prosocial education in catholic families
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je s oporou o odbornou literaturu a vlastní empirické šetření popsat průběh výchovy v katolicky orientovaných rodinách a zjistit, jakým způsobem a zda rodiče své děti vedou k prosociálnímu chování. Charakter této práce je teoreticko - empirický. Teoretická část se věnuje objasnění pojmů jako je prosociální chování a prosociální výchova. Cílem této práce je také poukázat na důležitost prosociálního chování na pozadí dnešní společnosti. Metoda k vypracování praktické části je kvalitativní empirické šetření.

KOLESÁROVÁ, Karolína. Životní styl v informační společnosti. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-119-5.

PONSARD, Christine. Víra v rodině. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. Familia. ISBN 978-80-7195-184-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.

STEINER, Rudolf. Výchova dítěte z hlediska duchovní vědy. Přeložil Zdeněk VÁŇA. Praha: Asociace waldorfských škol České republiky, 2007. ISBN 978-80-260-5788-8.

ZÁŠKODNÁ, Helena a MLČÁK Zdeněk. Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-306-6.

MANĚNOVÁ, Martina, VACEK, Pavel a VRABCOVÁ Daniela, ed. Výchova k dobru: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané 14. a 15. ledna 2016 na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016. ISBN 978-80-7435-661-2.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Oponent: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2020

Prohlášení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Prosociální výchova v katolicky orientovaných rodinách potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Děkuji váženému panu doc. PhDr. Jiřímu Semrádovi, CSc. za podnětné připomínky, vstřícný přístup, rovněž i za odborné a metodické vedení při zpracování práce. Děkuji také své rodině, blízkým přátelům za podporu a ráda bych také poděkovala svým respondentům za poskytnutí rozhovoru.

Anotace

OBRŠÁLOVÁ, Kristýna. *Prosociální výchova v katolicky orientovaných rodinách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 96 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku výchovy k prosociálnosti v katolicky orientovaných rodinách z pohledu současné mladé generace. Cílem práce je s oporou o odbornou literaturu a empirické šetření popsat průběh výchovy v katolicky orientovaných rodinách s ohledem na sociální citlivost. Práce je teoreticko-empirického charakteru, empirické šetření má kvalitativní charakter. Teoretická část práce řeší prosociální výchovu v kontextu sociálně ekonomických proměn společnosti, postavení katolické církve v české společnosti, specifika dnešní rodiny jako instituce a naplňování funkcí rodiny. Teoretická část se také zabývá identitou mladého člověka v rodině, modely výchovných stylů a rodinou v katolické církvi. V empirické části je realizován a vyhodnocován narativní, hermeneutický rozhovor. Výsledky empirického šetření přinesly poznatky o průběhu výchovy v katolicky orientovaných rodinách a také prokázaly, že prosociální výchova je meritorní součástí výchovy v katolicky orientovaných rodinách. Práce je realizována metodou literární, obecně logickými metodami a specifickými metodami používanými v pedagogickém výzkumu, metodou explorativní, technikou narativně hermeneutického rozhovoru, technikou otevřeného kódování a analytickou indukcí.

Klíčová slova: výchova, sociální vztahy, hodnoty, rodina, katolická církev

Annotation

OBRŠÁLOVÁ, Kristýna. *Prosocial Education in catholic oriented families*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 96 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with prosocial education in catholic-oriented families from the perspective of the contemporary young generation. The aim of the thesis is to describe the process of education in catholic-oriented families with regard to social sensitivity. The theoretical part of the thesis focuses on prosocial education in the context of socio-economic changes of society and the position of the Catholic Church in the Czech society. Furthermore, it concentrates on the role of today's family as an institution fulfilling the functions of the family. The theoretical part also deals with the identity of a young person in the family, specifics of educational styles and position of family in the Catholic Church. The empirical part of the thesis consists of a qualitative survey - narrative, hermeneutic interview. The results of empirical research provide information about the process of education in catholic-oriented families and shows that prosocial education is a substantial part of education in these families. The work is realized by the literary method, generally logical methods and specific methods used in pedagogical research. Furthermore, it uses exploratory method, narrative, hermeneutic interview technique, open coding technique and analytical induction.

Keywords: education, social relationships, values, family, Catholic Church

Obsah

Úvod.....	9
1 Sociálně ekonomické proměny společnosti a prosociální výchova	10
1.1 Globalizace.....	10
1.1.1 Kulturní a hodnotově orientovaná výchova v kontextu globalizace.....	11
1.2 Vliv digitálních technologií na fungování společnosti.....	13
1.3 Snahy o prohlubování demokracie a humanismu	15
1.4 Vliv pozdní modernity na fungování společnosti	17
1.4.1 Přístup postmodernity k výchově, pedagogice a vzdělávání	17
1.5 Postavení náboženství a katolické církve v moderní společnosti	20
2 Pojetí současné rodiny a křesťanská rodina	25
2.1 Vnímání současné rodiny	25
2.2 Vývoj rodinného života a výchovy	27
2.3 Mladý člověk a výchova v rodině	30
2.4 Naplňování funkcí rodiny	33
2.5 Modely výchovných stylů v rodině.....	35
2.5.1 Rodina a prosociální výchova.....	40
2.6 Rodina v katolické církvi	42
2.6.1 Výchova v rodině v katolické církvi.....	45
3 Projekt a prezentace výsledků empirického šetření	48
3.1 Teoretická východiska empirického šetření	48
3.2 Cíle a úkoly empirického šetření.....	49
3.3 Charakteristika výzkumného vzorku.....	49
3.4 Analýza výzkumného nástroje	51
3.5 Organizace empirického šetření	51
3.6 Prezentace výsledků empirického šetření	52
3.7 Dílčí závěry a diskuse výsledků.....	74

Závěr	77
Seznam použité literatury	79
Seznam obrázků a tabulek	85
Příloha A: Doslovný přepis rozhovoru s chlapcem 2 a dívkou 2	87

Úvod

Téma bakalářské práce bylo zvoleno z několika důvodů. K jedním z nich patří skutečnost, že sama v katolicky orientované rodině vyrůstám a mám mnoho zkušeností s mládeží z katolických rodin. Také vím, že je někdy náročné být v současné společnosti „dobrým člověkem“ a zachovat si své zásady a hodnoty, obzvláště pro mladé lidi, které ze všech stran obklopují různé způsoby života, nezávaznost, užívání si apod. Mojí motivací bylo zjistit, jak katolická víra s oporou o rodinu ovlivňuje myšlení mladého člověka v pohledu na sebe, na druhé, na svět, a jak jim pomáhá v jejich vztazích.

Hlavním cílem této práce je s oporou o analýzu odborné literatury a vlastní empirické šetření popsat průběh výchovy v katolicky orientovaných rodinách s ohledem na sociální citlivost. Na základě orientačního průzkumu literatury je vědecko-výzkumný problém formulován následovně: Je prosociální výchova složkou výchovy v katolicky orientovaných rodinách? Dále byla definována ústřední hypotéza, která zní: Výchova v katolických rodinách je citlivější k utváření sociálních vztahů.

Charakter této bakalářské práce je teoreticko-empirický. Empirická část je věnována kvalitativnímu šetření zaměřenému na rozbor a analýzu způsobů výchovy v katolických rodinách z pohledu nezletilé mládeže. Práce využívá metody literární, obecně logické, metodu explorativní a metodu dotazování, resp. techniku narativně-hermeneutického rozhovoru. První kapitola teoretické části se věnuje sociálně ekonomickým proměnám společnosti, ke kterým došlo v posledních letech, a které ovlivňují jak hodnotovou orientaci mládeže, tak pohled na katolickou víru i na způsob výchovy dětí v rodinách a samotný proces výchovy. Druhá kapitola pojednává o pojetí současné rodiny a specifikách křesťanské rodiny, výchově v katolické rodině a zmiňuje se také o výchově z hlediska katolické církve. Třetí kapitola je věnována samotnému empirickému šetření.

1 Sociálně ekonomické proměny společnosti a prosociální výchova

Na přelomu století došlo k několika výrazným změnám v Evropě, které ovlivnily současnou podobu celého světa. K těmto změnám patří například pád železné opony, rozšíření Severoatlantické aliance (NATO) a Evropské unie, rozšiřování vzdělávání jako nástroje ke stírání sociální nerovnosti. Tyto hlavní faktory jsou podporovány řadou procesů, které odstartovaly proměnu a otevřenost společnosti. Mezi zmiňované procesy se řadí například procesy globalizace, digitalizace, prohlubování demokracie a humanismu, ideje pozdní modernity, se kterou se ruku v ruce prosazuje představa o fungování společnosti založené na neoliberalistické představě, která mimo jiné zdůrazňuje extrémní individualizaci člověka. Tyto společenské procesy mají také vliv na současné způsoby výchovy v rodinách, jak v katolických, tak v nekatolických. Ovlivňují také povahu dnešní mladé generace a celkové smýšlení katolické církve.

1.1 Globalizace

Jedním z procesů, které výrazně ovlivňují současné fungování společnosti, je proces globalizace. V souvislosti s globalizací vyvstává mnoho diskusí a různých názorů, neexistuje shoda v tom, kdy vlastně globalizace začala a co tento proces znamená. Není ale pochyb, že globalizace znamená sílu, která zasahuje do poměrů všech zemí a jasně proměňuje vztahy v různých oblastech našeho života včetně hodnot. Počátek globalizace bývá orientován do poslední třetiny 19. století, též se spojuje s objevením Ameriky (Keller, 2007). Beck (2007) charakterizuje globalizaci jako proces, během kterého dochází ke stírání hranic a propojování různých oblastí, jimiž jsou finance, ekologie, kultura, technika nebo hospodářství. Díky globalizaci se mohou věci, osoby i ideje prosazovat tam, kde by je vláda chtěla udržet mimo svou zemi. Jedná se například o drogy, nelegální přistěhovalce nebo kritiku porušování lidských práv. Moderní komunikační technologie a dopravní prostředky, překonáváním časových rozdílů a vzdáleností, přispívají k tomu, že je globalizace možná bez námahy a stává se tak každodenní součástí života. Mízením hranic dochází ke smršťování vzdálenosti, vytváří se nadnárodní prostor, ve kterém potom vznikají sociální vazby (Beck, 2007). Dle Lužného (1999) při globalizaci dochází k prohlubování vědomí, že svět tvoří jeden celek a jednotlivé jeho části jsou na sobě navzájem závislé, a tím se propojují.

Dle Semráda (2001) souvisejí projevy globalizace s celkovým sociálně ekonomickým fungováním společnosti a s takovými jevy, jako je průmyslová a vědeckotechnická revoluce. Stejně tak jako pojem humanizace i pojem globalizace prochází v letech proměnami a vývojem, který postupně ovlivňuje všechny společenské, a dokonce i přírodní procesy. Ovlivňuje podmínky života, jeho kvality i reprodukci. Základem globalizace je vývoz kapitálu, rozvoj nadnárodních společností a ovládnutí ekonomických struktur, homogenizace světového trhu.

Do ekonomické oblasti se promítá tendence západní civilizace o vytvoření společnosti orientované na výkon, zasahuje ale i další oblasti, jako je například kultura, kde jde především o výnosnost a návratnost investic, méně už se pohlíží na přínos pro lidi a společnost. Kulturní dopady globalizace jsou důsledkem vývozu kapitálu z tzv. vyspělých zemí, pokrokových technologií, ale také vývozu ekonomických struktur. Nadnárodní korporace hledají další výhodnější podmínky k vyšším ekonomickým výkonům v zemích s levnější pracovní silou. Z řady zemí se tak stávají montovny, které fungují podle vzorů zakladatelských zemí, podle jejich nejen firemní kultury.

V kultuře se často setkáváme s podbízivostí uživatelům, která se snaží zvýšit sledovanost a návštěvnost, a proto se stává spotřebním zbožím. Komerce proniká také do oblasti sportu, kde se méně pohlíží na to, za jakou cenu bylo výkonu dosaženo, až někdy potlačuje i sport samotný. Důsledkem tohoto všeho jsou změny hodnotových stupnic, kdy se výkon a vnější úspěch stává důležitějším než morální a duchovní hodnoty. Dochází také ke strukturaci společnosti, kdy se ukazatelem úspěšnosti rozumí materiální hodnoty, postavení nebo třeba také příslušnost k určité sociální skupině apod. (Pelikán, 2007).

Skalková (2000) zastává názor, že z mnohodimenzionálního charakteru globalizace vyplývá mnoho různých společenských problémů. Sílí pocity nestability a nejistoty, homogenizací světového trhu se postupně stírají národní rozdíly. Skalková také mluví o rozplynutí hodnot, které jsou vázány na kvalitu života. Štěstí a svoboda člověka se měří individuálním konkurenčním úspěchem, ziskem a množstvím materiálních prostředků.

1.1.1 Kulturní a hodnotově orientovaná výchova v kontextu globalizace

V celém globalizačním procesu zaujímá podstatnou úlohu mládež, u které se projevují výrazné prvky individualizace jako reakce na pluralitně orientovanou společnost. Individualizace mládeže představuje celosvětový trend a vyznačuje se názorovou blízkostí a

všestrannou podporou globalizačních myšlenek, jak v pozitivním, tak i v negativním smyslu (Ondrejko, 2002). V chování a jednání mladé generace se také odráží určitá nezakotvenost člověka. Sociálně pozitivní jednání a chování mladého člověka lze však hodnotově orientovanou výchovou a vzděláním do jisté míry usměřňovat. Hodnotově orientovaná výchova je podstatnou a aktuální záležitostí v kontextu celosvětové krize hodnot. Výchovný systém, který by měl vést mladé lidi k porozumění hodnotám a z nich vyplývajících sociálních kompetencí, jako je utváření individuality, sociální citlivosti, schopnost kooperace, rozvoj fantazie a tvořivosti, formování odpovědnosti a kázně, se neredukuje pouze na vědění a rozvoj funkčních schopností (Semrád, 2001).

Osobnost člověka je ovlivněna kulturně historickým kontextem společnosti, který poskytuje člověku hodnotové zázemí. Člověk a prostředí tvoří celek a pokud člověk má být součástí společnosti, musí proniknout do její kultury. To znamená být schopen porozumět kulturním hodnotám a v souladu s nimi žít podle vlastního světového názoru. Vstřebáváním kulturního odkazu dochází k neustálému přetváření světového názoru a probíhá nepřetržitý proces tvorby, který je podstatný pro tvorbu nových hodnot, čímž se společnost stále více vyvíjí. V procesu tvorby se reflektuje individualita každého jedince, skrze kterou vstupuje do svého prostředí a ovlivňuje ho (Hlavičková, 2014).

Kultura je vnímána jako souhrn hodnot, přičemž individualita každého člověka je dána jeho kulturností. Z individuality člověka potom pramení potřeba autonomie osobnosti, o niž je důležité se snažit. Autonomie osobnosti však podle představitele kulturní pedagogiky Hessena není totéž, co individualismus, ke kterému některé současné názory směřují. Autonomie spočívá v možnostech a schopnostech jednotlivce ovlivňovat zvnitřněné a kulturně ukotvené normy, čímž zároveň jedinec naplňuje smysl vlastního života. Hessen také klade velký důraz na výchovu, protože právě prostřednictvím výchovy probíhá osvojování hodnot s ohledem na sociální skupinu, do které patří. Tím se jedinec začleňuje do tradic kultury a duchovního světa jako odkazu společnosti (Hlavičková, 2014).

V systému Hessenovy koncepce výchovy mají hodnoty významnou úlohu. Vzhledem k tomu, že osobnost člověka je tvořena nejen složkou rozumovou, ale také složkou emocionální a akčně volní, je třeba dbát na rozvoj duchovní, mravní i emocionální složky. Pokud u jedince dojde k interiorizaci kultury jako komplexu duchovních hodnot, nabízí se mu možnost naplnění individuálních potřeb a nalezení životního přesahu, ve kterém

Hessen vnímá smysl života. Nezáleží na tom, zda duchovní složka mladého člověka povede k objektivnímu nebo subjektivnímu významu tvořivosti, může však časem být zdrojem tvořivosti, která se stane kulturním odkazem (Semrád, Škrabal, 2018).

Spousta (2008) konstatuje krizi hodnot v současné společnosti. Je toho názoru, že se člověk v postindustriální společnosti cítí osamělý, je obklopen obavami ze svobody a tlakem veřejného mínění. Vlivným působením reklamy se stává lehce manipulovatelným a bezvýznamným článkem politického systému a mocenské elity. Tento kritický stav společnosti rozebírá ve svých dílech řada renomovaných autorů a většinou dochází ke společné shodě, že lidé nejsou připraveni nést důsledky expandující globalizace filozoficky, eticky, sociologicky, ani technicky.

S globalizačními tendencemi jsou také provázány transformace vzdělávacího obsahu. Sociální procesy, které nesou označení globalizace, a učící se společnost se navzájem propojují a různě ovlivňují. Toto vzájemné ovlivňování a propojování zdůrazňuje přechod ke společnosti, která je založena na znalostech, akcentuje také, jak důležité je zvyšování úrovně vzdělání a příprava na život v informační společnosti. Připomíná také význam celoživotního vzdělávání. Vzdělávání v učící se společnosti se zaměřuje na gramotnost. Jedná se o gramotnost informační, občanskou, ekonomickou, jazykovou a gramotnost udržitelného rozvoje. „*Pro uplatňování lidských zdrojů jsou také velmi významné individuální a kolektivní hodnoty, pod nimiž si můžeme představit způsob pohledu na život, společnost, zodpovědnost, zájem o učení a vzdělávání*“ (Skalková, 2007, s. 67). Problém vztahu globalizace a vzdělanosti spočívá v tom, že vzdělání je často chápáno utilitárně, což znamená, že je nástrojem k dosažení ekonomického růstu a hledí se především na to, co bude okamžitě funkční a uplatnitelné, přehlíží se formativní stránka vzdělávání.

1.2 Vliv digitálních technologií na fungování společnosti

Digitální technologie jsou jedním z nástrojů globalizace. Na jednu stranu pomáhají např. zkracovat vzdálenosti na zeměkouli, překonávat časové rozdíly, na straně druhé však vnučují svým uživatelům specifickou kulturu, která je provází.

Jedním ze znaků pluralitní postmoderní společnosti je vyobrazování množství různých vzorů, jejichž hodnoty je obtížnější rozlišit. V případě, že je sociální realita nestálá a proměnlivá a dítě se s ní střetává, je zapotřebí se ve výchově soustředit na rozvoj sociální kreativity dítěte a práci s informacemi. Výrazné působení virtuálního a mediálního světa

totiž vyžaduje rozlišovací schopnost, schopnost komparace a kritického vyhodnocení. To není v rozporu s individualitou. Akcentace samostatnosti vyplývá jak ze změněného přístupu k dětem v rámci celé společnosti, tak z potřeby vychovat je v osobnosti nezávislé, sebevědomé, kriticky smýšlející a aktivní. Je potřeba, aby děti byly schopné orientace v takovém množství informací, které na ně působí a jejichž mez vlivu nedokážou samy posoudit (Stašová a kol., 2015).

Média mají výrazný vliv na názory a postoje mladých lidí. Pod vlivem médií se také nesporně mění systém osobních vzorů mladých. Osobní lidské vzory jako například rodiče, učitelé a další blízcí lidé stále vzory zůstávají, ale zaujímají jinou pozici, než jak tomu bylo dříve. Proměňuje se i pojem tzv. celebrit, lidí společensky úspěšných, které se stávají pro mladé lidi vzorem, i když jejich úspěch může být značně povrchní. Zpracováním digitálními technologiemi může být úspěch nadhodnocen a mladí lidé nerozpoznají skutečné hodnoty, ale mají větší víru v autoritu médií než v autoritu rodiny. Příčinou může být mnohdy i nedostatek času strávený s dotyčnými blízkými. Zejména ve dvoukariérových rodinách mají děti méně možností poznat své rodiče při společných činnostech na rozdíl od dřívější doby, kdy byl společně strávený čas dětí s rodiči přirozený a samozřejmý (Pelikán, 2007).

Digitální technologie mohou být pro lidskou populaci obohacím, ale mohou mít také negativní následky. Mohou například sloužit k jednoduššímu a rychlejšímu vyhledávání informací, zároveň se zde objevuje riziko ve skutečnosti, že často mohou vést mladého člověka k mylnému předpokladu, že veškeré dostupné informace je možné přijmout jako ověřené poznatky. Také mohou prostřednictvím informací přispívat k rozvoji různých druhů myšlení, například dialektického, souvislostního anebo také kritického. To však pouze za předpokladu, že budou současně upozorňovat na fakt, že nalezením informace proces nekončí, je potřeba si ověřit jejich relevanci. Při adekvátním užívání digitálních médií může docházet k vnímání, pozorování a koncentraci pozornosti, avšak jejich přínos bude omezený v rozvoji fantazie, emocí a citů a v sociálním rozměru lidského života (Svoboda a kol., 2020) Mladá generace nekonzumuje oficiální masmédiá, ale čerpá především ze sociálních sítí a z médií, u nichž často neznáme autora, není záruka jejich objektivit a vědeckosti poznání, což se ukazuje jako další problém.

Sak a Saková (In Sak, Mareš a kol., 2007) konstatují, že komercializací kultury ustupují média tištěná a s životem mladých lidí jsou spojena média, která využívají vizuální zkratky, hudbu a jsou interaktivní. Ty, která tyto požadavky nesplňují, nejsou dostatečně

atraktivní. Sak také kritizuje dnešní podobu médií, ve kterých vystupují často nekulturní a nevzdělaní jedinci, snižuje se jazyková úroveň a tvůrčí přístup. Média by však na mladou generaci mohla mít prostřednictvím čím dál silnější digitalizace velmi pozitivní vliv, pokud by byla využívána pracovníky na pedagogické a didaktické úrovni.

Rizika nadměrného vlivu digitálních médií je také možné spatřovat v závislosti, izolaci, v postupné ztrátě kontaktu s realitou, což zabraňuje rozvoji přirozených mezilidských vztahů. Digitální vztahy totiž postrádají okamžiky mlčení, řeč těla, fyzická gesta a další projevy. Neprocházejí postupným utvářením přátelství, stejně jako vztahy skutečné, nevyžadují budování společných postojů a stálou interakci. Oproti budování společenskosti, posilují individualismus, který se projevuje nesnášenlivostí a opovržením. Spojení skrze digitální média nestačí ke spojení lidstva (Papež František, 2020).

1.3 Snahy o prohlubování demokracie a humanismu

Pojem humanismus je mnohodimenzionální jev a v průběhu let se rozvíjely jeho různé oblasti v rámci sociálních, duchovních i teoretických systémů. V době osvícenství se do popředí dostala orientace na svobodu člověka, úcta k důstojnosti a lidským právům, víra ve schopnost sebezdokonalování a tvůrčí síly člověka. V současnosti získává pojetí humanismu jinou podobu než dříve, opouští se od orientace na obecnou podstatu člověka a pozornost se věnuje konkrétním a aktuálním formám žití lidstva (Skalková, 1993).

Při utváření mravního charakteru člověka a v rozvoji jeho morálních hodnot hraje důležitou roli formování vůle a výchova kázně mladého člověka, ale hlavně také intelektu, který je vnímán jako projev nejvyšší důstojnosti člověka. Dle francouzského filosofa Jacquese Maritaina přispívá opora o náboženství k rozvoji mravních hodnot a jen prostřednictvím náboženské výchovy je možné v mladém člověku upevňovat hodnoty, jako je nezištnost v jednání vůči lidem, velkodušnost, trpělivost, sebeobětování apod (Skalková, 1993).

Dochází také ke vzájemnému propojování pojmů humanizace a demokratizace výchovy. Výchova zdokonaluje inteligenci i svobodnou vůli dítěte, vede jej k lidství, hodnotám moudrosti, pravdy a lásky, čímž dítě humanizuje. K docílení demokratické společnosti, založené na právech člověka, která by uspokojovala jeho sociální potřeby, je nutná výchova přispívající k rozvoji smyslu pro svobodu a zodpovědnost. Jednou z možných cest je spiritualizace člověka, skrze kterou je možné docílit skutečných mezilidských vztahů

a překonat tak krizové jevy jako je skepticismus, pesimismus, nárůst zločinnosti a nihilismus, který se šíří mezi mládeží (Skalková, 1993). Často však dobře míněná opatření nastavená k prohlubování demokracie a humanismu mají dopady pseudohumanistické a pseudodemokratické. Zde vyvstává otázka, zda je současné pojetí demokracie, kterou nyní realizujeme, správné. Na jednu stranu se objevují názory, že se demokracie vytrácí, na druhou stranu se společnost v určitých ohledech projevuje krajně pravicově. Lidé si často vysvětlují ustanovení po svém a vzniká tak ve společnosti anarchie. Pod těmito „pseudo“ podobami humanizace a demokracie si lze představit například některá pandemická opatření, ale i nedomyšlené snahy o integraci a inkluzi ve výchově.

Způsob, jakým se procesy humanizace uskutečňují v novém tisíciletí, se často staví jednostranně na právech jednotlivců, ale nedostatečně pracuje s odpovědností jedince. Tato práva zajišťují pomyslnou svobodu, ale neberou v potaz sladění individuálních a společenských potřeb, a ústí tak ve výrazné prosazování krajního individualismu na rozdíl od zájmů různých sociálních skupin nebo společnosti obecně. Společnost se nerovnováhu snaží korigovat sociálními opatřeními, která jsou ale často marná a vyznívají jen jako verbální krok nebo dobře myšlené gesto. Ve společnosti, kde převládá krajní individualismus podporovaný moderními technologiemi a kde zmizela reprezentace celku, se systém vzdělávání vytváří velice obtížně tak, aby se na něm shodla většina (Semrád, Vališová a kol., 2016).

Výchovou člověka se usiluje o ovlivňování, které za jeho aktivní spolupráce přistupuje k rozvíjení a zdokonalování jeho osobnosti a pomáhá získávat takové vlastnosti, které umožní žít samostatně a společensky odpovědně v demokratické společnosti (Skalková, 1993). Demokracie nabývá svého významu ve chvíli, kdy může určité společenství, sdílející společný osud, společně rozhodovat o důležitých a relevantních politických otázkách. Tento způsob uspořádání státu vyrůstá ze svrchovanosti lidu. Kulturně a teritoriálně vymezený lid tvoří zdroj zřízených veškerých legitimních norem a institucí. Reprezentační demokracie, která dnes převládá, je suverenita lidu uplatňována prostřednictvím lidmi pravidelně volených zástupců do určitých politických institucí určitého společenství. V moderních politických státech došlo ke kulturní homogenizaci, díky které se lidé náležící určitému území mohou jeden s druhým ztotožňovat a společně spojovat svou loajalitu s určitým národem. V rámci moderního státu, který se stal národním státem, se rozvinul pojem moderního občanství, jako souhrn rozšiřujících se práv (Hloušek, Kopeček a kol., 2003).

1.4 Vliv pozdní modernity na fungování společnosti

Ve druhé polovině 20. století začaly probíhat diskuse o tom, že jako společnost stojíme na počátku nové éry. Tento nový věk se začal různě označovat. Je možné setkat se s názvy jako je postindustriální společnost, postkomunistická společnost, post-kapitalistická společnost, informační společnost, konzumní společnost nebo také stále se učící, znalostní společnost i postmoderní společnost (Semrád, Škrabal, 2014).

O jednoznačném výkladu postmodernity neexistuje konsensus. Podle francouzského filozofa F. Lyotarda nemá tento pojem zachycovat určité časové období, ale „*spíše vyjadřuje způsob myšlení, vyprávění, senzibility, dobový pocit přelomu.*“ V Evropě se tento myšlenkový směr začal výrazněji prosazovat od 70. let (Skalková, 2004, s. 43).

Keller (2009) hovoří o postmoderní společnosti jako o protikladu tradice. Hlasatelé pozdní modernity mají tendenci vše negovat, problémy společnosti mají být řešeny pečlivější a efektivnější modernizací. Doba postmoderní je charakteristická přibýváním nejistoty, jak na poli pracovním, tak na poli rodinném. Problémy se prohlubují, a je zde riziko, že nebudou řešeny racionální cestou, protože jsou iracionálně založeny. Strouhal (2013, s. 153) konstatuje, že „*jedním z důsledků postmoderního zpochybnění racionality je i relativizace mravních záležitostí.*“ Postmoderna signalizuje odstup od víry v jednoznačné hodnoty. Semrád a Škrabal (2014) charakterizují postmodernitu mimo jiné také významnou orientací na přítomnost, která se do života společnosti promítá hédonismem, přičemž je kladen velký důraz na silné, adrenalinové zážitky. Také souhlasí se Strouhalem v tom, že je možné postmodernitu pozorovat v hodnotovém relativismu a pluralismu. Dochází zde také ke zpochybnování autorit, je hlášána neomezená individualita, která se projevuje v různosti životních stylů a v různých alternativách (Semrád, Škrabal, 2014).

1.4.1 Přístup postmodernity k výchově, pedagogice a vzdělávání

Od počátku rozvoje moderní společnosti, tj. od dob renesance, se ve srovnání s ostatními oblastmi života největší naděje vkládají do vzdělání. Vzdělání představuje prostředek k emancipaci a integraci spodních vrstev, lidí z okraje společnosti a utlačovaných menšin obyvatelstva. Vzdělání by také mělo zabraňovat předsudkům, diskriminaci, hladu, AIDS a dalším negativním společenským jevům. Vzdělání má být nástroj k řešení výzev budoucnosti, má být zdrojem štěstí pro děti a mělo by zajistit práci dospělým. Je ale zřejmé,

že ne všechno z výše vypsaneho je možné splnit, a tak se v málokteré oblasti vymýšlí tolik jako právě ve vzdělávací politice (Liessmann, 2008).

Ve vztahu k výchově, pedagogice a vzdělávání je postmoderní myšlení charakterizováno několika znaky. Jedním z nich je například odmítání moderního pedagogického myšlení, které zastává názor, že je možné formovat člověka k jeho lidství a plánovat budoucnost společnosti se vzdělanými lidmi (Skalková, 2004). Radikální příznivci postmodernity neuznávají pedagogický zákon o vztahu výchovy a společnosti a odmítají výchovu, protože v ní vidí omezující ruku vládnoucí ideologie. Výchovnými prostředky jsou v jejím duchu děti vedeny k přizpůsobování se potřebám společnosti bez ohledu na jejich vlastní zájmy. Jak je již výše zmíněno, postmodernita se naopak vyznačuje pluralitou, a ta se promítá i ve výchovně vzdělávacích cílech, které naprosto vycházejí z individuálních potřeb dítěte a odmítá se jakékoliv univerzální pojetí. Děti jsou také od dětství vedeny k tomu, aby se jednou staly užitečnými, a především úspěšnými ve společnosti (Semrád, Škrabal, 2014).

Orientace postmoderny na přítomnost a užívání si života plnými doušky nachází u mládeže odezvu. Dle výzkumů hodnotové orientace (Kolesárová, 2016) se ukazuje, že velká část mladé generace žije hedonistickým způsobem života, který se vyznačuje orientací na užívání si, chození na večírky, zábavy, schůzky s partnery a také je vzdálený od kulturních, duchovních, vzdělávacích a sociálních hodnot. Potvrzení toho, že je tento životní styl správný, dostávají mladí lidé také z reklam a různých sdělovacích prostředků. Významným cílem je tudíž povzbuzování mladé generace k rozvoji tvořivosti, aby se sociálně kulturní odkaz pouze nespotřeboval, ale také rozrůstal (Semrád, Škrabal, 2018).

Spolu se vším dalším anti, jako je například termín antikultura, antividadlo, antipsychiatrie nebo antivěda se do povědomí dostává i pojem antipedagogika. Antipedagogika je zjednodušeně řečeno založena na tom, že se složité pedagogické vztahy řeší ustupováním dospělého a jeho výchovných zásahů. Hlasatelé antipedagogiky usilují o změnu vztahu dítěte a jeho vychovatele. Předchozí pedagogické působení je považováno za nepřátelské vůči dětem, a tudíž je potřeba nahradit ho přátelským vztahem založeným na rovnosti. Radikální koncepce antipedagogiky mají tendenci odmítat všechna dosud užívaná pojetí výchovy a vzdělávání. V tom důsledku je zde snaha užívat spíše než pojem výchova pojem „provázení“ a „podporování“ dítěte, nebo také pojmy socializace a učení (Skalková, 1995).

Postmoderní pedagogika klade důraz na to, aby se žák ve škole cítil dobře, a stejně jako Skalková (2004) hovoří i Semrád se Škrabalem (2014) o vztahu postmoderní a humanistické pedagogiky. Pozdní modernita zpochybňuje význam a funkce vzdělávání a zajímá se o analýzu vzdělání z hlediska moci a proti obsahu vzdělání uvádí jako podstatnější spontaneitu, emocionalitu, svobodnou činnost, iracionální zážitky apod. V humanistické pedagogice se tyto pozice ve vztahu ke vzdělání projevují tak, že se klade větší důraz na proces než na obsah vzdělání. Empatické soužití má vyřešit problematiku styku s dětmi a v procesu komunikace je stěžejní seberealizace individua, která zakrývá význam vzdělávacího výsledku (Skalková, 2004).

Postmodernita však ve vztahu k výchově a člověku nabízí také pozitiva, mezi která patří například poukazování na ničující úlohu masmédií. Vychází najevo, že masmédiá přispívají k potlačení individuality jedince a zavádějí novou všeobecnost. Také poukazuje na místo emotionality, intuice a tvořivosti v procesu rozvoje jedince. Svým přístupem k tradiční orientaci obsahu vzdělávání zabraňuje jedolitosti vzdělávacích obsahů (Semrád, Škrabal, 2014).

Když se hovoří o oblasti vzdělávání, je vhodné neopomenout také vysoké školy, na které má postmodernita, ale také globalizace, dopad. Po pádu železné opony se bývalé komunistické země měly snahu vyrovnat těm vyspělým, proto začaly zavádět jejich způsoby a řešení. Nebylo to však nejšťastnější řešení, neboť si tyto země neuvědomily, že okolnosti a podmínky, za nichž tato řešení fungují v jiných zemích, se liší od tamějších, neboť vycházejí z jiných kulturně antropologických konsekvencí. Je zapotřebí zohlednit, že otázky týkající se vzdělávání, výchovně vzdělávacího systému, popřípadě informačních technologií, lze vyřešit pouze s vědomím, že žijeme ve zcela jiné společnosti než v 2. polovině 20. století (Semrád, Škrabal, 2014).

Jako mnoho jiných autorů i Kolesárová (2016) ve své publikaci hledá odpověď na otázku, v jaké společnosti žijeme a hovoří o tzv. informační a vzdělanostní společnosti. Informace a vědění jsou dva mezní pojmy v konceptu těchto dvou společností. Objevují se názory, že společnost vědění je vyšším stupněm společnosti informační, ale existují také názory, které staví obě společnosti na stejnou úroveň. Petrusek (2006) chápe informaci jako předstupeň vědění. Informace je základ, ze kterého díky intelektuálnímu úsilí a myšlenkovým operacím směřujeme k poznatkům. Je také názoru, že informace fungují, až když jsou

aktivována a prakticky využita a říká, že existence informací je zcela závislá na technologii, ve které jsou vytvořena nebo uložena. Zde dochází k propojení informace s digitalizací a výpočetní technikou.

Vzdělanostní společnost se také vyznačuje „*plošným rozšiřováním vysokoškolského vzdělání v populaci, řešením sociálních problémů, včetně nezaměstnanosti, sociálními deviacemi, organizací společnosti, životním stylem, multikulturalitou a globalizací.*“ (Kolesárová, 2016, s. 10) V kontextu plošného rozšiřování vysokoškolského vzdělávání jsme se dostali do situace, kdy se s vysokoškolským vzděláním počítá u více než poloviny populace. K průsečíku vzdělanostní a informační společnosti potom dochází ve chvíli, kdy začneme hovořit o způsobu využívání informací, kdy „*charakter využití informace je dán vzdělanostní úrovní jejího uživatele*“ (Kolesárová, 2016, s. 10).

1.5 Postavení náboženství a katolické církve v moderní společnosti

Všechny procesy, které se ve společnosti v několika desítkách posledních let odehrály, mají také dopad na katolickou církev a její současnou podobu.

V moderních společnostech může náboženství vstupovat do veřejné sféry, pokud respektuje základní moderní práva, tzn. právo na soukromí a právo na svobodu vyznání. Během osmdesátých let proběhl proces deprivatizace náboženství, který znamená průnik náboženství do veřejné sféry a náboženství se stalo veřejným a politickým faktorem.

Proces deprivatizace probíhá třemi způsoby:

- 1 Náboženství vstupuje na veřejnou scénu, aby hájilo tradiční svět před různými podobami pronikání státu a trhu a také proto, aby otevřelo diskusi o morálních problémech dnešní společnosti. Příkladem tohoto průniku může být veřejná kampaň katolické církve proti potratům, kdy se odpůrci potratů snaží poukázat mimo jiné na obecné právo na život.
- 2 Náboženství vstupuje do veřejného života, aby znejistilo snahu státu a trhu fungovat podle svých vlastních vnitřních předpisů bez ohledu na tradiční morální předpisy. Dochází zde ke zpochybnění absolutní právní a morální nezávislosti těchto dvou sfér a otevírá se otázka mravního charakteru.
- 3 Tradiční náboženství mají snahu akcentovat princip společného dobra a blaha proti individualistickým moderním liberálním teoriím, který tento princip omezují na souhrn potřeb jednotlivců (Lužný, 1999).

Katolická církev prošla po dobu svého působení proměnami, s kterými souvisí také její význam v české společnosti. V minulosti, v období meziválečném, nebyla katolická církev vnímána jako konstitutivní součást české společnosti, zaujímal spíše obranné reakce. Ve druhé polovině 20. století čelila snahám komunistické diktatury omezit katolickou církev a veškerou její činnost kontrolovat (Fiala, 2007).

Katolická církev sehrála velkou roli v událostech roku 1989 a společnost jí přikládala svůj význam. Po pádu komunismu se potom v roce 1989 znovu otevřela cesta ke svobodnému působení v nových společenských podmínkách a státní představitelé tehdy mluvili o nezastupitelném významu církví pro rozvoj společnosti. Přínos církve bylo možné v posledních desetiletích pozorovat v různých rovinách. Účast církve na společenském životě probíhá službou v sociální a charitativní oblasti, v kultuře, školství, ale také třeba ve vězeňství nebo v armádě. Prostor pro působení se církvi otevíral také na poli péče o sociálně slabé vrstvy společnosti, protože tržní reformy dostatečně nereflektovaly jejich pozice. Všemi těmito aktivitami církve přispívaly k obnově společnosti poškozené komunistickým režimem. Hlavním posláním církve ve společnosti je však snaha o vnitřní kultivaci a obnovení povědomí o základních hodnotách veřejné morálky. Ukázalo se, že vzhledem k narůstání negativních jevů ve společnosti i ekonomice (kriminalita, xenofobie, „tunelování“ podniků) je pro fungování společnosti nutné dodržování základních etických norem. Katolická církev se však po vlně „polistopadové euforie“ začala potýkat s neochotou části politických kruhů k řešení otázek materiálního zázemí, či minimálních ekonomických základů. Církev získala ve veřejném povědomí spíše status mocenské instituce, která pro společnost nemůže mít významný přínos. Často se v médiích hovořilo o vysokých nárocích církve. Také je ale potřeba zmínit, že církev často nedokázala přesvědčit veřejnost o svých vizích o poslání (Vlk in Přehled jednání mezi státem a církvemi v letech 1990 – 2000, 2001).

Důležitou aktivitou, kterou je možné považovat v jistém smyslu slova za deprivatizační, bylo vydání dokumentu Pokoj a dobro (2000). Tento dokument byl následováním globálního trendu v Římskokatolické církvi, se kterým církev v mezinárodním prostoru vystoupila na veřejnost a česká katolická církev se ho rozhodla přizpůsobit českým podmínkám a vystoupit s ním na české veřejné scéně. Tento dokument byl určený pro diskusi s širokou veřejností, není určen pouze pro věřící. V rámci tohoto listu církev představuje své hodnoty a přesvědčení a také seznamuje se svým pohledem na dosavadní vývoj demo-

kratickeho ceskeho statu a svoji vizi ohledne budouciho vyvoje. Také zde vystupuje požadavek na politiky, podnikatele a významné mocné osoby, aby vývoj tímto směrem pomohli zajistit a současně na každého člena společnosti, aby jednal v souladu s křesťanskými hodnotami a přispíval tím k lepší budoucnosti naší země a společnosti. Kromě toho list vyzývá k celospolečenské diskuzi nad tématy politiky a ekonomiky a nalezení konsenzu mezi širokou společností a církvemi.

Katolická církev v posledních letech velmi bojuje s určitou částí ve svých řadách, která se nechce vzdát okázalosti a majetku a také vyvstávají různé kauzy týkající se páchání sexuálního násilí na dětech apod. Například je možné uvést nedávný problém ve Vatikánu, kdy byl před vatikánský soud postaven kardinál, který byl obviněn z finančních trestných činů či boj Františka s některými představiteli církve v Polsku právě v souvislosti s pedofilií, kdy docházelo k přímému páchání těchto činů nebo k jejich ukrývání. Plzeňský biskup Tomáš Holub (2018) se k tomuto tématu krátce vyjadřoval v rozhovoru na ČT 24, kde říká, že se církev se v jistém smyslu slova nachází v krizi a stojí před rozhodnutím, zda tyto záležitosti řešit v rámci církve, nebo zda vše přiznat a podstoupit určité zahanbení před společností. Jako papež František se přiklání k druhé možnosti, protože vnímá, že je potřeba se omluvit a přiznat pravdu a snažit se nalézt společné cesty k nápravě věcí (ceskatelevize.cz, online, 2018).

Papež František, který je významnou osobností světa a hlavním představitelem církve, se významně pomáhá zasazovat o postavení katolické církve ve společnosti. Ve své encyklice o bratrství a sociálním přátelství reaguje na agresivní nacionalismus, který vede k sobectví a ztrátě sociálního citění a vyzývá každou generaci k tomu, aby navazovala na úspěchy těch předchozích a nespokojila se s tím, čeho bylo dosaženo v minulosti. (Papež František, 2020) Na tento jeho výrok navazuje také Semrád se Škrabalem (2018), kdy tvrdí že moderní společnost upouští od tvořivosti a čerpá z tvořivosti minulých generací, díky níž žijeme ve vysokém standardu.

Papež František (2020) považuje za jednu z nejpodstatnějších příčin krizí současného světa necitlivost lidského svědomí, odcizení se náboženským hodnotám, rostoucí individualismus a materialistické filozofie, které člověka povyšují na místo Boha a hlásají prosazování světských a materiálních hodnot. Papež František konstatuje, že není možné, aby se ve veřejné diskusi opomíjel prostor pro reflexi ústící z náboženských tradic, které mají potenciál, dávají podněty k přemýšlení v každé době a otevírají mysl a vnímavost. Při vytváření lepšího světa církev nesmí zůstat na okraji a je potřeba, aby probouzela

duchovní síly, které mohou být nápomocny k budování lepší společnosti. Náboženští činitelé sice nesmějí vstupovat do politiky stranické, ale jejich úkolem je účastnit se politického života, který znamená udržování pozornosti směřující ke společnému dobru a péči o rozvoj lidstva.

Shrnutí

Společnost je na počátku 21. století proměňována a otevírána. Tyto proměny s sebou přinesly řadu dynamických procesů, nová témata a diskuse, se kterými se společnost musí vypořádat. Mezi tyto procesy patří globalizace, demokracie, humanita a pozdní modernita. Globalizace s sebou přinesla výrazný rozvoj digitálních technologií, s nimiž jde ruku v ruce vliv médií a různých komunikačních prostředků, které mají v dnešní společnosti významnou úlohu. Globalizace nám umožňuje volné cestování, možnost pracovat v různých zemích světa, případně prostřednictvím digitálních technologií rychlý kontakt s lidmi na opačné straně polokoule. Dopad globalizace však spatřuji nejen v nadměrné orientaci na ekonomiku, materialismus, ale i v dominanci euroamerické kultury, což může mít za následek krizi hodnot, nezakotvenost jedince a výskyt negativních jevů ve společnosti. S globalizačními tendencemi souvisí také transformace vzdělávacího obsahu, objevuje se pojem „učící se společnost.“ Vysokou hodnotu ve společnosti má zvyšování úrovně vzdělání a znalosti. Demokracie v České republice byla výrazně ovlivněna sametovou revolucí a následným pádem železné opony a také přijetím do NATO a EU, což mělo za následek volný pohyb osob, zboží, kapitálu. V souvislosti s demokracií a humanizací můžeme ale také rozpoznat jejich tzv. „pseudo“ podobu, která se projevuje v různých dobře míněných humanistických a demokratických opatřeních, jako je třeba inkluze, lidská práva, svoboda bez odpovědnosti a sociální ukotvenosti. Dále se také setkáváme s myšlenkou posílení neoliberalismu jako moderního konceptu fungování společnosti, který klade důraz na individualismus, samostatnost jednotlivce a tržní ekonomiku. V moderní společnosti jako společnosti individuí je možné nalézt pozitivní stránku ve skutečnosti, že se člověk odprošťuje od vlivu skupin, zároveň vše nese i negativa, z individualismu se postupem času stane krajní individualismus, kdy klesá sociální determinovanost jedince ve společnosti. Cílem výchovy je vychovat nezávislé, sebevědomé a kriticky smýšlející osobnosti. Také je zapotřebí soustředit se na rozvoj sociální kreativity dítěte a v souvislosti s informačním charakterem společnosti také na práci s informacemi. Dyna-

mické procesy, které se ve společnosti odehrávají, mění také tradiční hodnoty, které vyznávala starší generace a která také snáší tyto probíhající změny nejhůře. Pluralitní společnost obtížně nachází jednotu ve vyznávaných hodnotách. Hodnoty, jež vyznává současná mladší generace, se projevují například v ekonomické stránce života, ve vyzdvihování atraktivnosti života a bezbřehém prostoru k seberealizaci jedince. Dnes se také jednou z ústředních hodnot stává zisk, proto mnoho lidí upřednostňuje práci například před časem věnovaným svým rodinám, dětem. Propagovaný konzumní způsob života nás vede k nedostatku empatie, sobectví a cynismu a menší důraz na sociální výchovu je potom řešen zástupnými opatřeními. Je potřeba mít stále na paměti, že tradiční hodnoty úzce spjaté s křesťanskou vírou jsou zde již 2000 let a nelze je jen tak smést ze stolu.

2 Pojetí současné rodiny a křesťanská rodina

Všechny společenské změny, proměny v materiálních a duchovních hodnotách se podepisují na podobě dnešní rodiny. Rodina by však měla i vzhledem k měnícím se podmínkám stále usilovat o vytváření emotivně a vztahově podnětného prostředí v kontextu uspokojivých materiálních podmínek, a tím zajistit spokojené dětství svých dětí. Rodina by také měla dbát na individuální rozvoj dětí, skrz poznání jejich možností a mezí. Tyto představy o rodině jsou však spíše idealistické než realistické a mnoho rodin v těchto bodech selhává. Otázka, proč tomu tak je, však nenabízí jednoznačnou odpověď (Švarcová, Svatoš, 2006).

2.1 Vnímání současné rodiny

Vnímání současné rodiny je odlišné od vnímání rodiny v minulosti. Základem rodiny jsou dnes dva dospělí lidé a jedno dítě, přičemž tento útvar lze označit jako rodina **nukleární**. Ať už jsou partneři sezdaní, či nikoliv, hovoříme o rodině **manželské**. Pod tímto přívlastkem si můžeme představit mateřství a otcovství a také péči o děti přisvojené či děti přicházející z původních manželství muže nebo ženy. V rodině také nalezneme jak generaci rodičů, tak generaci dětí, přičemž hovoříme o rodině **dvougenerační**. Tyto tři znaky současnou rodinu odlišují od rodiny tzv. velké, vícegenerační nebo bychom také mohli říci rodové či příbuzenské (Helus, 2007).

Čtvrtým a podstatným znakem, který současnou rodinu odlišuje, je rodina **intimně vztahová**, která funguje jako „soukromý prostor“. Z předchozí tradiční rodiny byla významně vyčleněna citová blízkost, kterou v sobě partneři dnes objevují a na jejímž základě se rozhodnou vstoupit do manželství a počít novým životem. Posledním znakem je potom **privátní individualizace**. Mezi znaky této individualizace patří možnost rozhodovat se a nést za svá rozhodnutí zodpovědnost. Individualizace však znamená i určité riziko pro jednotlivé členy rodiny i pro společnost. Může se totiž projevit nejen jako rozvoj osobnosti, ale také jako zahleděnost sám do sebe a bezohlednost, sobeckost. Proto je tu také určitá společenská kontrola, která se projevuje především skrze formulace zákonů povinné péče o děti (Helus, 2007).

Dle Krause (2008) je vymezení dnešní rodiny velmi složité a obtížné. Tradiční kritéria, jako bylo například uzavření manželského svazku, dnes už nejsou podmínkou rodinného

života a narůstá počet soužití, která toto kritérium neplní. Důsledkem tohoto jevu přibývá dětí, které se narodí mimo legitimní manželský svazek (Kraus, 2008).

Současnou rodinu lze dle Krause (2008) vymezit:

- Změnou sociálních rolí rodičů, která souvisí s demokratizací vztahů v rodině v důsledku opuštění patriarchálního modelu rodiny. Ta se projevuje partnerským vztahem obou rodičů, přičemž došlo k poklesu autority otce, a naopak žena nabyla různá práva, ale i povinnosti, které dříve měl otec. Děti se také více podílejí na organizaci rodinného života a vztah rodičů a dětí je více partnerský.
- Izolovaností rodiny, která vyplývá ze snahy oddělit život generací. Souvislost má také pokles významu sousedských vztahů a tendence vytvořit klid svého domova jako únik před přetechnizovaným, medializovaným a překolektivizovaným vnějším světem.
- Zmenšováním rodiny, které se projevuje přibývajícím počtem jednočlenných domácností nebo osamělých matek s dětmi, což vede k nižší stabilitě rodin.
- Dezintegrací v rodině, která se projevuje tím, že ubývá rodin, v nichž spolu členové vzájemně komunikují tváří v tvář, nebo si dokonce sdělují své zážitky, radosti i strasti a hledají cesty k vzájemné pomoci a spolupráci.
- Roztříštěností života v rodině, která se projevuje tím, že si rodiče často kromě rodinného vyžití hledají další a děti jsou potom odkázány samy na sebe a žijí si také svůj vlastní život.
- Zatížením rodičů pracovními aktivitami souvisejícím se zaneprázdněním, plynoucím z dominance ekonomických hodnot, jehož důsledkem je vyčerpání, které se podepisuje na trávení času s dětmi. Jeho nedostatek bývá nahrazován materiálními prostředky a vyšším kapesným, což může přispívat k devalvací hodnot a deviantnímu chování.
- Častou rozvodovostí, jejíž příčina leží mj. v menší odolnosti mladé generace čelit problémům a výrazně ovlivňuje duševní zdraví dítěte a jeho osobnostní rozvoj. Důsledkem jsou úzkostné stavy dítěte či jiné psychické poruchy. Častým jevem je také uzavírání nových manželství, která, pokud jsou opět nefunkční, vedou k opakovaným „změnám rodičů“ dítěte, což má na psychiku dětí také negativní dopad.
- Diferencovaností rodin podle socioekonomické úrovně, což znamená, že se mnoho rodin dnes ocitá v dlužích, protože půjčkami řeší svoji neuspokojivou

finanční situaci. Hrozí jim pak sociální vyloučení a děti z těchto rodin se mohou často stávat terčem posměchu a šikany. Hovoříme především o mladých rodinách s dětmi.

V současné době se většinovým rodinným uspořádáním stává rodina s jedním dítětem, což vede k určitým odlišnostem od způsobu fungování rodiny v minulosti. Jedna z nich je například převádění některých funkcí rodiny na školu. V tradičních rodinách se mladší děti učili od starších sourozenců prosazovat se a hledat svoje místo ve skupině, zatímco jedináček se s tímto nárazem setkává až při příchodu do školy mezi děti stejně staré bez jakéhokoliv základu stratifikace a lekce o funkci nerovností. Talcott Parsons si ve čtyřicátých letech minulého století povšiml, že rodinu jako základní socializační skupinu začala nahrazovat skupina vrstevnická, především školní třída (Možný, 2004).

Ondrejko (2006) se také přidává k tomuto postoji a poukazuje mimo jiné na změny v prožívání každodenního rodinného života, které se vlivem kulturních a strukturálních podmínek odrazily především ve vztahu k dětem. Dnes dochází k tzv. emancipaci dítěte a změně mocenských poměrů rodičů. Dříve byl kladen důraz na poslušnost a podřízenost dítěte rodiči, dnes už je v důsledku tzv. volné výchovy těžiště přeneseno spíše na svobodnou vůli a samostatnost dítěte. V rodině se uplatňuje při řešení nějakého problému spíše dohoda všech členů domácnosti než autoritativní rozhodnutí rodičů, nejčastěji otce, jak to bylo dříve. V tomto konceptu je dítě málo vedeno k zodpovědnosti, fungování v určitém systému a plnění stanovených norem.

2.2 Vývoj rodinného života a výchovy

Po celé 19. století vládlo v sociologii přesvědčení, že rodina zůstává a zůstane i v budoucnu stabilizujícím prvkem společnosti. Je ovšem nutné oddělit přesvědčení o stabilitě a neměnnosti formy rodiny typické pro náš kulturní okruh od „*přesvědčení, že rodina je stabilizujícím prvkem sociálního systému, ať už vypadá jakkoli*“. Skutečnost, že společnost ztrácí na stabilitě, pokud se přestávají naplňovat rodinné závazky, je zřejmá už v etických a morálních spisech (Možný, 2008, s. 15).

Možný (2008) píše také o jistém genetickém klíči, který má každý sociální jev. Jedná se o určitý stav závislosti současného stavu instituce na stavech, kterými prošla v minulosti. Rodina může být velmi názornou ukázkou této závislosti.

V 50. letech se rodina pokusila obnovit svoje ústřední postavení ve společnosti, pevnou hierarchii, tradiční vnitřní harmonii a uspořádanost. Tato léta bývají v západní Evropě označována jako dekáda rodiny díky představě o šťastné obnovující se dvougenerační rodině alespoň se třemi dětmi. Skutečnost byla ovšem taková, že právě na konci tohoto desetiletí začala narůstat rozvodovost a došlo ke snížení porodnosti. Později se ukázalo, že se rodina od konce první světové války podstatně změnila a její změny dále probíhají. Nejde o zanedbatelné změny, ale jedná se o charakteristické změny, které mají hluboké kořeny.

Jednou ze změn je dle Možného (2008) legitimizace sexu. I přesto, že tento monopol padl, zůstávala rodina stále jako instituce, které náleží reprodukce. Od počátku 70. let dochází ke zvýšení počtu dětí narozených mimo manželský svazek a z tohoto důvodu je obtížné hovořit o monopolu rodiny na reprodukci a socializaci dětí. Další změnou je také to, že v tradičních rodinách byli za volbu partnera pro manželství zodpovědní rodiče, kteří brali v úvahu zachování společenského statusu a majetkových poměrů rodiny. Postupem času byl tento vliv výrazně minimalizován. Manželství bylo dříve považováno podle křesťanské nauky za nezrušitelnou instituci, která přispívala ke stabilitě rodiny. Pojetí manželství jako občanské smlouvy, kterou je možné vypovědět z obou stran a také ekonomické a sociální osamostatnění žen, má však za důsledek přibývání rozvodovosti a opakované uzavírání manželství.

V minulosti bylo hlavním smyslem rodiny vychovat děti. Děti se rodilo mnoho, s nástupem antikoncepce a touhou dopřávat si stále více pro sebe, což je ekonomicky náročné, se však přibližně od poloviny sedmdesátých let výrazně snižuje porodnost a rodina s jedním dítětem je dnes velmi běžná (Možný, 2008).

Také je důležité zmínit období po 2. světové válce, kde vztah k rodině a dětem hrál významnou roli, protože se věřilo, že překonáním druhé světové války nastávají optimální životní podmínky. Ve všech evropských zemích tudíž narůstá od roku 1945 sňatečnost a lidé uzavírají manželství v nižším věku. Vytrácí se důraz na majetek, věno, zajištěnost a příslušnost k sociální skupině a dochází k naplňování touhy po lásce. V souvislosti s tímto dochází k tzv. „baby boomu“ a především u mladých lidí se výrazně zvyšuje porodnost. „Baby boom“ neznamenal pouze zvýšení porodnosti, ale také změnu ve vztahu k dětem. Projevuje se převážně v uvolnění tradiční disciplíny a autority a naopak posiluje snahy zajišťovat dítěti podnětné prostředí, respektovat jeho potřeby a rozvíjet jeho potenciál. Rodič je služebníkem dítěte, které si určuje, jak má být vychováváno (Helus, 2007).

V naší kultuře byla a je, i přes všechny již uvedené problémy, rodina základní jednotkou a prostředím, kde se formuje nejen charakter mladého člověka. Rodinný život se opíral biblické Desatero, které se i přes nedodržování přijímalo jako neochvějná norma. Stejně tak neochvějná byla i patriarchální forma rodiny, jež se stávala početnější a soudržnější. Výchova dětí dříve byla spontánnější a dodržovala tradiční zásady. Děti byly vedeny k práci, k zachování příkázání Desatera a rodičovská autorita byla podle biblického příkazu pevná a neústupná. Rodiče rozhodovali jak o vzdělání, zaměstnání, tak i o sňatku dětí (Klíma, 2001).

V tradičních rodinách byly sňatky často uzavírány kvůli získání potomstva jako nástroj zachování rodu a majetku.

Potomek měl být:

- domácí pracovní silou, což znamenalo výpomoc při získávání prostředků k obživě již od raného dětství,
- dědicem profese a rodového majetku a zárukou jeho uchování a množení,
- člověkem, který bude obstarávat péči o rodiče, až nebudou schopni se sami o sebe postarat,
- povinností, která vyplývala i z náboženských výzev k rozmnožování. Bezdětnost znamenala tragédii a byla vnímána jako prohřešek (Helus, 2007).

Dnes dítě v rodině dle Heluse (2007) představuje:

- zásah do kariéry,
- zásah do způsobu života,
- zásah do osobní ekonomiky,
- starosti, jak se s uvedenými a dlouhodobě působícími zátěžemi vyrovná partner,
- znepokojující otázka, jaké vlastně dítě, které se narodí bude, a co z něj vyrostě,
- pochybnosti mladých lidí, zda je zodpovědné přivést dítě do světa, který má tolik problémů a přináší nejistoty a úskalí. Negativní stránky rodičovství jsou však pouze jedním úhlem pohledu. Rodičovství má také mnoho radostných i světlých stránek. Narození dítěte dává životu hlubší smysl a je tím nejcennějším, co si člověk může představit. Je také možností, jak se mohou partneři sblížit a obnovit vzájemnou lásku v úplně jiném významu. Pro mnoho rodičů je dítě výzvou stát se

lepším člověkem tak, aby byl dobrým vzorem pro své děti. Je to také naděje začátku lepší budoucnosti (Helus, 2007).

Dnes dochází k jisté proměně rodičovství a sociálních vztahů, kterou je možné pocítovat ve stále větším rozporu mezi rodičovskou autoritou a autoritou vrstevnických skupin, masmédií a školy, který vede k silícímu odporu adolescentů vůči rodičovskému dohledu. Rodiče se stále více přizpůsobují požadavkům adolescentů na autonomii a také dochází ke snižování jejich osobní pozornosti věnované dospívajícím v kontrastu se zvyšujícím se nebezpečím sociálního prostředí (Špičák, 1999).

Dříve se předpokládalo, že rodina připraví dítě zejména po stránce výchovy v užším slova smyslu, tzn. že rozvine v osobnosti mladého člověka výchovné kvality a škola se bude věnovat vlastnímu vzdělávání. V současné době se výrazně projevuje nezbytnost školy a dalších výchovně vzdělávacích institucí, které rodinu v tomto rozvoji výchovných kvalit často musí suplovat. Zároveň je ale jasné, že se na to rodina nemůže spoléhat a její role je tedy nenahraditelná.

2.3 Mladý člověk a výchova v rodině

Pro periodizaci mladého věku se využívají 3 hlavní oblasti. První z nich je oblast anatomicko-fyziologická, která se zakládá na vývoji kostry a pohlavním vývoji. Tímto kritériem se zabývají hlavně lékaři, nicméně v souvislosti somatických a psychických změn nesmí být opomíjeno. Dalším kritériem je kulturně-psychologická oblast a třetím dělídlem je kritérium pedagogické, v němž se akcentuje shoda osobního vývoje se školní organizací. Toto kritérium přináší přesné ohraničení věku a také skutečnost, že školní výchova má pro psychiku jedince větší význam než individuální činitel fyzického vývoje (Příhoda, 1974).

Příhoda (1974) nazývá období mezi 15. a 20. rokem života postpubescence, přičemž tento pojem platí pro podmínky naší civilizace při povinné školní docházce od 6 do 15 let. Jako každá jiná vývojová etapa má i toto období své charakteristické znaky. Znaky postpubescence je možné popsat ze všech různých hledisek, zde je však důležité zaměřit se především na stručnou charakteristiku rozvoje psychických schopností, funkcí, inteligence a myšlení. Mládež se v tomto období často začíná ocítat v nových, neznámých prostředích, dostává se mezi jiné lidi, a to s sebou také přináší mnoho nových názorů a problémů. Klade si různé otázky, které míří k přemýšlení nad věcmi v souvislostech. Často

jsou charakteru filozofického, světonázorového, politického, kulturního a mohou být i náboženské povahy, obzvlášť pokud dítě vyrůstalo v ortodoxním prostředí. Tímto uvažováním se postupně začíná vytvářet světový názor. Názory úzkého rodinného kruhu ztrácejí svou důležitost, mladý člověk v tomto období pociťuje jakoby nesoulad s dogmatickým myšlením a přejímáním základního poznání. Má v sobě touhu řešit věci samostatně a novým způsobem. Nemá tolik zkušeností, a tak ke všemu přistupuje spíše racionálně a spekulativně. Mysl mladého člověka je velmi sebevědomá a pokládá se za neomylnou. Můžeme zde hovořit o zvláštním autodogmatismu. U postpubescenta nedochází pouze k utváření světového názoru, o původu člověka a smyslu života, ale projevují se také snahy o utváření názoru na společnost, národ, stát a lidstvo. Je pro něj důležité, aby si k přesvědčení došel sám, a zároveň si plně neuvědomuje, že ho ovlivňují jak názory lidí, kteří pro něj nepředstavují autoritu, tak těch, ke kterým má důvěru a váží si jich (Příhoda, 1974).

V postpubescenci dochází také k intelektuálnímu rozvoji. Způsob myšlení je velmi extremistický, problémy se řeší buď tak, nebo tak. Myšlení je často velmi abstraktní a velký důraz se klade na emoce. Intelektuální rozvoj se vyznačuje především zájmem o vlastní osobu, což se projevuje v psychickém životě a v motivaci jednání druhých lidí. Mladý člověk často řeší i problematiku vzniku vesmíru, života, pohlaví, manželství, zabývá se tím, co bude po smrti, společností, etikou a politickou strukturou státu. Bojuje za samostatnost, postupně se mu zvyšuje sebevědomí a má pocit, že si na všechno musí vytvořit názor, dospět k rozhodnému přesvědčení bez polovičatosti. V oblasti autorit si často vybírá podle toho, kdo mu imponuje, neuznává určené autority. Děti se v tomto věku také mnohdy potýkají s pohlavním neklidem, vyrovnávají se s vlastní osobností a střetávají se s neznámem a tajemnem, což je nutí přemýšlet nad světem a svým životem v něm (Příhoda, 1974).

Postpubescent si také více začíná uvědomovat následky svého počínání a stává se disciplinovanějším. Citový postoj je daleko vyrovnanější, než byl v dětství. Naivní realismus, který byl založen na nekritickém přijímání skutečnosti, vystřídal uzrávající realismus, jenž je naopak založen na zpochybňování a kritickém pohledu na všechno dění. V tomto období mladý člověk také cítí potřebu být platný v širším společenském životě. Často také dochází k pocitu osamělosti a zároveň k touze po samotě, protože vyvstává mnoho podnětů, které je potřeba promýšlet a procítit o samotě.

Další důležitou složkou vývoje je snaha rozeznat dobro od zla, ale také snaha konat dobro i přesto, že možnost vykonání zla se zdá být snazší. Mladý člověk musí vzít zodpovědnost do svých rukou a rozhodovat se v nových situacích (Příhoda, 1974).

Langmeier a Krejčířová (2006) označuje období mezi 15. a 22. rokem adolescencí. V tomto období dochází k hledání identity nejen ve smyslu profesním, ale také ve smyslu duchovním. Otázka přijetí víry, nebo obecně duchovní orientace provází téměř každého mladého člověka a spiritualita má významnou úlohu v hodnotové orientaci člověka. Touha nalézt v životě smysl a hodnoty, o které se člověk může opřít, patří k universálním lidským potřebám.

V otázce vývoje víry je však rozdíl mezi dětmi, které vyrůstaly v rodině s náboženskou tradicí, a svojí víru přejímali od rodičů a mezi dětmi, kterým jistý duchovní rozměr schází. V období dospívání dochází ke zpochybňování přejaté víry, mladý člověk se začíná cítit nejistý, protože si uvědomuje rozpor mezi orientací rodiny a širší společností. Také ho duchovní orientace jeho rodiny může odvádět od vrstevníků. Mladí lidé v tomto věku mají tendenci kritizovat a přezkušovat morální pravidla a duchovní hodnoty rodičů a ostatních dospělých. V důsledku tohoto přezkušování dojde buď ke skutečnému vnitřnímu přijetí víry, nebo k jejímu odmítnutí a hledání jiných možností spirituálního naplnění (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Nalézt vhodné postupy ve výchově není pro vychovávající vůbec lehké. Specifika tohoto období jsou natolik výrazná, že se sami rodiče cítí velmi často nejistí. Dospívající člověk potřebuje, aby ho někdo důsledně vychovával a vedl, zároveň ale také potřebuje dostatek svobody v rozhodování. Od rodičů se v tomto období vyžaduje dostatek trpělivosti a tolerance. Je také nezbytné umění naslouchat v každé chvíli, mít trvalý zájem o život dítěte. Rodiče často touží po tom, aby se jim jejich dítě více svěřovalo, ale nedocílí toho vyzvídáním a vyvíjením nátlaku na dítě. Důležitá je snaha rodičů podporovat pozitivní zájmy dítěte, uznání jeho silných stránek, jeho hodnoty pro druhé a také pomoc při utváření zdravého sebepojetí. Rodiče by se měli také snažit podporovat společenské kontakty, jejichž prostřednictvím dítě naváže nové vztahy (Langmeier, Krejčířová, 2006). Dle Příhody (1974) je v otázce výchovy mládeže je důležité, aby se vytrácelo pedanství a mládež se vedla k samostatnosti a vlastní iniciativě.

2.4 Naplňování funkcí rodiny

Rodina je nejstarší společenskou institucí a plní řadu úkolů, které má zabezpečit. Kromě jiných jsou to dobré vztahy v rodině, spolupráce školy a rodiny při výchově dětí, emoční vztahů a také pomáhá dětem v integraci do budoucího života. V rodině dítě získává první vzory jednání a první sociální zkušenosti. Význam výchovy v rodině plyne z toho, že v období svého vývoje dítě tráví v rodině nejvíce času a intenzita výchovných vlivů je umocněná vzájemnými citovými vztahy mezi členy rodiny. Pevný rodinný kolektiv a jeho vnitřní život, cíle, které sledují, jsou výchovnou silou, již není možné nahradit ničím jiným. Rodina má vliv na utváření osobnosti člověka po celou dobu jeho života (Manniová in Vališová a kol., 2005).

Naplňováním funkcí rodiny se zabývá řada různých autorů jako je například Kraus, Klápišová, Možný a další. Jejich výklady jednotlivých funkcí se ve své podstatě nijak nemění, je ale nutné zdůraznit, že zároveň s rodinou se postupem času proměňují také její funkce.

Jednotlivé funkce, které má rodina plnit, se vždy přizpůsobovaly podmínkám doby a prostředí, zvyklostem a potřebám jednotlivých členů. Rodina svoje funkce plní také v závislosti na charakteru rodiny, jejího složení, dělby práce a sociálním postavení. Rodina není továrna, která produkuje výrobky na základně vytvořeného plánu, ale je to instituce, jež má určité poslání, protože její funkce a postavení jsou založené na hodnotě humanismu, principu solidarity, lásky a etiky života. Rodina tedy plní svoje funkce v souladu s tímto posláním, s nejvyšším respektem každého svého člena jako lidské bytosti s nejvyšší hodnotou (Laca, 2013).

Podle Matějčka (2013) se především v předškolním věku naplňují funkce rodiny skrze naplňování duševních potřeb dítěte, mezi které patří **potřeba dostatečného přísunu podnětů zvenčí**, kterými dítě stimulujeme k činnosti a nenecháváme ho v klidu. Další takovou potřebou je **potřeba smysluplného světa**, kterou rodiče tvoří tím, že podnětům dávají určitý smysl a řád. Tato potřeba je základem veškerého učení. **Potřeba životní jistoty** je naplňována skrze utváření citových vazeb mezi členy rodiny. Pokud dítě tuto jistotu necítí, pociťuje úzkost, která se může projevat agresí vůči slabším. Další v pořadí je **potřeba vlastní společenské hodnoty**, která znamená zdravý rozvoj sebevědomí, potřebu přijetí a uznání. Nezbytná je také **potřeba otevřené budoucnosti**, vnímání času od minulosti do budoucnosti, která dává dítěti možnost někam směřovat, na něco se těšit.

Funkce rodiny je dle Krause (2008) možné vymezit následovně:

Biologicko-reprodukční funkce, která se projevuje posláním rodiny zajišťovat reprodukci lidstva. Dnes se však plození dětí často jeví jako překážka v kariérním růstu nebo v jiném způsobu seberealizace, proto mnoho žen mateřství odkládá.

Funkce sociálně-ekonomická se váže na ekonomický systém společnosti, přičemž je rodina jak spotřebitelem, na kterém je trh závislý, tak i aktivním činitelem ve výrobní i nevýrobní sféře.

Ochranná funkce neboli také pečovatelská nebo zaopatřovací znamená, že rodina zabezpečuje životní potřeby všech členů rodiny. U této funkce také proběhly změny. Zatímco před rokem 1989 tuto funkci více nahrazoval stát, dnes už je opět zainteresována rodina (Kraus, 2008).

Zaopatřování životních potřeb se však netýká pouze dětí, ale také starších členů rodiny nebo členů postižených. Ve své encyklice *Familiaris Consortio* (1992) papež Jan Pavel II. k tomuto tématu říká, že rodina má být společenstvím, které se buduje skrze péči o malé děti, nemocné a staré lidi, vzájemnou službou a pomocí a sdílením radostí, strastí a dober všedních dní.

V socializačně-výchovné funkci (rozvojové) se jedná především o osobnostní rozvoj jedince v souvislosti s každodenním konáním a vybaveností pro samostatný život. V souvislosti s tímto úkolem mají rodiče často tendence očekávat, že výchovné chyby, kterých se dopustili, za ně napraví škola. Tyto chyby jsou často důsledkem nevhodného výchovného přístupu (Kraus, 2008). Rodina by také měla mít na zřeteli relaxaci, zábavu a rekreaci, kterou je možné spatřovat především ve způsobu trávení volného času.

Emocionální funkce souvisí s naplňováním potřeb dítěte, které uvádí Matějček. Tato funkce je nenahraditelná. Rodina má tvořit citové zázemí, plné lásky, pocitu bezpečí a jistoty, ale také má vést k rozvoji emocionality, ke schopnosti prožívat (Kraus, 2008).

Schopnost rodiny fungovat je dle Sobotkové (2001) zřejmá ve čtyřech následujících oblastech:

- osobní fungování (spokojenost členů se svou pozicí a rolí v rodině)
- manželské, resp. partnerské fungování (spokojenost v sexuální oblasti, vzájemný soulad)

- rodičovské fungování (odpovědnost za výchovu dětí a pocit obohacení z rodičovské role)
- socioekonomické fungování (ekonomická úroveň rodiny i sociální začlenění, sociální podpůrná síť) (Sobotková, 2001).

2.5 Modely výchovných stylů v rodině

S naplňováním funkcí rodiny jsou úzce spjaté určité způsoby, jakými je výchova uskutečňována. „*Způsob či styl výchovy v rodině označuje celkové výchovné působení na dítě, vyjadřuje klíčové momenty vzájemné interakce a komunikace dospělých s dětmi – tj. matky, otce a dětí*“ (Gillnerová a kol., 2011, s. 122).

Výchovné postoje rodičů vycházejí z jejich vlastní zkušenosti z dětství, ze vztahu k vlastním rodičům a ostatním vychovatelům, z inteligence a vzdělání. Jsou tvořeny vývojem citovým a psychosociálním, ale také konflikty, napětím a všemi úzkostmi, které rodič prožívá ve vztahu k dítěti. Formování výchovných postojů je proces, který úzce souvisí s celým vývojem osobnosti vychovatele (Matějček, 1992). Stejně jako prochází vývojem osobnost vychovatele, tak se mění i charakter vztahů uvnitř rodiny a tím celá výchova (Gillnerová a kol., 2011).

Koncept stylů výchovy vychází ze snahy vystihnout podstatné znaky výchovy a také ze snahy vyjádřit rozdíly mezi lidmi. Čáp (1990) se zabývá teorií tří výchovných stylů, které je možné rozlišit následovně:

Autokratický styl se vyznačuje tím, že vychovatel vydává příkazy, trestá, je velmi dominantní a autoritativní. Vychovatel také málo bere ohledy na potřeby a specifika dítěte, určuje jeho činnost na základě svých postojů. Jeden ze znaků je také nedostatek příležitostí projevit vlastní iniciativu. Aplikace tohoto stylu vede dítě k dráždivosti, dominanci a agresivitě vůči svým vrstevníkům. Děti také mají problém s uznáváním autorit a na druhou stranu jsou submisivní, závislé, poslušné. Dodržování kázně je však závislé na přísném dozoru.

Liberální styl je charakteristický přílišnou svobodou dítěte a téměř žádnými hranicemi, nedůsledností rodičů nebo žádnými požadavky rodičů na dítě. Děti vychovávané tímto stylem však často pociťují nedostatek řádu, disciplíny, někdy až dokonce chaos a při skupinové práci nízkou efektivitu.

Integrační nebo také kooperativní či demokratický styl se projevuje dostatkem příležitostí k iniciativě dítěte, podporuje diskuzi o společné práci, výchova probíhá spíše příkladem než příkazováním a zakazováním. Rodiče mají pochopení pro problémy, potřeby a individualitu dítěte. Výchova tímto stylem vytváří příjemnou atmosféru, učí kladně hodnotit spolupráci a důvěru mezi lidmi. Tyto znaky se potom pozitivně promítají do výsledků práce, učení, v kázni, v růstu iniciativy a dalších znaků zralé osobnosti (Čáp, 1990).

Tyto uvedené výchovné styly jsou dnes však spíše překonané, protože ve výchově výrazně převažuje sociálně ekonomická funkce a současně s ní se objevuje deficitní styl výchovy.

Dalším z často citovaných přístupů k vymezení rodičovského způsobu výchovy je tzv. model čtyř stylů výchovy:

Tab. 1 – Model čtyř stylů výchovy

Rodiče	Odmítající	Akceptující
Nároční a kontrolující	autoritářský styl	autoritativně vzájemný styl
Nenároční a nekontrolující	zanedbávají styl	shovívavý styl

(Gillnerová a kol., 2011, s. 123)

Toto vymezení (viz. tabulka 1) akcentuje hodnotový systém rodičů a diferencuje rodičovské styly na základě pozorování množství a druhu požadavků rodičů na dítě a vnímavost a citlivost rodičů vůči dětem.

Autoritářský styl se vyznačuje působením náročných, kontrolujících a zároveň odmítajících rodičů.

Autoritativně vzájemný styl je charakterizován rodiči kontrolujícími a náročnými, ale zároveň také přijímajícími a laskavými. Rodiče akceptují potřeby a přání dítěte, podporují diskuzi a pracují se společně vytvořenými pravidly, jsou důslední a ochotní pomoci.

Zanedbávající styl se vyznačuje působením rodičů, již jsou vůči dětem často lhostejní, nemají na ně téměř žádné nároky a o jejich rozvoj neprojevují přílišný zájem. Často jsou rodiče vůči dítěti odmítající nebo citově chladní. V souvislosti s tímto zanedbávajícím stylem je také nutné nezapomenout zmínit, že se v současné době mnohdy setkáváme s

tzv. deficitním výchovným stylem. Vyplývá ze snahy rodičů zabezpečit rodině vysoký ekonomický status. V důsledku toho mají více zaměstnání a jejich výchovné působení je často „korespondenční“, kdy děti svým rodičům nechávají pouze zprávy a vzkazy, co od nich potřebují apod.

Shovívavý styl se projevuje emoční podporou rodičů, porozuměním a přijetím, ale také nízkými požadavky kladenými na dítě a nejasně vymezenými hranicemi (Gillnerová a kol., 2011).

Matějček (1992) popisuje také výchovné postoje, které jsou problematické a je vhodné se jim vyvarovat. Mezi ně patří výchova **zavrhující**, kdy rodiče jasně dávají najevo negativní postoj vůči dítěti, které pro ně představuje životní neúspěch. Výchova **zanedbávající** se často objevuje v rodinách s nízkou sociálně-ekonomickou úrovní. Děti často nepociťují nároky, pokud jim rodiče chtějí něco sdělit, často to probíhá nevhodným způsobem. Naproti tomuto způsobu stojí výchova **protektivní**. Nadměrně ochraňující rodiče nedávají dítěti žádnou volnost ze strachu, aby si neublížilo. Dítě je stále ve stavu frustrace potřeby volnosti a projevení vlastní iniciativy. Dalším typem nevhodného způsobu výchovy je výchova **rozmazlující**. U dětí takto vychovávaných nedochází k osamostatnění, rodiče si k sobě dítě připoutávají, dopřávají mu vše, co si žádá. Tyto děti mohou mít problém s uplatněním, jsou nesamostatné a špatně snášejí kritiku. Dalším problematickým výchovným způsobem je **perfekcionistická** výchova, která se vyznačuje přehnanou snahou rodičů o nejdokonalejší dítě. Tato jejich vidina často přehlíží skutečnou individualitu dítěte. Často se jedná o rodiče, které si na svých dětech chtějí plnit své vlastní sny a cíle, jichž nedosáhli. **Protekční** výchova je posledním způsobem, který Matějček popisuje. Rodiče všemožně usilují o to, aby se dítě dostalo tam, kde ho chtějí mít. Nezáleží jim na prostředích, jakými cíle dosáhne (Matějček, 1992).

Způsob výchovy je ovlivněn vzděláním, sociálním statusem, původní rodinou a přáteli rodičů, ale také jejich temperamentem, názory, postoji, zkušenostmi, charakterem situace, v jaké dítě bylo počato a přišlo na svět. Mnoho dospělých automaticky pokračuje ve způsobu výchovy, který byl uplatňován na nich samých. Způsob výchovy je také formován společenskohistorickými podmínkami, mikroprostředím a také vzájemným setkáváním rodičů s jinými dospělými a vychovávanými dětmi (Čáp, 1990).

Výchovnému rodičovskému působení je potřeba rozumět jako složitému a individualizovanému procesu, přičemž jeden a ten samý výchovný postup otce nebo matky může mít

jiné kořeny, projevy a účinky na chování a prožívání dítěte působením dalších faktorů (Gillnerová a kol., 2011).

Role rodinného prostředí ve výchově dítěte

Výchova se vždy musí odehrávat v nějakém prostředí, proto je důležité si připomenout, jak je celý tento systém, kde vychovávaný vystupuje jako určitý prvek, možné znázornit:

Obr. 1 – Zjednodušené schéma výchovného procesu (Kraus, 2008)

V tomto schématu (viz. obrázek 1) chápeme vychovatele jako jednoho z rodičů, vychovávaného jako dítě a výchovný cíl může být například vychovat z dítěte člověka, pro kterého nebude ústřední hodnotou v jeho životě „zlaté tele“. Do prostředí zasahuje jak vychovávaný, tak vychovatel. Oni dva se také vzájemně ovlivňují.

Funkce prostředí ve výchovném procesu jsou dvě:

Je to funkce **situační**, která vyplývá z toho, že se každá výchovná situace odehrává vždy v nějakém konkrétním prostředí. Toto prostředí tvoří vnější podmínky pro výchovu a může nebo také nemusí být v souladu s výchovným cílem. Z toho vyplývá, že prostředí může působit pozitivně, nebo negativně. Druhou z funkcí je funkce **formativní**. Této funkci můžeme rozumět tak, že jednání lidí se mění v závislosti na prostředí, ve kterém se nacházejí. Konkrétní prostředí má podstatný vliv na celkový rozvoj osobnosti a je prokázána určitá shoda v chování u různých, individuálních osobností, pohybují-li se v určitém prostředí. Prostředí má jistý manipulativní účinek, který je na rozdíl od výchovného působení spontánní a přirozený (Kraus, 2008).

V socializačním procesu dítěte zaujímá významnou úlohu prostředí výchovy, do nějž patří rodina, lokální prostředí a vrstevnické skupiny. V těchto prostředích probíhá intenzivní socializační trénink, pomocí něhož si dítě osvojuje životní role. Tento proces je spojen se silnými vazbami a na hodnoty v nich respektované je kladen velký důraz (Klapilová, 1996). V útlém dětství dítě vnímá svět svých rodičů jako jediný možný a vzorce

chování rodičů znamenají pro dítě základní model socializace. Dochází také k procesu identifikace, díky které je dítě schopné utvářet svoji vlastní identitu. Na procesu identifikace je závislý proces internalizace. Během primární socializace je sociální realita, zprostředkovaná rodiči hluboce zakořeněna ve vědomí dítěte. Součástí socializace je také osvojení si hodnot a norem chování, které vycházejí ze souboru různých vzorových podnětů, se kterými se dítě v rodině setkává (Stašová a kol., 2015). V adekvátním klimatu rodinného prostředí vše nasvědčuje tomu, že v dítěti vyrostе osobnost se schopností sebereflexe, která je zapotřebí k dalšímu rozvoji člověka směrem k přirozenosti, stálosti osobnosti, odolnosti proti rušivým okolním vlivům, a přitom i citu pro ostatní a pro společenství (Vališová, 2002).

Souvislost výchovného působení se vzory v rodině je možné pozorovat ve třech rovinách.

1. *„V rovině vztahů mezi členy navzájem, ve vztahu k sobě samému a ve vztahu člena rodiny k ostatním členům.*
2. *V rovině modelu a příkladu – rovina imitace a identifikace s rodiči a se sebou samým.*
3. *V rovině poučení – např. o smyslu života, v předávání tradic, aj.“* (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 17).

V prostředí rodiny se také utvářejí první vztahy dítěte, a to zejména vztahy dětí k rodičům. Tyto vztahy bývají obvykle nejtrvalejší a také nejvíce utvářející charakter dítěte. Dítě se prostřednictvím různých mezilidských vztahů učí žít v lidském společenství. Interakce členů rodiny se odehrává v určitém kontextu, které může mít na dítě výrazný vliv. Jedná se například o kulturu, sociální skupiny, životní prostředí nebo také samotnou rodinu. Rodiče *„učí dítě poznávat svět, role, rituály, odpovědnost a vztahy“* (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, s. 17).

Sociolog I. A. Bláha zavedl pojem „sociální dědičnost“, kterým chtěl vyzdvihnout význam rodinného prostředí a to ten, že dává podněty ze vzorců chování a jednání. O sociální dědičnosti můžeme hovořit také v případě, že jedinec přenáší osvojené způsoby a modely ze své původní rodiny do rodiny budoucí, i když jsou někdy tyto modely v rozporu s tím, co načerpal později, například ve školním prostředí (Kraus, Poláčková, 2001). Jan Pavel II. (1992) také hovoří o rodinném prostředí a říká, že úlohou rodičů je vytvořit prostředí, kde celou výchovou prochází láska k Bohu a k lidem. Rodina se tak stává první školou občanských ctností, které jsou zapotřebí v každé společnosti.

2.5.1 Rodina a prosociální výchova

Současnou rodinu lze popsat demokratizací vztahů v rodině, poklesem významu autority rodičů, izolovaností rodiny, přechodem formy komunikace tváří v tvář do formy psané, atomizací života v rodině, kdy každý člen má své zájmy a společně rodina tráví čím dál méně času, pracovním zatížením rodičů, převáděním kompetencí rodiny na školu atd. Vzhledem k této situaci rodiny je důraz na prosociální výchovu velmi žádoucí. Rodina je pro dítě prostředím, ve kterém získává dovednosti, vědomosti a zkušenosti a osvojuje si také společenská pravidla, normy. Prosociální chování dítěte ovlivňuje struktura rodiny a také vztahy uvnitř rodiny a hodnoty, které jsou pro danou rodinu podstatné.

Známý španělský průkopník výchovy k prosociálnosti Roberto Roche Olivar (1992) uvádí důležité požadavky, na kterých by mělo být rodinné prostředí postaveno, aby výchova vedla k prosociálnosti. Jde o vytváření sebeúcty a úcty k ostatním pomocí těchto požadavků:

- Sebeúcta rodičů – tento požadavek nejlépe splňují rodiče, kteří jsou emočně stabilní a mají důvěru ve vlastní schopnosti.
- Plná akceptace dětí – k naplnění tohoto požadavku je potřebné, aby rodiče denně projevovali dětem svoji lásku, dokazovali jim zájem, náklonnost a usilovali o blízký vztah s dětmi.
- Jasně definovaná pravidla chování a jejich respektování – zde je důležité, aby rodiče zaručili důsledné dodržování stanovených pravidel a používali odměny nebo přiměřené tresty. Stanovené pravidla odstraňují nedůslednost a dvojznačnost společenského chování a mohou sloužit jako motivace.
- Respekt a svoboda činnosti v rámci určených pravidel – rodiče by měli dávat dítěti prostor podílet se na rodinných plánech, zohledňovat jeho práva a názory. Tento požadavek také vytváří prostor zkušenostem, iniciativě a tvořivosti, které v dítěti probouzejí vědomí soběstačnosti.

Vnímání pravidel, norem, cílů a hodnot, které fungují uvnitř rodiny vede ke spoluúčasti členů rodiny na zániku nepotřebných pravidel a vzniku nových. Tím si děti uvědomí schopnost usměrňovat vztahy a situace. Rodina tím získává veřejnou a politickou funkci. Tohoto cíle ale není možné dosáhnout pouze v rodině. Přípravou jedince na sociální a politický systém docílíme toho, že se dítě bude chovat prosociálně i ve vztazích mezi jinými rodinami. Vytváří se tak společenství rodin, které budou oživovat přátelské vztahy.

V důsledku takového souladu sociálních vztahů se rodina může přeměnit na stimulator společenských změn (Olivar, 1992).

Mezi základní lidské kvality a schopnosti ke vzniku prosociálního chování potom dle Hollé (In Petrucijová, Feber, 2009) patří

- schopnost dítěte vytvářet pozitivní mezilidské vztahy, vést rozhovor, umět pozdravit, poděkovat, poprosit
- mít úctu k sobě a jiným, pozitivní zájem o sebe, umět přisoudit důstojnost sobě a jiným
- schopnost pozitivně hodnotit sebe i druhé lidi, chválit druhé a oceňovat je, připisovat jim pozitivní vlastnosti
- schopnost komunikovat s druhými a vyjádřit své vlastní city, uvědomit si své vlastní prožívání a jeho projev
- schopnost kreativity a iniciativy, nezávislost myšlení, schopnost řešit problémy, nemít strach z neznámého
- schopnost empatie, tj. schopnost pochopit druhé lidi a vcítit se do jejich citového prožívání
- schopnost asertivního chování, tedy schopnost zůstat sám sebou, a přitom neagresivním způsobem uplatnit své potřeby, prosazovat svá práva při současném zachování práv druhých
- ochota pomoci druhým, rozdělit se, spolupracovat, převzít zodpovědnost za druhé a pečovat o ně, schopnost rozvíjet a udržovat přátelství
- schopnost řídit se pozitivními vzory
- zájem o společenské a globální problémy, solidarita

Těmito znaky se vyznačuje jedinec, který se snaží se plně integrovat do společnosti a stát se její platnou součástí.

Ruský filozof a pedagog S. J. Hessen se také zabývá hodnotami a jejich funkcí v životě člověka ve vztahu k výchově. Z jeho pohledu nejsou člověku přirozeně dány, ale dochází k postupnému seznamování se s nimi a vrůstáním do jeho konání a jednání. Tato interiorizace hodnot se uskutečňuje v procesu výchovy prostřednictvím osvojování si odkazu kultury a duchovního světa. Právě výchovou vrůstá jedinec do světa hodnot a zvnitřňuje si je s ohledem na sociální skupinu, do které patří. Hessen je zastáncem názoru, že sociální rozměr získává jedinec vstřebáváním sociálně kulturního odkazu a jeho tvořivým

rozvíjením (Hlavičková, 2014). Výsledkem efektivní hodnotové výchovy, o které hovoří S. Hessen by měl být socializovaný jedinec, který internalizoval důležitá pravidla potřebná k životu v určitém sociokulturním kontextu, ale především jedinec svobodný a tvořivý, který se dokáže samostatně a nezávisle rozhodovat, hledat varianty a cestu k jejich realizaci (Ducháčková, 2014).

Efektivnost hodnotové výchovy spočívá podle J. Semráda (2013) v míře integrace vzdělávacího a výchovného působení školy. Za nejvhodnější postup považuje integraci informací a znalostí ze školy, rodiny a zájmových sdružení a zohlednění objektivních i subjektivních faktorů, jež ovlivňují proces tvorby hodnotových orientací. S. Hessen (1936) i J. Semrád vnímají tvorbu hodnot jako dlouhodobější a postupný proces.

2.6 Rodina v katolické církvi

Rodina je místem utváření různých vztahů, jak vztah mezi manželi, tak vztah mezi dětmi a matkou, rovněž tak mezi dětmi a otcem nebo mezi sourozenci navzájem. Díky těmto vztahům je člověk uveden do lidské rodiny, ale také do církve. Církev je budována právě křesťanským manželstvím a křesťanskou rodinou. Manželství uzavřené v církvi hraje důležitou roli, skrz něj se každý jedinec začleňuje křtem a výchovou ve víře do velké rodiny církve (Jan Pavel II., 1992).

Křesťanské rodiny se nijak výrazně neodlišují od rodin nevěřících. V těchto rodinách jejich členové řeší stejné problémy, stejná trápení a starosti, ale i radosti jako v ostatních rodinách, ale v řešení problémů jim pomáhá víra. Pro manžele v křesťanských rodinách stejně jako často v rodinách nekřesťanských je rodina a manželství významnou hodnotou a prioritou. Přijímají své děti jako dar od Boha, proto jich často mívají více a křesťanské rodiny jsou tím pádem často početnější, než je v současné době zvykem. Pokud manželé žijí ve spojení a ve vztahu s Bohem, jsou tím posilováni a vědí, že na jejich strasti a trápení nejsou sami a mají oporu v Bohu.

Poslání křesťanské rodiny

Rodina nalézá v Božím plánu svoje poslání, aby se čím dál více stávala tím, čím ji Bůh opravdu zamýšlel. Úkoly, k jejichž plnění je rodina povolána, pramení z její podstaty a role v katolické církvi a vyjadřují dynamický a existenciální rozvoj této podstaty. Tyto úkoly jsou určovány především láskou. Posláním rodiny je lásku střežit, zjevovat a sdělovat jako projev Boží lásky k lidem a k církvi. Poslední synoda zdůraznila čtyři základní úkoly rodiny. Těmi jsou: **vytváření osobního společenství, služba životu, účast na vývoji společnosti, účast na životě a poslání církve**. Láska, která oduševňuje mezilidské vztahy, je silou a zároveň cílem vytváření osobního společenství, které má každý člen rodiny podle svých darů odpovědnost a milost budovat. Základem takového společenství je vztah mezi rodičem a dítětem, ve kterém každý přijímá i dává. Děti přispívají k budování lidské a křesťanské rodiny svou láskou, poslušností a úctou vůči rodičům. Půjde jim to snáz, když budou rodiče uplatňovat svoji autoritu a myslet na blaho dětí, především na to, aby děti nabyly svobodu spojenou s odpovědností. Také je důležité, aby rodiče měli na mysli, že dítě je „darem“. Katolickou rodinu je v jistém slova smyslu možno vnímat jako patriarchální a autoritativní, neboť se často stává, že muž má vedoucí postavení a vše se podřizuje dogmatu víry.

Zdokonalování rodinného společenství vyžaduje od každého člena rodiny určité sebezapření a oběti, žádá velkou ochotu k porozumění, snášenlivosti, k odpuštění a smíření. Rodiny jsou si také vědomy toho, že konflikty, sobectví, lhostejnost a napětí vybudované společenství zraňují a mohou ho i smrtelně zasáhnout (Jan Pavel II., 1992).

Protože se mnoho rodin v různých zemích potýká s odlišnými problémy, dokonce některé instituce a zákony přehlížejí práva rodiny, a dokonce některé lidské osoby a společnost vystupují proti jejím hodnotám a potřebám, církve hájí práva rodiny proti radikálním a opovržlivým zásahům společnosti a státu. Mezi taková práva patří právo žít a růst jako rodina, právo na vlastní odpovědnost v předávání života a ve výchově dětí, právo na rodinné a manželské soukromí, právo na trvalost manželského svazku a instituce manželství, právo na víru, na její vyznání a šíření, právo vychovávat děti podle vlastních náboženských a kulturních tradic a hodnot, právo na osobní, společenskou, politickou a hospodářskou jistotu, právo setkávat se a spolupracovat s jinými rodinami a institucemi, aby rodina mohla dobře a rychle plnit své úkoly a další nespočet důležitých práv, na které je potřeba v souvislosti s rodinou myslet.

Úkolem křesťanských rodin je také zájem o děti jiných rodin, pomoc a láska, ne jako k cizincům, ale jako k členům velké Boží rodiny. Tím se rozvíjí konkrétní pomoc dětem, kterým často chybí i to nejpotřebnější. Křesťanské rodiny by měly být podle nauky církve ochotné k adopci dětí nebo se ujmout dětí, které byly opuštěny. Význam mateřství a otcovství se dnes rozšiřuje právě tím, že rodiny reagují na potřeby současnosti, jako může být ohrožení sociálním vyloučením. Jedná se především o lidi staré, nemocné, invalidní, toxikomany, propuštěné vězně a mnoho dalších skupin. Právě tímto pomáhajícím působením rodin pokračuje Bůh ve svém milosrdenství vůči lidem. Rodina se tak stává účinným prostředkem zlidštění a personalizace společnosti (Jan Pavel II., 1992).

Křesťanská rodina zároveň přispívá k celkovému lidskému rozvoji, jehož povahu shrnula synoda v poselství rodinám takto: „*Další úkol rodiny spočívá v tom, aby vychovala člověka schopného lásky a pěstovala lásku v mezilidských vztazích. Nesmí se tedy uzavírat sama do sebe, ale musí být otevřená pro společnost a být podněcována smyslem pro spravedlnost a starost o bližního, i smyslem pro vlastní zodpovědnost za celou společnost.*“ (Jan Pavel II., 1992, s. 68) Posláním rodiny jako malé církve je tedy také podílet se na životě společenském a politickém, především tedy v obhajobě svých práv a uznávání svých povinností, mají převzít zodpovědnost za určitou transformaci společnosti.

Znaky křesťanské identity

Jedním ze znaků křesťanské identity je **svátost křtu** jako znamení toho, že je člověk Božím dítětem. Křest je založen na uvědomění si hříšnosti a slabosti. Obsah křesťanské výchovy je tvořen učením určité církve a účastí na bohoslužebném životě.

Manželský svazek je dalším podstatným ideálem křesťanské rodiny (Chadima a kol., 2015). Dle Opatrného (2017) je stabilní manželství předpokladem pro stabilní rodinu, která je nenahraditelným prostředím pro výchovu dětí. Kasper (1997) říká, že již není možné za základ manželství považovat plození potomků. Stále je potřeba na manželství pohlížet z hlediska přirozenosti, z hlediska sociálního, osobního a svátostného, ale tento svazek by měl vycházet ze vzájemné lásky a věrnosti. Manželským svazkem je vyobrazeno spojení, které je mezi Kristem a církví a tato svátost je pro manžele také zdrojem síly při výchově dětí a prožívání jejich manželství (Opatrný a kol., 2017).

Křesťanská rodina má také určitou personální strukturu, která zachovává **tradiční pojetí sociálních rolí**, které bylo dáno Bohem, které je možné lépe pochopit z verše v listě Kolosským, kde Pavel uvádí: „*Ženy, podřizujte se svým mužům, jak se sluší na ty, kdo patří Pánu. Muži, milujte své ženy a nechovejte se k nim drsně. Děti, poslouchajte ve všem své rodiče, protože se to líbí Pánu. Otcové, neponižujte své děti, aby nemalomyslněly*“ (Chadima a kol., 2015, s. 28). Právě toto novozákonní pojetí rodinného života a sociálních rolí předpovědělo podobu tradiční křesťanské rodiny na dlouhou dobu dopředu.

Ke zdravé křesťanské rodině není zapotřebí jen to, aby její členové byli křesťanského vyznání, ale také aby vztahy uvnitř rodiny byly utvářeny **pohledem Boha na každého člověka jako na své dítě**. Jedná se o prostředí, kde pravda není předmětem diskuse, ale hodnotou, kterou všichni žijí. Děti se také učí o mezilidských vztazích, práci se svými emocemi. Rodina upevňuje v člověku sebekázeň a připomíná mu, že je důležité vážit si sebe sama takového, jak ho Hospodín stvořil.

2.6.1 Výchova v rodině v katolické církvi

Křesťanská výchova se může považovat za jednu z alternativních možností výchovy dětí v současném postmoderním světě, i přesto, že v minulosti byl tento způsob převažující (Chadima a kol., 2015). Liší se od ostatních výchovných modelů, zejména prostředky, cíli a tím, že chápe člověka jako nejen bytost tělesnou a duševní, ale také duchovní. Křesťanská výchova si klade za cíl všestranný a harmonický rozvoj osobnosti dítěte ve zralého člověka a jeho přípravu k následování Ježíše Krista.

Druhý vatikánský sněm připomíná rodičovskou povinnost vychovávat děti, které přivedli na svět. Rodiče by měli být jejich prvními a hlavními vychovateli, kteří mají vytvořit prostředí, kde celou výchovu prostupuje láska k Bohu a k lidem. Právo a povinnost rodičů na výchovu jsou významné, protože jsou spojené s předáváním lidského života, které se projevuje v jedinečném vztahu lásky mezi dětmi a rodiči a ta nemůže být nahrazena nikým jiným. Ve výchově také dochází dovršení otcovská a mateřská láska a tato rodičovská láska vede celou výchovnou činnost a obohacuje ji hodnotami, které jsou vzácnými plody lásky, jako je mírnost, stálost, dobrotivost, **služba, nezištnost, obětavost a sebezápor** (Jan Pavel II., 1992).

Úkolem rodičů je pěstovat v dětech základní lidské hodnoty a vychovávat je v přesvědčení, že „*člověk má větší cenu pro to, co je než pro to, co má*“ (Jan Pavel II., 1992, s. 44).

Je také důležité v dětech rozvíjet cit pro spravedlnost, která znamená úctu k osobní důstojnosti člověka a pravou lásku, která se projevuje v **nezištné službě a starosti o druhé**, především potřebné a chudé. Dalším vzorem nezištné obětavosti, která má panovat ve vztazích jednotlivých členů rodiny je **sebeodevzdání**, které můžeme vnímat v lásce mezi manželi. Právě toto rodinné společenství, ve kterém se sdílí každodenní radosti a starosti má být nejúčinnější průpravou pro aktivní, odpovědné a přínosné začlenění do společnosti (Jan Pavel II., 1992). Svým příkladem života postaveném na principech pravdy a svobody, lásky a spravedlnosti a tím, že se zasazují o lidský růst společnosti a různých institucí vedou rodiče své děti také k zájmu o otázky mezinárodních vztahů.

Církev také nabízí velké množství zakotvených postupů, které jsou v souladu s integrálním přístupem jako vhodným nástrojem k dobré výchově a vzdělávání. Výchova dětí a mládeže by měla obsahovat hlásání evangelia, tzn. „*radostné zvěsti o smyslu a povaze dovršení lidského života*.“ Z toho důvodu je důležitou částí výchovy spojení svého života s Kristem, kterým člověk může získat život věčný. (Ambros, 2018, s. 131) Výchova k modlitbě – tj. rozhovoru s Bohem, svátost smíření, misijní činnost, otevřená komunikace, společné čtení Bible, život v církevním společenství a další, to jsou všechno aspekty katolické víry, které vedou děti k většímu spojení s Bohem, k vnímání potřeb druhých, vzájemnému respektu, toleranci a úctě. Stejně tak přikázání lásky, které zní „Miluj svého bližního jako sám sebe“ vede člověka k úctě, ochotě pomoci a pochopení. V každém, zejména v trpícím, chudém, ukřivděném, by měl člověk odhalit bratra, který potřebuje pomoc a lásku. Toto se uskutečňuje především ve snaze budovat v rodině pevnější společenství, rozšiřující se do církve a do celého světa (Jan Pavel II., 1992).

Rodiče jsou také vyzýváni k tomu, aby naslouchali otázkám svých dětí, které vybízejí k přemýšlení, k hledání odpovědí a jsou vyjádřením očekávání. Další důležitou úlohou rodičů je vést děti k přesvědčení, že je Ježíš skutečně přítomný v jejich životech. Obzvláště v současné době, kdy jsou vztahy často prožívány pouze ve virtuální realitě je potřebné, aby děti poznaly skutečný vztah. Chybějící reálné vztahy vnášejí do společnosti pocit osamělosti a tento vztah s Ježíšem je vnímán jako základ všech dalších vztahů, které dítě ve svém životě vytváří (Ambros, 2018). Dnes znamená výchova dětí pro rodiče velkou výzvu. Je náročnější a složitější kvůli současnému stavu společnosti a také kvůli silnému vlivu médií. Církev se snaží rodiny podporovat skrze různá přijímající společenství, počínajíc křesťanskou iniciací (Papež František, 2016).

Shrnutí

Rodina prošla v posledních několika letech výraznými změnami, které souvisí s nastavením dnešní společnosti, která je výrazně orientovaná na výkon, na úspěch, a to se promítá i do způsobu, jakým jsou dnes děti vychovávány. Současná rodina je charakterizována několika znaky, jedním z nich je například nadměrná demokratizace vztahů v rodině, což může vést k jakémusi rozplynutí určité rodinné hierarchie a často vede k výchovným problémům dětí, které mají problém uznávat autoritu i v dalších institucích, s nimiž se setkávají v dalším životě. S tím souvisí problematika různých výchovných stylů v rodině, které se mohou lišit i v rámci jedné rodiny u každého z rodičů. Dnes se velmi často setkáváme s deficitním (zanedbávajícím) výchovným stylem, který má společně s krajním individualismem za následek to, že jsou děti například ve způsobu trávení volného času zcela odkázány samy na sebe. I proto je v dnešní době velmi důležité klást důraz na osobnostní a sociální, tedy prosociální výchovu v rodině, která jedince učí integrovat se do společnosti – tzn. cítit se součástí sociálních skupin, širší společnosti, umět spolupracovat, znát vlastní hodnotu, zajímat se o společenské a globální problémy, politiku, umět pomoci ostatním aj. Katolická církev považuje manželství a rodinu za požehnání a významnou hodnotu a snaží se ji podporovat různými způsoby. Katolická rodina se vyznačuje především pohledem na život prizmatem víry, přičemž je vnímán jako největší dar, který člověk může od Boha dostat. Proto se rodiče také snaží na své děti pohlížet očima Božíma a zároveň je také vedou k tomu, aby se tak dívaly na druhé.

3 Projekt a prezentace výsledků empirického šetření

3.1 Teoretická východiska empirického šetření

Na přelomu 20. a 21. století došlo k významným změnám na politickém a ekonomickém poli, přičemž tyto změny měly dopad na katolickou církev a celou společnost. Dnešní společnost se otevírá a hovoří se o humanismu, demokracii, svobodě a také se začíná čím dál více projevovat globalizace. Jak společnosti, tak jedinci, ale i katolické církvi to přináší nové možnosti. Projevy globalizace můžeme sledovat především v propojování se světem, ve vzestupu používání digitálních technologií, s nimiž souvisí vliv médií a jiných komunikačních prostředků na sociální vztahy. Mladá generace se s těmito vlivy globalizace sžívá snadněji než ta starší, protože s nimi žije od počátku svého života, a tím pádem se v rodinách často můžeme setkávat s výměnou rolí, přičemž děti učí své rodiče a prarodiče jak na moderní technologie, ale také jim více propadají. Výše zmiňované vlivy tak do společnosti přinášejí i mnoho problematických jevů. Existují totiž různé „pseudo“ podoby humanizace a demokratizace, které z původně dobře míněných záměrů vytvářejí problém. Společnost silně ovlivňuje neoliberalismus a z něho vyplývající krajní individualismus, kdy se jedinec stává závislým na tržním mechanismu. Krajní individualismus má velký dopad na sociální vztahy a zájmy o celospolečenské jevy a katolická církev má prostřednictvím své nauky snahu na tyto jevy reagovat. I proto je více než dříve důležité, aby byla prosociální výchova podstatnou složkou výchovy v každé rodině. Oproti tradičním hodnotám, které se vlivem zmiňovaných témat proměňují, nedochází k definici hodnot nových, je ale zřejmé, že se jimi stává zisk, sociální status, materiální zabezpečení, a to v důsledku přeceňování ekonomických hledisek rozvoje společnosti. Současné fungování rodiny je charakterizováno roztržitostí životů jednotlivých členů domácnosti, zmenšováním rodin, které vede k jejich menší stabilitě, dezintegraci v rodině, které se projevuje tím, že spolu jednotliví členové málo mluví, málo si sdílí své zážitky a trápení. Dalším problémem, který je důležité zmínit, je skutečnost, že instituce rodiny dostatečně nenaplňuje své funkce a rodiče se často snaží přenést zodpovědnost za výchovu svých dětí na jiné výchovně-vzdělávací instituce, což ale opět může vést k nedostatku stability a vnitřní jistoty dětí, času stráveného s rodiči apod. Pro katolickou církev je rodina a výchova dětí jedním ze stěžejních témat, proto existuje mnoho nástrojů, které rodiče mohou využívat k péči o své manželství, o své děti, o jejich sociální a osobnostní vývoj. Katolická nauka usiluje o vzájemnost, bratrství a lásku mezi lidmi různého vyznání a kultury,

společenských poměrů apod. Proto by se tyto jevy měly také zohledňovat ve způsobu výchovy dětí v katolických rodinách.

3.2 Cíle a úkoly empirického šetření

Cílem empirického šetření je popsat zaměření a průběh výchovy v katolicky rodinách s ohledem na sociální citlivost z pohledu mládeže ve věku 15-17 let.

Výzkumnými úkoly jsou:

- Zjistit, zda je prosociální výchova meritorní součástí výchovy v katolicky orientovaných rodinách.
- Zjistit a popsat, jaké je výchova v katolických rodinách povahy a jak probíhá.

Definování výzkumných otázek a vědecko-výzkumný problém

Výzkumné otázky vycházejí ze stanovení vědecko-výzkumného problému a ústřední hypotézy (viz. úvod).

Ústřední hypotéza: Výchova v katolických rodinách je citlivější k utváření sociálních vztahů.

DVO1: Jaké hodnoty vyznávají děti z katolických rodin v kontextu výchovy?

DVO2: Co pomáhá dětem v kontextu katolické nauky k prosociálnosti?

DVO3: Jaké výchovné prostředky se snaží uplatňovat rodiče v katolických rodinách?

3.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Respondenti jsou dívky a chlapci mezi 15. a 17. rokem věku z Královéhradeckého kraje. Byli zvoleni z toho důvodu, že zde žijí i já a pro uskutečnění rozhovoru pro mě byla především důležitá přátelská atmosféra, tudíž jsem oslovila mládež, kterou znám. Kritérium výběru bylo takové, že adolescent musel mít oba nebo alespoň jednoho rodiče katolicky orientovaného a nějakým způsobem svoji víru praktikovat. Byli osloveni dívky i chlapci. Z důvodu uchování anonymity jsou dívky i chlapci označeni čísly.

Chlapec 1: Chlapec je 16 let, má rozvedené rodiče, s otcem se vídá příležitostně, otec je katolík, matka je praktikující katolička. Chlapec s matkou žije s babičkou, která je také praktikující katolička. Víra je mu předávána od narození, nemá sourozence, navštěvuje

křesťanská společenství, účastní se křesťanských akcí. Mezi chlapcovy záliby patří chůze na taneční zábavy, hraní počítačových her a pobyt v přírodě a podnikání různých akcí s kamarády. Matka pracuje jako vedoucí v potravinářské fabrice, otec je intelektuálně zaměřený.

Chlapec 2: Chlapec je 17 let, oba rodiče jsou praktikující římskokatolíci, víra je mu předávána od narození. Chlapec má dvě starší sestry. Aktivně se zapojuje do života farnosti, ministruje. Mezi chlapcovy záliby patří politické dění, sledování diskusí, četba, výlety s rodinou. Matka je zaměstnaná v elektrotechnické firmě a otec pracuje jako sociální pracovník.

Dívka 1: Dívce je 16 let, oba její rodiče jsou praktikující římskokatolíci. Víra je jí předávána od narození, má 5 starších sourozenců. Studuje na církevním gymnáziu, účastní se křesťanských setkání, chodí do křesťanského společenství ve své farnosti. Mezi její záliby patří hra na hudební nástroj, setkávání se s kamarády, hudba, četba, pobyt v přírodě. Matka pracuje v cestovním ruchu, otec je zemědělec.

Dívka 2: Dívce je 15 let, otec katolík není, matka je praktikující katolička. Dívka žije v úzkém kontaktu s praktikující babičkou, má jednoho mladšího bratra, víra je jí předávána od narození. Dívka se aktivně podílí na životě své farnosti, vede společenství mládeže ve svém městě. Mezi dívčiny záliby patří skauting, setkávání s kamarády, hudba. Matka pracuje jako učitelka v základní umělecké škole, otec je hasič.

Chlapec 3: Chlapec je 15 let, oba rodiče jsou praktikující římskokatolíci, má dva starší sourozence. Víra je mu předávána od narození. Chlapec se aktivně podílí na životě ve své farnosti, účastní se křesťanských setkání, pomáhá vést společenství mládeže. Také se věnuje skautingu a vedení malých dětí. Mezi jeho záliby patří také pobyt v přírodě, hraní počítačových a deskových her. Matka i otec jsou farmaceuti.

Chlapec 4: Chlapec je 16 let, oba jeho rodiče jsou praktikující římskokatolíci, má 5 sourozenců. Víra je mu předávána od narození. Aktivně se podílí na životě ve své farnosti, účastní se různých křesťanských setkání, pomáhá vést společenství mládeže. Mezi jeho záliby patří hudba (hraje na hudební nástroj), setkávání se s kamarády. Matka pracuje jako asistentka pedagoga, otec jako řidič autobusu.

3.4 Analýza výzkumného nástroje

Empirické šetření je zaměřeno na kvalitativní výzkum, pro účely získání informací byl zvolen narativně-hermeneutický přístup. Technika narativně-hermeneutického rozhovoru je založena především na sběru informací prostřednictvím respondentova vyprávění příběhu. Podstatou výzkumu není zachycení faktů, které jsou spíše prostředkem než cílem výzkumu. Na rozdíl od jiných typů rozhovoru, výzkumník vstupuje do vyprávěčova povídání minimálně, interview se skládá z malého počtu otázek výzkumníka (Gavora, 2010). Tento přístup a obecně kvalitativní metodu jsem zvolila s ohledem na téma bakalářské práce, které je potřeba zkoumat více do hloubky, což tato strategie umožňuje. Dalším důvodem byla úzká specifikace prostředí, ze které respondenti pocházejí a ve kterém se pohybují. Bylo mi tedy umožněno reagovat na vzniklé situace, na myšlenky a témata, která se objevovala. Protože se však jedná o konkrétní skupinu a konkrétní jedince, nevýhodou této metody je nemožnost zobecnit výsledky tohoto výzkumu na jinou skupinu nebo širokou veřejnost. To je však dáno kvalitativním výzkumem, který je vždy vysoce subjektivní.

Jelikož byl zvolen tento druh rozhovoru, všechny otázky nebyly předem vymyšlené a bylo důležité více vycházet z toho, co konkrétní člověk řekl a na to se více doptat. Bylo však potřeba být opatrný v tom, aby rozhovor neodbíhal jiným směrem a nevěnoval se jinému tématu. Obsahem realizovaných rozhovorů byla specifika výchovy v katolických rodinách s ohledem na prosociální výchovu. Zaměřili jsme se tedy především na to, jak se ve výchově rodičů projevuje katolická víra, jaké mají výchovné metody, také jsme se soustředili na hodnoty, které vyznávají děti z katolických rodin ve svém životě a ve vztazích, které vytvářejí. Důležitou součástí výzkumu byl také vztah respondentů k nástrojům katolické církve.

3.5 Organizace empirického šetření

Každý respondent byl před samotným rozhovorem osobně osloven a obeznámen se situací, s účely rozhovoru, přibližnou délkou rozhovoru a byl s ním domluven termín rozhovoru. Z časových důvodů a vzdálenosti našich bydlíšť jsme se domluvili tak, že pro obě strany bude praktičtější rozhovor provést online, využita byla platforma Skype.

V domluvený den a čas byl potom respondent kontaktován, a ještě před začátkem rozhovoru požádán o souhlas s nahrávkou rozhovoru pouze pro potřeby této práce, protože

později dojde k jeho zpracování. Všichni respondenti pochopili záměr a s nahrávkou souhlasili, pokud bude po zpracování dat odstraněna. Tak se také stalo. Před začátkem samotného rozhovoru bylo považováno za důležité vysvětlit respondentům výraz „prosociální chování či výchova“, jelikož jsem věděla, že bude tento termín občas během rozhovoru použit a nemuselo by respondentům být jasné, co je tím pojmem myšleno.

Předvýzkum

Protože nebylo zcela jasné, jak přesně bude rozhovor probíhat a zda skutečně docílíme toho, čeho potřebujeme, bylo rozhodnuto o organizaci předvýzkumu. Byl osloven člověk z rodinného kruhu, který se také nachází v zadaném věkovém rozmezí a rozhovor s ním byl uskutečněn. Stejně jako u následujících „oficiálních“ respondentů i jeho jsem vyzvala k povídání touto formulací:

Úvod (výzva k vyprávění): „Chtěla bych tě poprosit, abys mi vyprávěl/a o svém dětství, o tom, jak jsi vyrůstal v katolické rodině a o nějakých momentech, které pro Tebe třeba byly v životě důležité, co se týče víry. Nespěchej, máme dost času, zajímá mě každý detail.“

Předvýzkum ukázal, že má-li být rozhovor skutečně přínosný, je třeba se v dalších rozhovorech více zaměřit na prosociálnost a hodnoty a směřovat rozhovor tím směrem.

3.6 Prezentace výsledků empirického šetření

Přepsané rozhovory byly podrobeny otevřenému kódování s následnou kategorizací kódů, které měly podobný nebo stejný význam. Na tomto základě byly výpovědi respondentů roztrženy do 13 kategorií. Výpovědi jsou srovnány dle dílčích výzkumných otázek (DVO). V rámci dalšího zpracování jednotlivých kategorií jsou využity přímé citace respondentů. Každá kategorie má jiný počet kódů v závislosti na obsáhlosti tématu a výpovědi. Kompletně přepsané rozhovory **dívky 2** a **chlapce 2** jsou k nalezení v příloze A.

1. DVO: Jaké hodnoty vyznává mládež z katolických rodin v kontextu výchovy?

Kategorie 1: Hodnoty spojené s křesťanstvím

Kódy:

- prožít smysluplný život
- následovat Boha
- dobře vychovat děti
- hledat své poslání na světě
- život nekončí smrtí
- představa o budoucnosti

Tato kategorie mapuje hodnoty, které vyjadřují, o co respondenti usilují a jakým způsobem se snaží prožívat svůj život. Objevují se zde hodnoty, jako je prožít radostný a smysluplný život, následovat Boha, hledání svého určitého poslání a úlohy v dnešním světě. Také se setkáváme s tím, že pro respondenty je důležité žít tak, aby se jednou dostali do nebe, protože věří, že pozemský život není jediný, který má pro nás Bůh připravený. Také jsem do této kategorie zařadila představu o vlastní budoucnosti, kterou respondenti alespoň částečně sdělili.

Chlapec 1 sděluje, že nepokládá za nutné své děti vést ke křesťanství a k víře v Boha, ale chtěl by v nich ukotvit nějaké hodnoty, které sdílí i on. Oproti tomu **dívka 1** a **chlapec 3** sděluje svůj názor, že by rodiče měli dětem ukazovat cestu k Bohu, ale později nechat rozhodnutí na nich samotných. **Chlapec 2** vnímá jako důležité najít v životě svoje místo a Boží záměr s ním, zároveň také říká, že by jednou i své děti chtěl vychovat v přesvědčení, že je důležité prožívat život aktivně, naplno a vytvořit si představu o budoucnosti, nejen proplouvat bezcílně životem. O své představě budoucnosti, jako o šťastné rodině a dobré výchově svých dětí mluví **chlapec 3**, **chlapec 4** a **dívka 2**. Pro **chlapce 4** je stejně jako pro **chlapce 2** důležité, aby jeho děti jednou v budoucnu hledaly smysl v tom, co dělají a aby se sebou byly spokojené.

Chlapec 1: *Ke křesťanství bych je asi taky úplně nevedl, já bych spíš chtěl být takovej rodič, že bych je vedl k tomu, aby byly dobří lidi jako povahově, aby měly taky nějaký své hodnoty...*

Chlapec 2: *Myslím, že takový celoživotní proces je hledat, za jakým účelem tady zrovna já jako jedinec jsem, jakou tady mám úlohu a co bych tady měl pro Boha dělat. A myslím,*

že právě, když to nějak pocítím, budu se cítit naplněně... **Chlapec 2** dále vyjadřuje svoji touhu vychovat své děti také tak, jak se snaží žít on. *Taky bych chtěl, aby nebyly líný, nebo takový co se týče budoucnosti, aby jen tak neproplouvaly tím životem tak jako, jak to bude, tak to bude, ale aby ho žily nějak aktivně a snažily se si ho užívat naplno, být radostný a tak.*

Dívka 1: *Myslím, že by se ty rodiče měli snažit pomoci tomu dítěti najít k Bohu cestu a snažit se mu tu víru nějak ukázat, ale nechat rozhodnutí na něm, když už pak samo přemýšlí. Jinak á se snažím tak nějak žít dobře, aby ze mě Bůh měl radost a abych se třeba pak dostala do nebe, to je vlastně asi docela můj cíl.*

Dívka 2: *No, já mám takovej cíl, že bych chtěla, abych tady nebyla zbytečně. Abych předávala lidem to, co nezažili a abych tady byla prostě pro druhý. Určitě bych si přála mít jednou svojí vlastní rodinu, abych mohla vychovat další dobrý duše. A taky třeba věřím, že tenhle náš život nekončí smrtí...*

Chlapec 3: *Já bych svoje děti hlavně chtěl vést k víře, to bych fakt chtěl stoprocentně. A můj životní cíl je tak nějak mít dobrou šťastnou rodinu a hodnou manželku a děti. Pak bych taky chtěl žít tak nějak..dobře, abych se třeba jednou dostal do nebe nebo taky prostě, abych dobře vychoval svoje děti a tak, no.*

Chlapec 4: *To bych hodně chtěl, aby samy se sebou byly spokojený a aby dělaly, co je bude bavit a tak. A taky aby se nebály do něčeho jít, neměly nějaký velký obavy, že něco nedopadne a byly prostě takový odvážný. No...a taky, aby nějak hledaly smysl v tom, co dělaj, aby věděly, proč to dělaj.*

Kategorie 2: Hodnota rodiny

Kódy:

- výchova vlastním příkladem
- rodina je důležitá
- láska v rodině
- představa rodiny, kterou založím

Tato kategorie se zabývá hodnotou rodiny, která je pro celou společnost a také pro katolickou církev základní jednotkou. V této kategorie považují za zásadní to, jakým způsobem respondenti o rodině přemýšlí. V předchozí kategorii můžeme pozorovat jistou souvislost s rodinným životem v tom, že jedna z představ o budoucnosti je právě představa

šťastné rodiny. Všichni respondenti se v otázce svých hlavních životních hodnot shodli na hodnotě rodiny.

Chlapec 1: Já bych chtěl, aby moje děti měly taky nějaký své hodnoty, jako třeba, že rodina je důležitá, protože to si myslím.

Chlapec 2: ...taky si hodně vážím rodiny

Dívka 1: A to tak nějak souvisí i s tou vírou, no. Je pro mě třeba taky hodně důležitá rodina a manželství celkově, takže bych zároveň i chtěla, aby to tak vnímaly i ty mé děti.

Dívka 2: Hmm...asi hodně rodina, kamarádi a takovej harmonizovanej život, prostě.

Chlapec 3: Rodina je prostě na prvním místě a přes to nejede vlak. To tak prostě je. Rodina se má mít ráda, od toho je to rodina.

Chlapec 4: No, určitě je to rodina...já bych si v budoucnu fakt přál mít šťastnou rodinu, to je pro mě fakt důležitý.

Chlapec 1, chlapec 2 a dívka 2 se také shodují v tom, že za zásadní aspekt výchovy pokládají vlastní příklad rodičů, protože má největší vliv.

Chlapec 1: Myslím, že je taky důležitý nebo nejeefektivnější vychovávat ty děti vlastním příkladem a být dobrým vzorem.

Chlapec 2: ...Jak už jsem mluvil o tom příkladu, tak bych chtěl svým dětem dávat takový dobrý příklad, chtěl bych žít tak, jak bych chtěl, aby žily ony.

Dívka 2: A co se týče těch ostatních vlastností, myslím, že to jde ruku v ruce s tím, jaký jsou ty rodiče. Že ten vlastní příklad dělá fakt hodně prostě, no.

Kategorie 3: Zájem o celospolečenské jevy

Kódy:

- angažovanost církve
- encyklika Laudato si
- rozvoj kritického myšlení
- konkrétní činy

Tato kategorie se zabývá jednou ze složek prosociálního chování, a to zájmem mladých o globální problémy, jako je chudoba, války, rasová diskriminace, ekologická situace

apod. Cílem otázek bylo také zjistit, jaký postoj má k těmto jevům církev a zda se nějakým způsobem snaží v tomto ohledu angažovat. Všichni respondenti se shodli na tom, že je opravdu velmi důležité, aby se církev o tyto problémy zajímala a aby vyvíjela snahu těmto problémům předcházet, případně řešit jejich důsledky. Všichni respondenti se zároveň shodují na tom, že se církev v této oblasti aktivně projevuje, jak skrze modlitbu, tak i opravdovými skutky, jako jsou různé sbírky, misionářská činnost, adopce na dálku pod záštitou Charity, která hraje v celé této věci také významnou roli. Chlapec 2 a dívka 1 dokonce zmiňují aktivitu papeže Františka, který tomuto tématu věnoval celý rok 2020 – 2021, který se zabýval encyklikou *Laudato si*, kterou papež napsal.

Chlapec 1: *No, když si třeba vzpomenu na to, že papež František a celkově církev se snaží tak nějak šířit tu myšlenku toho, že by člověk měl tak nějak...pomáhat lidem, kteří to potřebují, zajímat se o různé ekologické problémy, dělat prostě různé bohubilý činnosti a tak.*

Chlapec 2: *Já si myslím, že by se církev v těch světových problémech určitě měla nějak zapojovat, co se týče nějakého hledání řešení a realizace toho řešení. Papež František si myslím, že se hodně snaží být takovým vzorem a tvůrcem míru a pokoje ve světě. On právě o tom vztahu k přírodě a ekologii a tak napsal jednu knihu (encykliku *Laudato si*), kde popisuje ty problémy a to, co bychom měli dělat. Církev by v tomhle určitě měla hrát roli i co se týče starání se o ty nemocné, trpící a tak. Prostě bychom měli být takoví zprostředkovatelé té lásky.*

Dívka 1: *Já bych řekla, že tyhle otázky, který se týkají třeba lidí žijících ve špatných životních podmínkách, nebo postižených lidí nebo třeba i co se týče nějakého znečištění planety, je určitě potřeba řešit a že by se i ta církev do toho nějak zapojovat měla. Že je třeba super, když papež vyhlásil ten rok *Laudato si* a vydal tu encykliku k tomu. Tam právě papež vyzývá k tomu, abychom nějak bojovali proti tomu znečišťování a abychom se snažili vytvářet hezký svět. A...přijde mi to prostě důležitý se o tu planetu starat a i ta církev mi přijde, že se o to snad snaží nějak starat.*

Dívka 2: *Jo, jako...já si myslím, že tohle by měl řešit úplně každý člověk, takže i ta církev, protože je to prostě významná instituce a myslím, že to i dělá. Teď třeba myslím hlavně chudobu a různé sbírky a projekty, který třeba Charita pořádá.*

Chlapec 3: *Země, kde je třeba nějaké hladomory nebo tak...myslím, že by tam státy, který jsou na tom dobře, měli posílat nějaký jídlo třeba nebo tak. Za mě...já myslím, že se církev*

docela obecně dost snaží takhle pomáhat. Víím, že tam třeba docela dost jezděj nějaký misionáři a tak. Takže určitě si myslím, že je potřeba, abychom to my jako křesťani nějak víc se snažili řešit.

Chlapec 4: *Jo, to si myslím, že je určitě i takové její poslání, snažit se dělat ze světa hezčí místo a pomáhat v chudých zemích anebo různým potřebným lidem i u nás v Česku. Když si třeba vezmu ty různé charity, nebo i sbírky, který v kostele často na něco děláme právě třeba i takhle pro potřebný lidi. Třeba potravinovou a tak.*

Dívka 1 a dívka 2 komentují, co se v rodině snaží dělat konkrétního.

Dívka 1: *My na to doma docela dbáme a taky se za ty lidi modlíme, který jsou třeba ve válkách a tak. A taky máme v Indii adoptovanýho chlapečka. Ségra by třeba chtěla jet na nějaký misie třeba do Afriky a to já úplně nevím, jestli bych jela takhle do zahraničí sama, ale určitě bych chtěla těm potřebným nějakým způsobem pomáhat aspoň tady u nás v Čechách.*

Dívka 2: *A já se taky snažím prostě, aspoň třídít ten odpad a i se dívat na to, jestli je to opravdu nutný si některý věci kupovat a tak. Nebo třeba víc používám ty ušitý látkový pytlíky a ne ty jednorázový igelitový a tak, no. Ale přijde mi, že je to pořád docela málo.*

Kategorie 4: Hodnoty v mezilidských vztazích

Kódy:

- být týmovým hráčem
- pomoc bližním
- tolerance a pochopení
- neškodit sobě ani druhým

Tato kategorie se zabývá prosociálními projevy v myšlení a jednání, které jsou zjevné u všech dotazovaných. Všichni vyjádřili svoji představu o tom, co je pro ně důležité předat jednou svým dětem za hodnoty a vzorce chování a věřím, že o to také usilují ve svém vlastním životě. Prosociální chování je znakem žití křesťanským způsobem života, je také obsaženo v Desateru jako něco, čemu by měla být v rodinách věnována zvláštní pozornost. Všichni respondenti mluví ve svých výpovědích o důležitosti porozumění, ohleduplnosti, tolerance v mezilidských vztazích, ale také zmiňují věci, které vnímají jako nežádoucí a svým dětem by je předávat nechtěli.

Chlapec 1 vyzdvihuje především spolehlivost, pravdomluvnost, upřímnost, čestnost, zmiňuje také to, že by své děti jednou chtěl vést k úctě k lidem, ke slušnému chování k ženám apod. Chlapec 2 klade stejně jako chlapec 1 důraz na poctivost, ale také na ohleduplnost, pochopení, vytrvalost a záleží mu také na určitém zachovávání tradic. Zmiňuje také pokoru a to, že by chtěl ve svých dětech jednou probouzet týmového ducha, otevřenost ke spolupráci.

Dívka 1 hovoří o potřebě empatie a snaze porozumět ostatním lidem, pokládá za důležité být emočně vyrovnaný a usilovat o lásku mezi lidmi. Negativně se vymezuje vůči vulgárním slovům a naznačuje, že slušnou mluvu pokládá za jeden ze znaků křesťanů. Také hovoří o tom, že by se chtěla vyvarovat hříchům, mezi které řadí i nevěru v manželství.

Dívka 2 dává do souvislosti s křesťanským způsobem života skauting, který z něj v mnohých směrech vychází a vyjadřuje touhu, jednou do něj své děti přihlásit. Myslí si, že je může přivést k fungování v mezilidských vztazích, ke vztahu k přírodě, ale také k samostatnosti, schopnosti řešit problémy a krizové situace. Také považuje za důležité nesobecnost, obětavost. Mezi negativní vlastnosti řadí nevděk a rozmazlenost.

Chlapec 3 vzpomíná na to, jak ho vychovávali jeho rodiče k tomu, aby také pomáhal druhým lidem a říká, že by stejně tak chtěl vychovat svoje děti. Stejně jako **dívka 2** vyjadřuje přání své děti jednou přihlásit do skautského oddílu, protože vnímá, že mezi křesťanstvím a skautingem je určitá souvislost a chtěl by, aby se stávaly lepšími. Také zdůrazňuje, že je pro něj důležité, aby k němu jeho děti chovaly úctu a respekt, zároveň jim chce ale také ukázat, že neví všechno nejlépe, také on se někdy může mýlit. V druhé části své výpovědi vyjadřuje význam asertivního chování a zdravého sebevědomí, které by ve svých dětech chtěl také posilovat.

Chlapec 4 hovoří v první řadě o upřímnosti a určité vnitřní spokojenosti člověka, kterou považuje za důležitou. Také mu záleží na tom, aby se jeho děti nepoddávaly strachu, nejistotě a byly odvážné. Zmiňuje jako důležitou složku osobnosti také pracovitost, spravedlnost a férový přístup ke kamarádům, poctivost a čestnost stejně jako **chlapec 1**. Za důležité považuje také to, aby jeho děti dělaly to, co samy chtějí a to, co jim dává smysl, ne z přesvědčení nebo z touhy zalíbit se někomu jinému.

Chlapec 1: *Chtěl bych je naučit takový ty základní věci, jakože, holky se nemlátěj a tak. Když to vezmu třeba v kamarádství, tak si myslím, že je důležitý, aby dobrej kamarád*

pomohl a když potřebuješ, tak tě vyslechne a třeba i poradí. Taky mě ještě napadá, že by měl být obětavý a upřímný, to je dobrá vlastnost.

Chlapec 2: *Chtěl bych je vést k takové poctivosti, k tomu, aby uměly nějak zachovávat tradice. Určitě je pro mě taky důležitá nějaká trpělivost a vytrvalost s lidmi, ohleduplnost, pochopení ostatních. Taky si myslím, že je důležité se snažit druhým naslouchat, být empatický a pokorný. Taky je důležitý snažit se lidi pochopit, podívat se na věci jejich očima, nejen tak, jak to vidím já.*

Dívka 1: *No... asi bych nechtěla, aby mluvily sprostě, to fakt nemám ráda, já sama sprostě nemluví a fakt mi vadí, když ostatní jo, ještě jako navíc ti křesťani. Ale jinak je asi jako spousta věcí, který by neměly dělat, prostě... jako takový ty hříchy, no. Třeba pomlouvání, nebo pak ve vztahu nějaká nevěra a tak.*

Dívka 2: *Určitě bych chtěla, aby moje děti byly skauti, protože si myslím, že skaut je taky hodně spojený s tím křesťanstvím a zároveň se tam hodně prolínají i mezilidské vztahy a vztah k přírodě a tak a hodně to toho člověka vede k různým dobrým věcem, jako je samostatnost a schopnost řešit různé problémy, komunikovat a prostě bych si přála, aby ty děti byly šikovní, společenší, nemyslely jenom na sebe, měly rádi ostatní lidi, aby se dokázaly i obětovat pro druhého a tak...*

Chlapec 3: *Oni mě podle mě rodiče vychovali dobře, já bych vychovával úplně stejně svoje děti. Rád bych je vedl k tomu, že se má pomáhat starým a slabým lidem, to bych byl mega hrdej, kdyby dokázaly třeba pomoci nějaké staré paní s nákupem nebo tak.*

... A co se třeba týče toho, jak by se ty děti měly chovat k lidem obecně nebo tak, tak bych hlavně chtěl, aby se nestyděly, nebály se mluvit se svými kamarádama, aby se nějak zapojovaly do různých part, nebyly odstrkované a tak. A taky nechci, aby ostatní šikanovaly.

Chlapec 4: *No, já bych určitě chtěl, aby měly takový ty kladný vlastnosti, jako třeba upřímnost a taková nějaká jejich určitá spokojenost. Taky si myslím, že důležitá vlastnost je poctivost a čestnost. Zároveň bych ale taky nechtěl, aby dělaly nějaký věci jen kvůli tomu, aby zapadly do nějaký party. To mi přijde fakt nesmyslný. A no... víc mě toho asi moc nenapadá, možná ještě takový ty věci prostě, aby nelhaly, podváděly...*

DVO2: Co pomáhá dětem z katolických rodin v kontextu výchovy k prosociálnosti?

Kategorie 1: Obklopení věřícími lidmi

Kódy:

- generační přenos víry v rodině
- věřící kamarádi
- společenství
- příklad rodičů
- víra je darem

Tato kategorie se zabývá prostředím, ve kterém dítě vyrůstá, jako jedním z nejdůležitějších faktorů, které přispívají k prosociálnímu chování dítěte. Na prostředí záleží právě z důvodu, že z něj dítě přejímá vzorce chování, názory, sebedůvěru, postoj k druhým apod. tudíž je důležité, aby bylo co nejzdravější.

Tři respondenti se ve svých odpovědích shodli na tom, že je v jejich rodině určitým způsobem víra zakořeněna mnoho generací a předává se z rodiny na rodinu. **Chlapec 1** a **chlapec 2** zmínili, že je pro ně velmi zásadní vidět příklad rodičů.

Chlapec 1: *...celá naše rodina je věřící, takže mě tu víru předávali od malička, a to je asi dost zásadní, že jsem i viděl ten jejich vzor.*

Chlapec 2: *rodiče se nás snažili k té víře vést už od dětství, nějak nám ji zprostředkovat. Já si myslím, že nám dávali fakt dobrý příklad toho, co znamená žít jako křesťan, což si myslím, že má na tu výchovu dost velký vliv...*

Dívka 1 popsala, že předání víry od rodičů vnímá jako velký dar, za který je vděčná.

Dívka 1: *Rodiče nám odjakživa tu víru všem předávali, což fakt vnímám jako hroznej dar, že spoustu dětí to ani nikdy nemá možnost zažít.*

Dívka 2, chlapec 3 a chlapec 4 popsali, že u nich v rodině se víra generacemi nepřenáší, alespoň jeden z rodičů (v případě **dívky 2** prarodičů) si k víře došel v průběhu života.

Dívka 2: *Naše rodina není moc dlouho věřící, jakože...ne tolik generací. Z mamčiny strany začala být věřící moje babička a tím, že k tomu byla vedena mamka, tak nás k tomu taky vedla, společně s babičkou.*

Chlapec 3: *Já jsem se teda narodil už do věřící rodiny, i když teda rodiče začali být věřící až později, ale odmalička jsem nějak navázanej na Ježíše a učím se o svaté trojici a tak.*

Chlapec 4: *Mamka v dětství věřící nebyla, ale ještě než se s tatškou vzali, tak se vlastně nechala pokřtít a tak, ale to asi není možná potřeba říkat, no. Každopádně já jsem teda nějak odmalička byl k tý víře vedenej...*

Děti z katolických rodin jsou také v rámci prostředí výrazně ovlivňovány společenstvím a kamarády, kteří s nimi sdílejí víru a podobný pohled na svět. Především v dětství se děti z katolických rodin často vyskytují v jisté sociální bublině, která se alespoň částečně začíná rozplývat až s nástupem do školy. Kamarádi a různá společenství, která mladí vytvářejí, jsou však velmi prospěšná, protože mladé lidi často podněcují k dobrým skutkům pro společnost, k zamyšlení nad důležitými životními otázkami apod.

Všichni respondenti ve svých výpovědích vliv kamarádů a křesťanského společenství zmínili jako o významné složce jejich katolického a prosociálního života. **Chlapec 1, dívka 1, dívka 2 a chlapec 4** vysvětlují, že pro mě byla různá setkání a věřící kamarádi velmi důležití, **chlapec 2** také zmiňuje význam bohoslovců a kněží jako prostředek ke znalostem a formování vlastního názoru na určité věci. Ve výpovědi **chlapce 3** můžeme pozorovat počáteční nechuť navštěvovat hodiny náboženství a podobně, protože se s lidmi nestýkal příliš rád. Zpětně je ale z jeho vyprávění cítit vděčnost, že v tom jeho rodiče byli důslední, protože vidí, že mu přátelé nebo hodiny náboženství mnohým obohacovali.

Kategorie 2: Cesta k osobní víře

Kódy:

- náboženství
- samozřejmost
- vlastní svobodné rozhodnutí
- osobní vztah s Bohem
- zlomové období

Druhá kategorie popisuje proces, kterým si dotazovaní mladí hledali cestu k Bohu a katolickému způsobu života, který jim v mnohém může k prosociálnosti dopomáhat. V určitém čase dospívání si mladí často kladou otázku, zda jim to, co slyší, dává dostatečný

smysl, aby se tímto směrem vydali také. Každému trvá zkoumání, zda se chce stát skutečným následovníkem Ježíše Krista různě dlouhou dobu a nelze říci, že je jedna cesta lepší než ta druhá. Cesta každého člověka je jedinečná.

Protože všichni respondenti viděli nějakým způsobem křesťanský vzor už od útlého dětství ve svých rodinách, shodují se na tom, že pro ně v mladším věku byla účast na mších svatých nebo i na hodinách náboženství spíše povinnost, kterou jim uložili rodiče a víra v Boha znamenala samozřejmost. Protože jim to v kontextu jejich výchovného prostředí připadalo jako zcela běžná součást života. Také se tato kategorie do jisté míry prolíná s předchozí kategorií, protože například náboženství, společenství a věřící kamarádi hodně souvisí s hledáním cesty k jejich osobní víře. **Chlapec 1** a **chlapec 2** se shodují v tom, že na ně prožitky z náboženství nebo ministrování měly pozitivní vliv, přičemž jim buď zlepšily náladu nebo přiměly k přemýšlení a zájmu o církvi. **Chlapec 2** také mluví o určitých pochybnostech, které s vírou souvisí a shoduje se v tom s **dívkou 2**, která říká, že si jimi procházela.

Dívka 2 mluví o svátosti udělení prvního svatého přijímání, ke kterému děti běžně chodí v druhé třídě ZŠ a popisuje, že si až s odstupem času uvědomila význam té události. **Dívka 2** také mluví o tom, jak se proměňoval její vztah k církvi a katolické víře v období dospívání. Říká, že období puberty pro ni bylo náročné v tom, že se často zaobírala myšlenkami, proč vůbec do toho kostela chodí a nedávalo ji to smysl a až teď v poslední době tam začala chodit ráda a popisuje, že ji to naplňuje a cítí tam klid. Také klade důraz na rozhodnutí, které sama svobodně učinila.

Výpověď **chlapce 3** v předchozí kategorii souvisí i s touto, protože popisuje, že v dětství se do křesťanského společenství příliš rád nezapojoval, protože se nerad stýkal s lidmi. Zmiňuje, že ho do toho rodiče trochu nutili, ale zároveň to s odstupem času dokáže vidět jako pomoc, protože si je vědom, že mu to mnohé přineslo. Dodává také, že nastalo určité zlomové období, kdy začal víru v Boha vnímat jiným způsobem.

Chlapec 1: *Asi v 6 letech mě vedli k ministrování, což jsem moc rád neměl, ale zážitky byly dobrý, vždycky mě to tak spravilo chuť. Často jsem se tam dost netěšil, bral jsem to spíš jako povinnost. Potom jsem asi v první třídě začal chodit na náboženství, to mě bavilo, měli jsme takovou dobrou sestřičku.*

Chlapec 2: *Já si myslím, že v životě určitě přijdou chvíle, kdy pochybujeme o té víře nebo o té církvi jako takové, ale naopak je to pak takový posilující a důležitý, když člověk přemýšlí nad tím, k čemu to opravdu je a uvědomí si to.*

Dívka 1: *...přijde mi, že jsem ještě tak dva roky zpátky měla takovou jednoduchou, dětskou víru, že jsem to nějak moc nevnímala, ale to se pak dost změnilo s Vesmírem, což je takový centrum života mládeže, kam se sjíždí křesťanská mládež na různé akce. Myslím, že teď už je to opravdu takový moje vlastní rozhodnutí. Já jsem teda asi ani nikdy neměla nějakou velkou krizi víry nebo tak, že bych to úplně nějak odmítala, ale přijde mi, že teď už to беру víc tak dospěle, a i jsem na to vlastně docela hrdá a jsem ráda za to, že jsme věřící rodina.*

Dívka 2: *A ve druhé třídě jsem šla k prvnímu svatému přijímání, což jsem tou dobou ani moc nevnímala jako nějak moc důležitý, ale teď zpětně si uvědomuju, že je to významná složka nebo událost v tom vývoji věřícího člověka. A za nějakých pár let mě snad bude čekat biřmování, na které se taky těším, protože už to bude takový fakt jen moje rozhodnutí a bude to takový stvrzení té víry.*

...Až teď jsem tam začala chodit fakt ráda, že mě to nějak prostě naplňuje a cítím tam takový klid a jsem ráda, že můžu být v takovém spojení s tím Bohem. A teď už je to fakt tak, že tam chodím kvůli sobě a rozhodla jsem se sama za sebe. Já jsem k tomu určitě musela dospět. Dřív jsem se za to spíš styděla, ale teď to prostě беру jako svoji součást a fakt se vůbec nestydím to někde říct nebo tak.

Chlapec 3: *Ale rodiče chtěli, abych na to nábožko chodil, takže jsem tam chodil hlavně z povinnosti ze začátku, no. Ale rodičům to nezazlívám, jsem rád, protože kdybych tam nechodil, tak tolik nevím o Bibli ani o té víře a tak no. Já jsem pak začal číst i Bibli sám..*

...já jsem tu víru začal vnímat jinak, když jsem končil základku, no nějak tak. To jsem najednou začal brát Ježíše jako, že je fakt vau, protože jsem se začal modlit za jednu kamarádku, která onemocněla rakovinou a dlouho se nemohla vyléčit a pak se vyléčila, takže myslím, že je za tím Bůh, no.

Chlapec 4: *Pak jsem taky začal chodit asi v 6. třídě do spolča, kde jsem začal tak nějak tu víru ještě víc prožívat, protože jsem tam prostě nějak našel nové kamarády a dalo mi to takový nový pohledy na různé věci a tak. Takže za to jsem třeba rodičům fakt vděčnej, že mě k tomu takhle nějak celkově přivedli.*

Kategorie 3: Desatero Božích přikázání jako nástroj církve, který přispívá k prosociálnímu chování

Kódy:

- základní morální hodnoty společnosti
- schopnost odlišit dobro od zla
- důležitá věc
- návod pro život

Desatero jako zákaz

Tato kategorie se věnuje postoji katolické mládeže k Desateru Božích přikázání, které je významnou částí katolického učení a je vlastně základním kamenem křesťanského způsobu jednání vůči druhým. Všichni respondenti se shodují na tom, že Desatero je pro společnost důležitý návod na dobrý život a jsou v něm obsaženy základní morální hodnoty, které platí dnes stejně jako před 2000 lety. Každý respondent pro něj našel trochu jinou definici. Zároveň tuto odpověď také zvolili, když jsem se jich tázala, jaké z nástrojů církve jim mohou dopomoci k prosociálnímu chování.

Chlapec 1: *Přijde mi, že to jsou takový obecný zásady, kterými se snaží řídit tak nějak každé člověk, který má nějaký svědomí svoje nebo tak nějak...se snaží být dobrej člověk.*

Chlapec 2: *...Bůh nám nedává ty pravidla proto, aby nás nějak hlídal a tak, ale chce pro nás to dobro, to nejlepší, a proto nám dává nějaký průvodce, jako takový tutorial, jak bysme ten život mohli žít.*

Dívka 1: *...v Desateru jsou obsažený takový ty mravní hodnoty, který by podle mě měl mít každý..nebo jakože každý by se měl snažit žít jakoby dobře...a tak nějak podle toho Desatera, no...*

Dívka 2: *třeba desatero, který si myslím, že je fakt dobrý nebo prostě...že je to taková osa, která ti ukazuje, jak by se měl člověk chovat...*

Chlapec 3: *Desatero je docela dost důležitá věc. Ale jako...trochu si myslím, že víra je docela dost přísná v zakazování nějakých věcí, ale zároveň zas tak nějak vím, že to nemá být zakazování, ale spíš asi nějaký návod no...aby se tady jako obecně lidem žilo nějak dobře na zemi.*

Chlapec 4: *Co se týče tý víry třeba, tak se vždycky rodiče snažili, abychom věděli, že je důležitý dodržovat Desatero a tak...což určitě je, protože prostě to ty lidi trochu nutí být lepšími lidmi, neubližovat ostatním atd.*

Kategorie 4: Modlitba jako nástroj vedoucí k prosociálnímu chování

Kódy:

- společně v rodině
- osobní zkušenost
- pomoc v nouzi
- budování vztahu s Bohem
- uvědomění si darů a vděčnosti

Kategorie modlitba se věnuje vztahu mladých lidí z katolických rodin k modlitbě. Modlitba může být také vnímána jako jeden z nástrojů církve, který může vést lidi k prosociálnosti, protože skrze ni se projevuje zájem o sebe, o druhé a o svět kolem nás. V modlitbě se přinášejí Bohu různé prosby a díky, což znamená, že můžeme prosit za věci, které nám leží na srdci, zároveň si ale uvědomovat vděčnost, kterou cítíme za to, co máme a pomáhá nám nevnímat věci a lidi kolem sebe jako samozřejmost. To, jakým způsobem a jestli vůbec se rodiny či jednotliví členové modlí, je různé. Všichni respondenti kromě **chlapce 1** uvedli, že je pro ně nějakým způsobem modlitba důležitá. **Chlapec 2** a **chlapec 4** hovoří o modlitbě před jídlem, při které si uvědomují, že jídlo, které máme, je pro nás dar a **dívka 1** přidává také to, že se často modlí za chudé nebo trpící lidi, kteří nemají stejný komfort jako my a vede ji to k přemýšlení a vděčnosti za její vztahy a prostředí, ve kterém vyrůstá. Ve výpovědi **dívky 2** můžeme pozorovat nespokojenost s tím, že jsou modlitby často zadrmlené, a ne vždy dojde k hlubšímu zamyšlení nad slovy modlitby. Také vyjadřuje svoje přání změnit zvyk v jejich rodině a zavést modlitby před jídlem. Jak uvádí **chlapec 2**, modlitbu je také možné vnímat jako jeden z rodinných rituálů a způsobů, jak k sobě rodina může mít blíže a mohou se v ní pěstovat pevné vztahy založené na vzájemné důvěře a jednotě. Jednotliví členové se skrze ni často mohou dozvědět o tom, co prožívají druzí, co je těší, z čeho mají obavy nebo starosti. **Chlapec 3** zmiňuje, že se doma společně moc nemodlí, ale sám se modlí často, vnímá, že může tak nějak skrze modlitbu cítit víc Boží přítomnost a vidět Boží skutky ve svém životě. Vypráví osobní zkušenost s modlitbou, která změnila jeho postoj k Bohu, víře.

Chlapec 1 společnou modlitbu vůbec neuvádí.

Chlapec 2: *Když se třeba doma modlíme před jídlem nebo tak, tak to pro mě znamená to, že i v tom dětství už jsem si uvědomoval, že to jídlo nemusí být samozřejmost a měl bych za to Bohu děkovat. Taky se scházíme k modlitbě ještě večer, což беру i takové jako ohlédnutí za tím uplynulým dnem a zároveň se mi taky líbí, že společně trávíme takhle čas jako rodina.*

Dívka 1: *...mě to často docela vede k tomu si uvědomit, za co všechno jsem vděčná a tak...*

Dívka 2: *Skoro každý večer se s mamkou modlíme. Co mě třeba mrzí je, že se moc společně nemodlíme před jídlem, že třeba vím, že v jiných křesťanských rodinách to tak dělají a u nás to je takový zadrmlený a neklade se na to moc důraz, a to bych chtěla změnit, protože si myslím, že je to důležitý.*

Chlapec 3: *To jsem najednou začal brát Ježíše jako, že je fakt vau, protože jsem se začal modlit za jednu kamarádku, která onemocněla rakovinou a dlouho se nemohla vyléčit a pak se vyléčila, takže myslím, že je za tím Bůh, no.*

Chlapec 4: *Taky se vždycky před obědem modlíme a tak, tak mi přijde, že nás vedou i k tomu, abychom si nějak vážili toho jídla a tak, no.*

DVO3: Jaké výchovné prostředky se snaží uplatňovat rodiče v katolických rodinách?

Kategorie 1: Rodinné tradice a rituály

Kódy:

- nedělní mše svatá
- četba z Písma svatého (Bible)
- příkaz k poslušnosti
- víru neprožíváme
- sebezápor v postní době

Tato kategorie je věnována rodinným rituálům a tradicím, které mají souvislost s katolickou vírou. Patří sem účast rodiny na nedělní mši svaté, společné modlitby večerní nebo

před jídlem nebo třeba také četba z Bible v rodinném kruhu. Často se u mladých lidí můžeme potkat s pocitem, že je rodiče spíše nutí a přikazují jim do kostela chodit, i když by si třeba v neděli ráno radši déle pospali apod.

Chlapec 1 hodně vnímá, že mu mamka s babičkou přikazují chodit společně s nimi v neděli do kostela a moc se ho neptají na to, zda chce, nebo ne. Určitou podobnost můžeme pozorovat ve výpovědi **dívky 2**, kdy říká, že do kostela sice chodí a babičce s mamkou na tom hodně záleží, ale jinak tu víru doma až tak moc neprožívají. **Chlapec 2** hovoří o tom, že na dušičky objíždějí hroby, čtou z Bible a také zmiňuje společnou rodinnou diskusi. **Chlapec 3** hovoří o postní době, ve které je rodiče vedou k tomu, aby si zkusili něco odepřít.

Chlapec 1: *No, my třeba co se týče modliteb, tak to jsme se nikdy moc pravidelně nemodlili, spíš tak občas. S tím kostelem to bylo takový razantní, že mě prostě řekli: „Je neděle, takže jdem.“ A moc neřešily, jestli chci jít nebo ne. A jinak tatka od nás odešel asi když mi bylo pět let, no. Do té doby jsme třeba do kostela chodili všichni společně.*

Chlapec 2: *Co se týče žití té víry u nás doma, tak jsme třeba na dušičky vždycky objížděli hroby příbuzných a vzpomněli jsme si na ně, taky jsme si s rodičema často četli z bible, když jsem byl mladší, hlavně o Vánocích a Velikonocích. Taky často diskutujeme nad různějma tématama.*

Dívka 1: *Jo, jakoby...vnímala jsem to už od začátku, že jsme se třeba vždycky modlili večer před spaním a vždycky před jídlem a tak.*

Dívka 2: *Že bychom si třeba společně četli s Bible, to taky neděláme, no...nevím no, do kostela sice chodíme pravidelně a babička to hodně bere vážně, ale že bychom doma nějak extra tu víru prožívali v tomhle směru, to úplně asi ne, no...což mně je líto.*

Chlapec 3: *Jako já to třeba vnímám v době půstu, to se docela snaží, abychom si něco dokázali odepřít, ale zas to není nějak drastický, že prostě nás vedou k tomu, že je to dobrý, ale když se to nepovede, tak to nevadí. Ještě spolu třeba taky chodíme v neděli do kostela.*

Chlapec 4: *Nebo jsme si třeba někdy společně četli Bibli a tak...*

Kategorie 2: Prodlévání s rodinou

Kódy:

- změna v průběhu života
- každý si dělá něco svého
- sledování filmů
- pobyt v přírodě

Tato kategorie mapuje možnosti a způsoby trávení volného času v rámci rodiny a zda vůbec rodina nějaký čas společně tráví. Čas strávený v rámci rodiny je jedním z nejdůležitějších prostředků, které mohou rodiče využívat ve výchově a tím upevňovat mezi sourozenci dobré vztahy, vést je ke spolupráci nebo se ale také mohou učit různé jiné dovednosti, které jim v životě pomáhají.

Všichni respondenti se shodují v tom, že spolu nějakým způsobem v rodině čas tráví a pro všechny kromě **dívky 2** je to tímhle způsobem dostačující. Určitou souvislost je možné pozorovat v tom, že se děti nacházejí ve věku, kdy se více upínají na své vrstevníky a spíše se od rodičů vzdalují, mají své zájmy a snaží se co nejvíce se osamostatňovat. Proto se rodiče mohou často setkávat s nezájmem dětí o společné výlety apod. Mezi respondenty se často vyskytují odpovědi, že jezdí do přírody, na různé výlety nebo na dovolené, ale také spolu ve všedních dnech třeba hrají deskové a společenské hry nebo se dívají na filmy, věnují se vaření, povídají si. **Chlapec 1** vzpomíná na to, jak to bylo dříve, teď už má pocit, že ten společný čas postupně ubývá, ale vůbec mu to nevádí, protože si chce žít více po svém. **Chlapec 2** a **chlapec 3** se shodují v tom, že je jejich volný čas v rodině často rozdělený a každý si dělá svoje věci, ale schází se a záleží jim na tom, aby nějaké aktivity jako rodina měli. Dívka 1 také říká, že je ten čas trochu rozdělený, že jsou často spolu s matkou a sestrou, ale otec s nimi zas tak často čas netráví. Ve výpovědi **dívky 2** je cítit zarmoucení z toho, že spolu ten čas tolik, jak by ona chtěla, netráví. Ve výpovědi **chlapce 3** můžeme ještě vnímat radost z toho, že pozitivní vliv na rodinný čas měl covid, kdy se opět celá rodina semkla a začala se vracet k dřívějším zvykům. Chlapec 4 říká, že spolu čas tráví hodně, jmenuje, co všechno spolu dělají a také říká, že hodně času tráví se svými sourozenci.

Chlapec 1: *...to jsme jezdili třeba na hory, do aquaparku nebo tak, ale teď už ho tolik společně netrávíme a popravdě jsem za to rád. Já se už tak nějak víc snažím zařídit si vlastní život.*

Chlapec 2: *často se chodíme společně projít nebo hrajeme společenské hry nebo se třeba podíváme na film. Jinak si každý dělá svoji práci a sejdeme se k jídlu a večer taky k modlitbě...*

Dívka 1: *Ted' společně chodíme na procházky, nebo se díváme třeba na film, vaříme si, povídáme, modlíme se a tak...ale to spíš s mamkou a se ségrou, tatka si většinou dělá nějaký svoje věci.*

Dívka 2: *Noo, přijde mi to škoda, ale právě, že ho spolu ani nějak extra netrávíme jako rodina úplně. Sice jako jsme normálně doma a tak, ale že bychom si třeba nějak pravidelně vyjízděli na výlet nebo tatka s mamkou, že by třeba šli na procházku, to se taky moc nestává.*

Chlapec 3: *Ted' jak se ta moderní doba vyvíjí, tak každěj trávíme svůj čas dost na počítači a mobilu. Takže už se ten společnej čas dost zmenšuje, ale! Ted' díky covidu jsme zase začali ten volnej čas trávit víc spolu a hrát ty deskovky. Taky jezdíme společně na výlety do přírody nebo na dovolený o prázdninách.*

Chlapec 4: *My jsme spolu hodně jako sourozenci, ale i s rodičema jezdíme často na nějaký výlety, o prázdninách na dovolený a tak...Taky se často díváme spolu na filmy a tak nebo spolu třeba vaříme a různě se modlíme, chodíme spolu do kostela a tak.*

Kategorie 3: Způsoby rodičovské výchovy

Kódy:

- autoritativní a přísná
- poslechnout pod podmínkou hrozby
- potřeba úcty a respektu
- postupem času benevolentnější

V této kategorii se zaměřuji především na to, jak vnímají děti z katolických rodin výchovu svých rodičů, zda jejich výchovný styl hodnotí jako autoritativní, nebo naopak liberální, ale kategorie mapuje i různé donucovací prostředky apod. Ve výpovědích je však poměrně obtížné najít podobnosti, protože jsou velmi jemné nuance v tom, jak které dítě, co vnímá.

Chlapec 1 hodnotí výchovu především své matky jako přísnou a autoritativní, přičemž si je vědom toho, že je potřeba mít ke svým rodičům úctu a respekt, ale zároveň se nedá

vynucovat vyhrožováním apod. Velký význam přikládá komunikaci. **Chlapec 2** se shoduje s **chlapcem 1** v tom, že hodnotí výchovu svých rodičů také jako přísnější, ale rozdíl je v tom, že **chlapec 2** to nevnímá negativně. Hovoří o tom, že přísnost a určitý řád je zapotřebí a také si stejně jako **chlapec 1** uvědomuje potřebu úcty a respektu dětí vůči rodičům. Také zmiňuje, že matku vnímá jako mírnějšího rodiče než otce. **Dívka 1** hodnotí výchovu svých rodičů jako benevolentnější, než jak ji vnímala u svých starších sourozenců, s čímž se u vícečetných rodin lze setkat častěji. Nikdy je nevnímala jako moc přísné, nebo že by k nim cítila nějaký větší odstup. **Dívka 2** ve své výpovědi stejně jako **chlapec 1** uvádí, že se taky stává, že ji rodiče do něčeho nutí, ale jinak o výchově svých rodičů říká, že se hezky doplňují, že záleží na situaci, někdy je přísnější matka, někdy otec. **Chlapec 3** tvrdí, že by ve své výchově byl určitě přísnější, což možná vypovídá o tom, že vyžaduje větší disciplínu. Také poukazuje na určitou nestabilitu, kterou ze svých rodičů cítí, kdy jeden den jsou přísnější a vyžadují věci, které jindy, když jsou unavenější, nevyžadují. **Chlapec 4** také porovnává stejně jako **dívka 1** současnost s minulostí a říká, že dříve jim rodiče častěji něco přikazovali (např. chodit do kostela) a postupem času jim dávají čím dál více svobody. Jinak má pocit, že v každém okruhu záležitostí je přísnější někdo jiný a nedá se na rovinu říci, že jeden z rodičů je přísnější než ten druhý.

Chlapec 1: *No, výchova tady byla dost taková autoritativní a přísná. A já si myslím, že je autorita dobrá, nebo prostě...mít respekt vůči rodičům, ale myslím, že to by nemělo být vynucovaný. Spíš si myslím, že je důležitá komunikace než nějaký tvrdý nařizování.*

Chlapec 2: *Tak mně přijde, že oba moji rodiče jsou spíš jakoby přísní, což já neberu nějak ve špatném slova smyslu, naopak si myslím, že určitá přísnost a řád jsou důležité a musí tam být v určitých věcech. Mamka je možná taková mírnější mi přijde...*

Dívka 1: *Já jsem se narodila jako poslední a fakt mi přijde, že už se ke mně možná chovají trochu jinak a jsou takový benevolentnější. Ale přijde mi, že naši nikdy nebyli taková ti přísní rodiče...*

Dívka 2: *Přijde mi, že se právě rodiče fakt dobře doplňují, takže je to těžký říct, prostě...strašně záleží na situaci. Ale přijde mi, že se to fakt hezky vyvažuje, že prostě neznám autoritativní rodiče, ani ty, který by to měli nějak „na salámu“.*

Chlapec 3: *Naši rodiče to mají takový zvláštní, jako...na střídačku. Třeba někdy mají jeden den, kdy jsou dost přísní a chtějí všechno tak do puntíku, ale pak je zas den, kdy se vátí unavení z práce a je jim tak nějak všechno jedno.*

Chlapec 4: *A co týče nějaký přísnosti nebo tak...tak třeba tatka je v něčem přísnější, v takových těch běžných věcech, ale co se týče nějakýho zakazování alkoholu třeba nebo tak, tak v tom je zas přísnější mamka asi, no.*

Kategorie 4: Podpora a důvěra

Kódy:

- budování sebevědomí
- nesdílení
- plná důvěra
- otevřenost
- spoleh

Kategorie s označením „Podpora a důvěra“ se věnuje tomu, jakým způsobem rodiče své děti podporují, jak jim ne/pomáhají s budováním jejich sebevědomí a také mapuje, zda jsou děti v tomto věku otevřené ke svým rodičům, mají k nim důvěru a sdílejí s nimi jejich život nebo se spíše uzavírají, příp. řeší své problémy s jinými lidmi než s rodiči.

Chlapec 1 uvádí, že mu v budování jeho sebevědomí pomáhají spíše kamarádi a že se svojí mamkou mluví, ale s problémem by šel spíše za svým kamarádem, za někým, kdo ho spíše pochopí. **Chlapec 2** uvádí, že podpora rodičů a jejich vyslechnutí a rada je pro něj velmi důležité a také se svými rodiči své problémy sdílí a může se spolehnout, že mu pomohou. **Dívka 1** sděluje, že velkou roli hrála pochvala, která ji dodávala pocit, že ji rodiče oceňují a budovala si tak i sebevědomí. Zároveň ale, jak říká v krizových chvílích byla spíše ráda sama. **Dívka 2** sděluje, že má jak v rodičích, tak v babičce, která s nimi žije, plnou oporu a má k nim důvěru. To, za kým se rozhodne s problémem jít, závisí hlavně na charakteru záležitosti. **Chlapec 3** souhlasí s dívkou 1, která zmiňovala pochvalu a říká, že je to pro něj důležité, vědět, že jsou na něj rodiče za něco hrdí. Zároveň si ale také uvědomuje, že na té pochvalě nemůže lpět, protože ne vždy se dostaví. **Chlapec 3** také vyzdvihuje, že se na rodiče určitě může obrátit a také spolehnout. Chlapec 4 vnímá, že se jeho rodiče snaží podporovat ho a pomáhat mu získat důvěru v sebe sama. Zároveň ale konstatuje, že by chtěl jednou svoje děti podporovat více, že jsou jeho rodiče v určitém směru moc kritičtí. Co se týče důvěry v rodiče tak tu **chlapec 4** určitě cítí, říká, že funguje a nebál by se za rodiči přijít s prosbou o radu, protože ví, že mu poradí a podpoří ho. S běžnými problémy za nimi ale nechodí, spíše, jak už říkal **chlapec 1**, půjde za nějakým kamarádem.

Chlapec 1: ...Docela se bavíme o tom, jak se máme, jaký jsme měli den a tak. Ale s problémem bych se jí teda asi nesvěřil. To bych spíš šel za nějakým kamarádem nebo tak, no. Prostě bych se spíš snažil najít někoho, kdo mě spíš pochopí.

Chlapec 2: Určitě je pro mě důležitá podpora těch rodičů, nějaké to vyslechnutí a rada. ...když mám třeba problém, tak za nimi přijdu a snažíme se to společně nějak vyřešit.

Dívka 1: Myslím, že mamka a celkově rodiče se mě snažili docela dost chválit a nějak mi tím i pomáhali právě v budování toho sebepřijetí a sebevědomí a tak...

Dívka 2: Jo, jako..je to hustý, ale fakt v nich mám plnou důvěru a nebojím se jim cokoli říct a fakt jim vlastně říkám asi všechno, no...nemám před nima vůbec žádný strach nebo tak.

Chlapec 3: Jo, docela jo. Když se mi něco povede, tak mě pochválej. To je pro mě super, protože tak nějak chci, aby mě někdy pochválili nebo prostě, aby na mě tak jako byli za něco hrdý nebo tak.

...určitě mám s rodičema takový vztah, že kdybych třeba řešil nějaký problém, tak vím, že za nimi určitě můžu přijít.

Chlapec 4: Jo, přijde mi, že se snaží, abych se různých věcí nebál a prostě si víc věřil, no, ale asi bych se snažil víc ty svoje děti povzbuzovat a víc je podporovat. Přijde mi, že jsou možná někdy až moc takový kritický, no.

...Ale jinak...já za nima s problémama moc nechodím, nebo..spíš bych asi šel za nějakým kamarádem. Ale když se potřebuju s něčím poradit nebo tak, tak to se nějak nebojím za nima přijít. Přijde mi, že taková ta základní důvěra tam funguje mezi náma.

Kategorie 5: Řešení hádek a nedorozumění

Kódy:

- váha usmíření
- odpuštění
- potřeba omluvit se
- nějak se to přejde

Tato kategorie se zaměřuje na způsoby, jakými v katolických rodinách probíhá řešení konfliktů. Všichni respondenti se shodují na tom, že je pro ně důležité se usmířit a vědět, že je to zase dobré, ne vždy to však nastane.

Chlapec 1 říká, že většinou k žádnému usmíření nedojde a spíše se konflikt vyřeší tak, že se přehlídne. **Chlapec 2** to naopak vnímá tak, že se usmíří, ale musí se často jít omluvit rodičům on, po tom, co vychladne a zklidní se. **Dívka 1** konstatuje stejně jako **chlapec 1**, že je to u nich většinou bez omluvy a bez velkého zabředávání do problému a mrzí ji to, chtěla by to jednou ve své rodině řešit jinak, tak, aby všichni věděli, že je to zase v pořádku a hádka je zažehnána. **Dívka 2** vyzdvihuje, že se u nich opravdu na omluvu dbá a že snad nikdy nešla spát bez toho, aniž by se členy rodiny usmířila. Konflikty nejraději řeší v klidu, protože nechce, aby celý jejich bytový dům slyšel, že se hádají a o čem. **Chlapec 3** se vždy snaží konflikt urovnat a také zmiňuje důležitost toho, aby všichni byli v pořádku. **Chlapec 4** má podobnou situaci jako **chlapec 1** nebo **dívka 1**, kdy konflikt spíše moc neřeší a každý ze členů rodiny třeba odejde a sám se zklidní. Mrzí ho, že se to takhle ignoruje, ale zároveň říká, že když se jedná o závažnější věci, omluví se. Také zmiňuje, že se jim rodiče vždy snažili předat to, že je důležité se usmířit a mít mezi sebou dobré vztahy.

Chlapec 1: *Po nějaký době se ale většinou začneme kvůli něčemu pak zase normálně bavit a už je to takový v pohodě. Ale že bychom se úplně usmiřovali nebo se v tom nějak šťourali, to ne.*

Chlapec 2: *Většinou se ale třeba rodičům omlouvat spíš já, ale je pro nás důležitý se usmířit a odpustit si. Takže se většinou vždycky snažíme to urovnat.*

Dívka 1: *Noo...my právě ty konflikty moc neřešíme... když si něco uděláme nebo jsme na sebe naštvaní s nějakým tím konkrétním člověkem, tak třeba jdeme spát a nebavíme se spolu a ráno už to pak nějak vyprchá, prostě je to jako v pohodě, no...*

Dívka 2: *Ale třeba fakt se mi líbí, že mamka si hodně potrpí na omluvy, ale není to tak, že ona by chtěla, abychom my se jí omluvili, ale ona se musí omluvit nám. Takže se snad nikdy nestalo, že bychom se sobě neomluvili. A přijde mi to teda hodně důležitý a jsem ráda, že to takhle máme. Přijde mi, že se tam pak ukáže taková ta pokora, to, že prostě nemusíš mít vždycky pravdu.*

Chlapec 3: *Pro mě je fakt důležitý, abysme byli všichni tak nějak zadobře spolu.*

Chlapec 4: *Nějaký klasický hádky, krátký, nikdo moc neřeší. Jinak, no... rodiče se vždycky snažili, abychom měli dobrý sourozenecký vztahy, abychom se sobě omlouvali, když se třeba rozhádáme nebo tak. A abychom si nějak rozuměli a snažili se spolu trávit čas nějak aktivně a tak.*

3.7 Dílčí závěry a diskuse výsledků

Z výsledků empirického šetření, které probíhalo mezi 6 respondenty, kterými byly děti ve věku 15-17 let z katolických rodin lze vyvodit dílčí závěry. V oblasti zaměřené na hodnoty, které vyznávají ve svém životě mladí lidé z katolických rodin, bylo zjištěno, že stěžejními hodnotami mladých lidí jsou „prožít smysluplný život“ nebo „žít tak, abych se dostal/a do nebe.“ Zmínka těchto hodnot vypovídá, že děti mají vstřípené, že záleží na tom, jakým způsobem žijí zde na zemi, jaké skutky (ne)konají a cítí příslib, že se díky dobrému životu na zemi jednou dostanou do nebe. Další významnou hodnotou, kterou zdůraznil každý respondent, je rodina, jak ta orientační, tak prokreační. Dominance této hodnoty je v souladu s tendencemi uvedenými v teoretické části práce v kapitole, která řeší rodinu v katolické církvi. Vyznávané hodnoty, které patří k mezilidským vztahům, jsou především tolerance, pochopení, spolehlivost, pomoc bližním. V tomto zjištění lze nalézt právě prosociální smýšlení dětí. Děti z katolických rodin vnímají také jako významné zajímat se o globální problémy a zároveň si myslí, že má katolická církev úkol se k těmto jevům stavět čelem a přímo se podílet na jejich řešení. To lze v dnešní době pozorovat také u Papeže Františka v jeho postoji a snaze „bojovat“ za Ukrajinu. Tato oblast je také jednou z oblastí prosociálního chování.

Oblast výzkumu zaměřená na to, co pomáhá dětem v rámci výchovy v duchu katolické víry k prosociálnímu smýšlení a jednání, ukázala, že je to hlavně prostředí věřících lidí. Mohli bychom říci, že se jedná o určitou sociální bublinu, ve které děti vyrůstají, protože se děti shodují na tom, že velmi významný vliv má na chování dětí právě chování rodičů a sourozenců, z něhož si děti v mladším věku berou příklad a přejímají ho, postupem času ale stále méně. 4 ze 6 dětí ze zkoumaného vzorku pochází z prostředí, kde je katolická víra zakotvena už po generace a můžeme tedy pozorovat jistý generační přenos. Toto zjištění přineslo poznatek o tom, že na děti velmi působí, zda se nachází v prostředí věřících lidí, či nikoliv. Bylo by zajímavé zjišťovat také to, jak se děti chovají v prostředí lidí, kteří katolickou víru nevyznávají. Dalším klíčem k prosociálnosti je pro děti z katolických rodin cesta k osobní víře, kterou má každý z respondentů svoji a často byla hlavně

v minulosti dlážděna pochybnostmi nebo nezájmem o praktikování katolické víry. Děti často vnímají víru jako povinnost nebo jako samozřejmost a až v pozdějším věku samy přicházejí na to, zda by opravdu chtěly tímto směrem ve svém životě jít, nebo ne. Často se ale střetávají s názorem rodičů, kteří chtějí, aby určité katolické zásady dodržovaly a děti se pak často mohou cítit nuceny dělat něco, co nechťejí. Zároveň se ale děti ve výpovědích často shodovaly na tom, že jsou svým rodičům s odstupem času vděčné za jejich vytrvalost. Další z věcí, kterou děti zmiňovaly, je modlitba. Během modlitby si děti uvědomují, za co všechno mohou být vděčné, vede je k tomu, aby myslely na lidi v těžkých životních situacích, na své blízké, ale také si třeba více uvědomují, že jídlo, které mají, není pro všechny samozřejmost. Mezi další nástroje církve, které rodiče zapojují do své výchovy, patří Desatero Božích přikázání, které taky děti považují za důležité zásady pro společnost a snaží se podle něj chovat, i přesto, že je to pro ně často obtížné.

Třetí zkoumaná oblast byla věnována způsobu výchovy a určitým prvkům, které se rodiče z katolických rodin snaží ve výchově uplatňovat. Z výpovědí respondentů lze vyvodit závěr, že rodiče do své výchovy zapojují rodinné tradice a rituály, mezi které patří společná účast na nedělní mši svaté, četba z Písma svatého, která byla zmiňována hlavně v minulosti, a také společná modlitba před jídlem nebo modlitba večerní. Opět se zde vyskytuje, že se děti potýkají s tím, že mají pocit, že je rodiče do některých věcí nutí. Také jsme se v této oblasti snažili zmapovat, zda a jakým způsobem rodiče tráví se svými dětmi čas. Můžeme říci, že společné trávení volného času v katolických rodinách funguje, zároveň jde ale ruku v ruce s věkem dětí, který je provázen potřebou omezovat čas strávený s rodiči. Mezi časté aktivity, jež rodiny společně dělají, patří pobyt v přírodě, sledování filmů, ale zároveň u každého bylo zmiňováno, že si každý většinu času dělá svoje věci. Výchovný styl rodičů je možné na základě teoretických znalostí převážně označit jako autoritativně vzájemný styl, kdy rodiče kladou na své děti požadavky, jsou často autoritativní, zároveň ale láskyplní a pečující. Děti se také shodovaly v tom, že jsou jejich rodiče postupem času benevolentnější, dovolují jim více prosadit jejich vlastní názor. Zkoumanou oblastí byla také míra sdílení a podpory rodičů. Ukázalo se, že každé dítě od svých rodičů podporu cítí a také v rodinách převážně funguje vzájemná důvěra. Posledním zkoumaným jevem bylo řešení konfliktů, které přirozeně probíhá v každé rodině jinak, ale je možné říci, že každý z respondentů vnímá usmíření a napravení konfliktu jako důležitou věc.

Větší sociálnost se u mladých lidí z katolických projevuje skrze hodnoty, zejména stabilní rodina a manželství, které jsou pro ně v životě zásadní, a také skrze jejich jednání s druhými lidmi, které se v rodině učili. Toto tvrzení lze vztáhnout na řešení konfliktů, týmovou práci, ohleduplnost k potřebám druhých, potřebu smíření apod. Také ji můžeme vnímat v tom, že si mladí z katolicky orientovaných rodin uvědomují životy lidí v jiných částech světa a účastní se různých dobročinných sbírek, projektů a také se za tyto lidi modlí. Jejich sociálnost lze také pozorovat ve skutečnosti, že každý z respondentů plánuje v budoucnosti založit vlastní rodinu, což vede k myšlence, že utváření vztahů je pro tyto mladé lidi velmi důležité.

Ve světle těchto zjištění můžeme konstatovat, že vstupní hypotéza, kterou jsme stanovili na počátku empirického šetření, se po tomto výzkumu proměnila a bylo přistoupeno k jejímu redefinování. Vstupní hypotéza má následující znění: *Děti z katolických rodin jsou citlivější k utváření sociálních vztahů.* Na základě výše uvedených skutečností a porovnání dílčích částí vstupní hypotézy s výsledky výzkumu zjišťujeme, že by bylo vhodné zaměřit se na chování dětí mimo rodinu a církve. Bylo rozhodnuto o redefinování hypotézy do následující formy: *Děti z katolických rodin jsou citlivější k utváření sociálních vztahů bez ohledu na působení vlivu katolického prostředí.*

Závěr.

Cílem bakalářské práce bylo s oporou o odbornou literaturu a vlastní empirické šetření popsat průběh výchovy v katolických rodinách s ohledem na sociální citlivost. Lze konstatovat, že cíl práce byl splněn. Hlavním výzkumným problémem celé práce bylo zjistit, zda je prosociální výchova složkou výchovy v katolických rodinách.

Výsledky empirického šetření přinesly zajímavé poznatky o problematice prosociální výchovy v katolicky orientovaných rodinách, přičemž je zjevné, že na tuto výchovu působí mnoho faktorů, jak společenských, tak faktorů, které jsou dány specifiky mladé generace. Za tyto faktory můžeme považovat pluralitu, orientaci na výkon, individualismus, svobodnost a touhu po nezávislosti a nezávaznosti. Do výchovy dětí se také promítá vliv digitálních technologií, který má negativní dopady na komunikaci a trávení času v rodině. Zjistili jsme, že významným vlivem na chování dětí je vlastní příklad rodičů, zároveň ale děti přebírají názory a způsoby chování svých rodičů pouze do jisté míry a v určitém věku si formují svůj vlastní názor a více tíhnou ke svým vrstevníkům. Proto je nutné, aby prosociální výchovu do náplní svých programů zařazovaly i další církevní i necírkevní organizace, školy apod. a aby toto téma nebylo mladým lidem cizí.

Pro katolickou církev by také mohlo být dobré stát se více přitažlivou a moderní a zajímat se o potřeby a názory své mládeže, k čemuž určité kroky již směřují. Je důležité si uvědomit, že současná společnost klade důraz na snahu vychovávat z dětí výkonné stroje, které pohlíží více na ekonomickou než lidskou stránku, a proto je hlavním úkolem rodičů a pedagogických pracovníků vést děti k uvědomění si jejich vlastní osobnosti a nezastupitelné role zdravých a bezpečných sociálních vztahů v lidském životě. Vzhledem k výpovědím, které se mnohdy dotýkaly toho, že se děti cítí být, zejména v dětství, nucené k určitým praktikám, by pro rodiče mohlo být užitečné zamyslet se nad výchovnými metodami a strategiemi, které používají a případně je přehodnotit. Jednou ze slabín při výchově mládeže je mimo jiné také nedostatek kladných vzorů, zejména těch, které by rodiče podpořily především v období dospívání, kdy rodičovská autorita není příliš v kurzu. Dříve toto zastoupení měl učitel či kněz, dnes se často setkáváme s tím, že si kněz s mládeží nerozumí nebo nemá příliš mnoho času se věnovat společným aktivitám. Je proto velmi podstatné podporovat vznik a rozvoj různých společenství na lokální i celorepublikové úrovni, kde se mladí budou moci setkávat, sdílet svou víru či pochybnosti, a právě tyto své kladné vzory hledat. Také je důležité motivovat mládež ke spoluúčasti.

I přes různé komplikace jsem se snažila získat hodnotné výsledky použitelné pro další zkoumání této oblasti. Oblast prosociální výchovy v rodinách obecně není zcela pokryta systematickým a uceleným výzkumem, což se během psaní této práce ukázalo jako nešťastné. Narazila jsem na problém ve zpracování teoretické věci, kdy není v odborné literatuře jednoznačně uchopen pojem prosociální výchova. Chybělo mi více zdrojů zabývajících se touto problematikou. Shledávám téma prosociální výchovy užitečným, a zvláště v dnešní době velmi aktuálním a pro sociální pedagogiku klíčovým. Dalším úskalím při práci, během empirického šetření, byla technika narativně hermeneutického rozhovoru, přičemž jsem se setkala s případy, kdy bylo obtížné respondenty stimulovat ke spontánnímu projevu na dané téma.

Výsledky empirického šetření mohou sloužit pedagogickým pracovníkům nebo také pracovníkům v církevních institucích k získání většího povědomí o tom, co mladí lidé prožívají, kam je směřovat. V souvislosti se zjištěnými výsledky empirického výzkumu se nabízí možnost zaměřit další výzkum například na oblast chování dětí mimo prostředí své rodiny a katolické církve, kde se děti vyskytují pod určitým dohledem, jsou svazovány církevními příkázáními a funguje také sociální kontrola. Vzhledem ke skutečnosti určité nesvobody, o které mladí často v rozhovorech hovořili, je totiž možné, že jejich chování a jednání bude mimo toto prostředí jiné. Pokud bychom chtěli více prohlubovat vliv katolické nauky a víry například na kvalitu života a životní spokojenost a sociální citlivost, bylo by možné také směřovat k porovnání dětí nebo mladých lidí z křesťanského, a naopak nekřesťanského prostředí. Empirické šetření by mohlo mít smíšený, kvantitativně-kvalitativní design.

Seznam použité literatury

AMBROS, P.: *Manželství a rodina - cesta k plnosti lásky: Amoris laetitia Svatého otce Františka*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2018. Současné otázky. ISBN 978-80-7412-314-6.

BECK, U.: *Co je to globalizace?: omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-123-9.

ČÁP, J.: *Psychologie mnohostranného vývoje člověka: vysokoškolská příručka pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijních oborů 77-01-8 psychologie, 75-04-8 pedagogika a psychologie a 76-12-8 učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů aprobace psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

FIALA, P.: *Laboratoř sekularizace: náboženství a politika v ne-náboženské společnosti: český případ*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. Politika a náboženství. ISBN 978-80-7325-141-3.

GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil JÚVA, V., HLAVATÁ, V. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GILLERNOVÁ, I., KEBZA, V. a RYMEŠ, M.: *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2798-1.

HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.

HESSEN, S.: *Filosofické základy pedagogiky*. Praha: Československá grafická unie a.s., 1936

HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. a kol.: *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3195-6.

CHADIMA, M., KAPPL, M. a ŠTĚCH, O.: *Mezigenerační přenos základních křesťanských hodnot v kontextu sekulární společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-560-8.

JAN PAVEL II.: *Familiaris consortio: apoštolská adhortace Jana Pavla II. o úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981*. Přeložila BRICHTOVÁ, T. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-067-2.

KASPER, W.: *Teologie křesťanského manželství*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. ISBN 80-85959-28-3.

KELLER, J.: *Teorie modernizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-66-3.

KELLER, J.: *Nejistota a důvěra, aneb, K čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-002-5.

KLAPILOVÁ, S.: *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8.

KLÍMA, I.: *Jak přežít blahobyt*. Brno: Doplněk, 2001. Sociálně-ekologická edice. ISBN 80-7239-072-4.

KOLESÁROVÁ, K.: *Životní styl v informační společnosti*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-119-5.

KRAUS, B. a POLÁČKOVÁ, V.: *Člověk – Prostředí – Výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. K otázkám sociální pedagogiky. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LACA, S.: *Výchova - rodina - hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. ISBN 978-80-87182-32-1.

LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LIESSMANN, K. P.: *Teorie nevzdělanosti: omyly společnosti vědění*. Přeložila ZOUBKOVÁ, J. Praha: Academia, 2008. XXI. století, sv. 4. ISBN 978-80-200-1677-5.

LUŽNÝ, D.: *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. Religionistika. ISBN 80-210-2224-8.

- MANNIOVÁ, J.: Kríza autority rodiny a jej dopady na súčasnú mládež. In VALIŠOVÁ, A., BRATSKÁ, M. a SLIWERSKI, B. *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež*. Praha: ISV (nakladatelství), 2005, s. 175 – 184. ISBN 80-86642-43-7.
- MATĚJČEK, Z.: *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.
- MATĚJČEK, Z.: *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.
- MATĚJČEK, Z.: *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-006-5.
- MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.
- OLIVAR, R. R.: *Etická výchova*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992. ISBN 80-7158-001-5.
- ONDREJKOVIČ, P.: Globalizácia a individualizácia mládeže (negatívne stránky). In: Socialia 2002. *K sociálnej analýze mládeže. Sborník príspevků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové 10.-11.10. 2002*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002, s. 15 – 23. ISBN 80-7041-902-4
- ONDREJKOVIČ, P.: „Zmena“ v sociológii rodiny. In: Socialia 2006. *Sborník príspevků z X. ročníku konference s mezinárodní účastí konané v Hradci Králové ve dnech 20.-21.10.2006*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 240 – 252. ISBN 978-80-7041-741-6.
- OPATRŇÝ, A.: *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2017. ISBN 978-80-7465-278-3.
- PAPEŽ FRANTIŠEK.: *Amoris lætitia: Radost z lásky : posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Přeložil BROŽ, J. Praha: Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5.

- PAPEŽ FRANTIŠEK.: *Fratelli tutti: encyklika o bratrství a sociálním přátelství*. Přeložil BROŽ, J. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021. Dokumenty (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-217-0.
- PELIKÁN, J.: *Hledání těžiště výchovy*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1265-2.
- PETRUSEK, M.: *Společnosti pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Sociologické aktuality. ISBN 80-86429-63-6.
- PŘÍHODA, V.: *Ontogeneze lidské psychiky*. 2. vyd. Praha: SPN, 1974. Učebnice vysokých škol (SPN).
- SAK, P., MAREŠ, J. a kol.: *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.
- SEMRÁD, J.: Globalizace, sociální práce a tvořivost. In: Socialia 2001. *Sociální práce a ostatní společenskovední disciplíny. Sborník příspěvků z vědeckého semináře konaného v Hradci Králové 24. října 2001*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002, s. 175 – 180. ISBN 80-7041-113-9.
- SEMRÁD, J.: Hodnoty a výchova. In: DANEK, J., SIROTOVÁ, M., FRÝDKOVÁ, E.: *Hodnotová orientácia v procese výchovy a vzdelávania*. Brno: Tribun EU, 2013, s. 71-80.
- SEMRÁD, J. a ŠKRABAL, M.: Pozdní modernita a vysokoškolské vzdělávání. In: *Pedagogica Actualis VI.: Súčasnosc' a perspektívy vysokoškolského vzdelávania*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2014, s. 302 – 319. ISBN 978-80-8105-552-2.
- SEMRÁD, J. a ŠKRABAL, M.: Sociální tvořivost a multikulturní výchova. In: *Pedagogica Actualis X.: Otvorené cesty vo vzdelávaní v multikultúrnej škole*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2018, s. 158 – 165. ISBN 978-80-8105-931-5.
- SEMRÁD, J., VALIŠOVÁ, A., ANDRES, P. a kol.: *Výchova, vzdělávání a výzvy nové doby*. Brno: Paido, 2016. ISBN 978-80-7315-258-1.
- SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2., rozšíř. a aktual. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1821-7.

SKALKOVÁ, J.: *Pedagogika a výzvy nové doby*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-060-3.

SKALKOVÁ, J.: *Humanizace vzdělávání a výchovy jako soudobý pedagogický problém*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 1993. ISBN 80-7044-063-5.

SVOBODA, P., LORENZOVA, J., SEMRÁD, J. a kol.: *Digitální kompetence učitelů středních odborných škol jako výzva současného vzdělávání*. Brno: Paido, 2020. ISBN 978-80-7315-272-7.

ŠPIČÁK, J.: Může současná rodina usměrňovat mravní rozvoj středoškoláků? In: *Socialia 99: Mládež v postmoderní době. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové 12. a 13. října 1999*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000, s. 391 – 394. ISBN 80-7041-112-0.

ŠVARCOVÁ, E. a SVATOŠ, T.: Indikátory kvality rodinného života. In: *Socialia 2006. Sborník příspěvků z X. ročníku konference s mezinárodní účastí konané v Hradci Králové ve dnech 20.-21.10.2006*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 261 - 272. ISBN 978-80-7041-741-6.

SOBOTKOVÁ, I.: *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

STAŠOVÁ, L., SLANINOVÁ, G. a JUNOVÁ, I.: *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.

STROUHAL, M.: *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4212-0.

VALIŠOVÁ, A.: *Asertivita v prostředí rodiny a školy: pedagogické a psychologické problémy v teorii a praxi*. Praha: ISV, 2002. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-03-8.

Periodika

HOLLÁ, Z.: Prosociálna výchova ako predpoklad vytvárania pozitívnych medziludských vzťahov. In: PETRUCIOVÁ, J. a FEBER, J. *Člověk, dějiny, hodnoty IV*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009, s. 164 - 168. ISBN 978-80-7368-725-0.

MOŽNÝ, I.: Česká rodina pozdní modernity: nová podoba starého partnera a rivala školy. *Pedagogika: časopis pro pedagogickou teorii a praxi*. Praha: Státní nakladatelství učebnic 1951-, 2004, 54(4), 309-325. ISSN 0031-3815.

SKALKOVÁ, J.: *Výchova a vzdělávání v kontextu soudobých globalizačních tendencí*. Pedagogika. 2000, 50(1), 13-22.

SPOUSTA, V.: Krize současné společnosti a proměny hodnot na přelomu tisíciletí. *Pedagogika: časopis pro pedagogickou teorii a praxi*. Praha: Státní nakladatelství učebnic 1951-, 2008, 58(3), 241-252. ISSN 0031-3815.

Internet

DUCHÁČKOVÁ, G.: *Procesní analýza hodnotové výchovy v ČR se zaměřením na výzkumnou a pedagogickou praxi* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-04-19]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. doc. PhDr. Stanislav Střelec, CSc. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/wjwxx/>

HLAVIČKOVÁ, L.: *Ideje, tradice a potenciál pedagogiky kultury* [online]. Olomouc, 2014 [cit. 2022-04-19]. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc. Dostupné z: https://theses.cz/id/jyn9x5/Hlavickova_Lenka-dizertaceautoreferat_2014.pdf

HOLUB, T.: *Budoucnost a směřování římskokatolické církve*. *Ceskatelevize.cz* [online]. Česko: ČT24, 2018 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/po-rady/11412378947-90-ct24/218411058130828/>

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Pokoj a dobro: List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi* [online]. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2000 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/021126-pokoj-a-dobro>

VLK, M. In: *Přehled jednání mezi státem a církvemi v letech 1990-2000* [online]. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/297_00297/17-stat-a-cirkev.pdf

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1: Zjednodušené schéma výchovného procesu	36
Tabulka 1: Model čtyř stylů výchovy	38

Příloha A: Doslovný přepis rozhovoru s chlapcem 2 a dívkou 2

Chlapec 2 (17 let)

Chtěla bych tě poprosit, zda bys mi mohl vyprávět o svém dětství, o výchově ve vaší rodině, která je katolicky orientovaná. Zajímá mě každý detail, nemusíš spěchat, můžeš říct cokoli, co tě napadne. Můžeš se mi klidně na začátek trochu představit.

Já vyrůstám v katolické rodině, mám dvě starší sestry, rodiče byli k víře vedeni už od dětství (také vyrůstali v křesťanských rodinách) a snažili se nás k té víře vést už od dětství, nějak nám ji zprostředkovat. Já si myslím, když možná trochu odbočím, že nám dávali fakt dobrý příklad toho, co znamená žít jako křesťan, což si myslím, že má na tu výchovu dost velký vliv, obzvlášť na ty děti v takhle brzkým věku, to ty děti vstřebávají a takhle vidí a snaží se to napodobit. Co se týče žití té víry u nás doma, tak jsme třeba a dušičky vždycky objížděli hroby příbuzných a vzpomněli jsme si na ně nebo u nás je zavedený taky to, že se společně modlíme před jídlem, taky jsme si s rodičema často četli z bible, když jsem byl mladší, hlavně o Vánocích a Velikonocích. Taky často diskutujeme nad různěma tématama.

Jak jsi mluvil o té modlitbě před jídlem, tak co to pro tebe znamená nebo jaký má důvod, že se takhle modlíte?

Pro mě to znamená to, že i v tom dětství už jsem si uvědomoval, že to jídlo nemusí být samozřejmost a mají za to Bohu děkovat.

Dobře, děkuji. A jak to pak šlo dál, když jsi začal chodit do kostela?

No, jo, já jsem pak začal chodit do toho kostela, začal jsem ministrovat už asi od 5 let a pak jsem začal asi v 1. třídě chodit na náboženství. Hodně jsem si bral příklad i z kněží, bohoslovců a tak. Na tom nábožku to bylo fajn, myslím, že je to hlavně o tom, aby ten kněz přiblížil dětem tu víru ještě víc, když se třeba chtějí na něco zeptat nebo mají nějaké nejasnosti, se kterými si nevědí rady, tak se o tom s tím knězem mohou pobavit a společně to nějak vyřešit. Je to taková duchovní formace prostě. Povídáme si o víře, o svatých, o svátostech a tak.

Ovlivnilo tě pak ještě něco dalšího?

No, já si myslím, že kamarádi, kteří jsou taky věřící, rodina, kněží a taky bohoslovci. Proto si i myslím, že jsem se pro tu víru sám rozhodl.

Jaká je tvoje představa o výchově? Jak bys ty chtěl svoje děti vychovávat? Co bys jim chtěl předat?

Jak už jsem mluvil o tom příkladu, tak bych chtěl svým dětem dávat takový dobrý příklad, chtěl bych žít tak, jak bych chtěl, aby žily ony. Chtěl bych udržovat kontakty se širší rodinou, navštěvovat se vzájemně a tak. Chtěl bych je vést k takové poctivosti, k tomu, aby uměly nějak zachovávat tradice. Určitě je pro mě taky důležitá nějaká trpělivost a vytrvalost s lidmi, ohleduplnost, pochopení ostatních. Taky si myslím, že je důležité se snažit druhým naslouchat, být empatický a pokorný. Taky je důležitý snažit se lidi pochopit, podívat se na věci jejich očima, nejen tak, jak to vidím já. Ještě mě třeba napadá, že je dobrý, když jsou děti a lidi celkově otevřený ke spolupráci, jsou takový týmový hráči. I když si vzpomenu třeba na takový ty lidi na okraji společnosti, tak bych chtěl, aby je nějak neodsuzovaly nebo nezatracovaly, ale zase aby nebyly úplně naivní a takový jako, že se nechají využívat.

Co bys třeba naopak nechtěl, aby si tvoje děti osvojovaly?

Určitě bych je nechtěl vést k nějakému přehnanému shromažďování majetku, k nějaké chamtivosti a tak, spíš bych chtěl, aby si dokázaly vážit věcí, které mají. Taky bych chtěl, aby si uvědomovaly, že tenhle náš pozemský život není všechno, že tady máme nějaký svůj úkol, nějakou svou misi takzvanou a roli, kterou si musíme odehrát, ale jak se říká – žijeme pro věčnost a není to všechno tady na tom světě, takže bych je nechtěl vést k nějaké povrchnosti, nebo jak to říct. Určitě je důležité, aby věci, které tady na světě máme k dispozici sloužily, ale ne, aby se staly naším bohem. Pak taky přemýšlím nad takovýma běžnýma věcmi, chtěl bych, aby byly pracovitý, upřímní ke svým bližním, ke své rodině a samy k sobě hlavně. Taky bych chtěl, aby nebyly líný, nebo takový co se týče budoucnosti, aby jen tak neproplouvaly tím životem tak jako, jak to bude, tak to bude, ale aby ho žily nějak aktivně a snažily se si ho užívat naplno, být radostný a tak.

Máš pocit, že ty tvoje představy jsou shodné s tím, jak jsi byl vychovávaný ty? Liší se to třeba v něčem?

Myslím, že v těch zásadních věcech jsem k tomu určitě byl vychovávaný, ale taky si myslím, že k určitým postojům k těm věcem si člověk v průběhu toho dospívání musí dojít sám, že ne ve všem ho ty rodiče nemůžou ovlivnit, když už je starší a hledá ty odpovědi sám a získá třeba časem na určitý věci jiný náhled. Mně někdy třeba trochu vadí, že naši jsou ve většině věcech dost konzervativní, ale naopak někdy mě zas překvapí, že mají na něco takový liberálnější pohled. Ale nějaké konkrétní věci si asi moc nevybavím.

Jaké hodnoty ty konkrétně vyznáváš?

No, to je docela těžká otázka, ale záleží mi hodně na přátelství, vzájemné důvěře v tom přátelství, taky si hodně vážím rodiny, jsem rád, že žijeme ve svobodný zemi a tak, ale moc mě toho nenapadá. Ještě třeba pochopení a tolerance k druhým je pro mě taky důležitá. Taky si hodně vážím svého života.

Jak vnímáš sám sebe? Co ti pomáhá budovat si zdravé sebevědomí?

Určitě je pro mě důležitá podpora těch rodičů, nějaké to vyslechnutí a rada. Co se týče toho, jak vnímám sám sebe, tak si myslím, že takový celoživotní proces je hledat za jakým účelem tady zrovna já jako jedinec jsem, jakou tady mám úlohu a co bych tady měl pro Boha dělat. To je asi ta hlavní věc, kterou já se snažím najít. A myslím, že právě, když to nějak pocítím, budu se cítit naplněně a to mě zároveň i posílí v tom sebevědomí. Určitě je pro mě taky důležitý umět vystoupit z komfortní zóny, zkusit něco, co jsem třeba ještě nedělal, abych právě zjistil, jestli to právě není to ono.

Existuje něco, co se ti na té katolické víře nelíbí?

Já si myslím, že v životě určitě přijdou chvíle, kdy pochybujeme o té víře nebo o té církvi jako takové, ale naopak je to pak takový posilující a důležitý, když člověk přemýšlí nad tím, k čemu to opravdu je a uvědomí si to. Samozřejmě se stává, že se nám nechce na mši, nebo jsou tam ty různý pravidla jako desatero a tak, ale když se pak nad tím člověk zamyslí, tak zjistí, že Bůh nám nedává ty pravidla proto, aby nás nějak hlídal a tak, ale chce pro nás to dobro, to nejlepší a proto nám dává nějaký průvodce, jako takový tutorial, jak bysme ten život mohli žít. A teď mi fakt přijde, že jsem tak nějak dozrál k tomu, že je to pro mě důležitý. Teď je to sice kvůli pandemii trochu složitější, protože jsou ty mše

tak nějak online, nemůžeme přijímat ty svátosti a tak, i na modlitbu jsem někdy zapomínal, ale teď to zas беру jako příležitost uvědomit si, že třeba kázání si na internetu můžeme pustit kdekoliv, ale ty mše jsou hlavně o té svátosti.

Co pro tebe ta mše svatá znamená?

Tak je to o tom setkání s tím Bohem skrze tu eucharistii, i když třeba ministruju, tak to vnímám jako službu Bohu. Snažím se vnímat i to kázání hodně a tak, to je dobrý v tom, že nám to často pomáhá hlouběji nahlédnout do toho textu evangelia a může nám to pomáhat v tom, jak žít to evangelium i v běžném životě a aplikovat to do něj. Často to totiž ty kněží říkají jednodušeji, než jak je to napsané v Bibli, takže se to dá lépe chápat.

Na začátku jsi mluvil o tom, že se doma snažíte žít jako křesťani. Co si pod tím představuješ?

Já si myslím, že by z nás hlavně měla vyzařovat láska. Láska k bližním, láska k Bohu, měli bychom být otevření k těm lidem, pomáhat a snažit se šířit nějak tu radost a Boží milost. Já jsem slyšel takový citát od Františka z Assisi, když vysílal misionáře a řekl: „Kázejte Boží slova a když to nepůjde, tak i slova“ takže to pro mě znamená, že by se od nás ostatní lidi měli třeba něco učit především těmi našimi skutky. Takže chci, aby z nás ta víra zářila a byla na nás vidět.

Myslíš si třeba, že křesťanská výchova je v něčem obecně negativní? Nebo může být?

Myslím si, že když ty rodiče na ty děti příliš nějak tlačí a k něčemu je nutí, tak to určitě může být a myslím, že to pak má spíš opačný efekt a těm dětem se to znechutí ta víra a mají k tomu určitě těžší cestu, když jim ty rodiče už odmala něco nutí. Je určitě důležitý je v tom nějak podržet a podporovat, ale když už je to pak v takovém extrému, tak ty děti pak budou mít těžší cestu, no.

Mohl bys mi říci něco o výchově tvých rodičů? Jak se chovají k vám dětem? Je něco, co se ti líbí nebo naopak nelíbí?

Tak mně přijde, že oba moji rodiče jsou spíš jakoby přísní, což já neberu nějak ve špatném slova smyslu, naopak si myslím, že určitá přísnost a řád jsou důležitý a musí tam být v určitých věcech. Mamka je možná taková mírnější mi přijde, ale já bych asi taky chtěl

ty děti vychovávat trochu přísně, aby ke mně měly trochu úctu a respekt. Přejde mi taky, že teď mě rodiče berou víc jako partnersky, když mám třeba problém, tak za nimi přijdu a snažíme se to společně nějak vyřešit, jednají se mnou většinou jako s člověkem, který dospívá a má vlastní názor. Dost se mě třeba vždycky ptají, jak to vidím já, nebo jak by to pro mě bylo nejlepší. Přejde mi, že se i snaží rozvíjet ve mně nějaký vlastní úsudek nebo prostě to, abych si tvořil svůj názor. Já jsem teda z dětí u nás nejmladší, takže je možný, že třeba na starší ségry rodiče mohli být ještě trochu přísnější než na mě, ale to zas nechci asi moc soudit a porovnávat. Já mám se ségrama moc dobrej vztah a za to jsem fakt vděčnej. Já teda ještě teď teprve procházím tou pubertou, takže je možný, že ke mně ještě budou přísnější časem.

A co trávení času u vás doma?

No, já jsem teď už doma s rodiči sám, protože se moje ségry odstěhovaly a netrávíme čas ani pořád spolu, ani pořád odděleně. Řekl bych, že je to takové rozdělené, ale často se chodíme společně projít nebo hrajeme společenské hry nebo se třeba podíváme na film. Jinak si každý dělá svoji práci a sejdeme se k jídlu a večer taky k modlitbě, což беру i takové jako ohlédnutí za tím celým uplynulým dnem a taky společně trávíme čas jako rodina. Teď vlastně, protože je půst se modlíme každý den spolu, což třeba tak normálně až tak často není. Ale rodiče mi věnují dost času, nemám pocit, že by nás někdy nějak zanedbávali.

Ještě mě napadá, jak k tobě rodiče přistupovali, když jsi třeba udělal něco špatně?

Já jsem to často měl tak, že když třeba u nás proběhla nějaká hádka a tak, tak jsem většinou odešel do pokojíčku, kde jsem se z toho tak vykřičel a pak už jsem tak vychladnul a byl jsem takovej smířenej. Většinou se ale třeba rodičům omlouvat spíš já, ale je pro nás důležitý se usmířit a odpustit si. Takže se většinou vždycky snažíme to urovnat. Ještě bych taky chtěl říct, že vlastně chodím ke svaté zpovědi, kdy si vlastně předtím snažím uvědomit, co jsem udělal špatně a taky třeba přemýšlím, jak bych to mohl napravit. Je to prostě pro mě, abych se se sebou a s Bohem nějak smířil a tak, i když s tím někdy bojuju, protože se do toho někdy nutím a tak, ale Bůh to pro nás vlastně chtěl z lásky, takže se teď snažím si k tomu nějak najít vztah. Já věřím v to, že existuje nebe, do kterého bych se chtěl jednou dostat, ale nemyslím si, že se tam dostanou jenom lidi, který tady na zemi udělali všechno dobře, protože to vlastně není nikdo. Myslím, že naše chování je důležitý,

to, jak se chováme ke světu, ke svým blízkým i k sobě, ale zároveň musíme být pokorní a uvědomovat si tu vlastní hříšnost.

Když mluvíš o nějakém vztahu ke světu, vnímáš to jako jedno z poslání církve a křesťanů?

Já si myslím, že by se církev v těch světových problémech určitě měla nějak zapojovat, co se týče nějakého hledání řešení a realizace toho řešení. Papež František si myslím, že se hodně snaží být takovým vzorem a tvůrcem míru a pokoje ve světě. On právě o tom vztahu k přírodě a ekologii a tak napsal jednu knihu (encykliku *Laudato si*), kde popisuje ty problémy a to, co bychom měli dělat. Církev by v tomhle určitě měla hrát roli i co se týče starání se o ty nemocné, trpící a tak. Prostě bychom měli být takoví zprostředkovatelé té lásky. Já se o tom docela snažím mít povědomí, o tom světovém dění a tak, snažím se to do sebe vstřebávat, abych věděl, co se kolem mě děje. Já jsem vlastně odmalička vyrůstal s dospělými a většinou, když se někde sejdeme s příbuznými, tak se tam o tom různě diskutuje a tak, takže se o to zajímám. A myslím, že v dnešní době je ta práce s informacemi tak nějak fakt důležitá, když se toho na tebe valí ze všech stran tolik, hlavně díky médiím a tak. I když je taky důležitý vybírat si validní informace a nevěřit jen tak všemu. Snažím se přemýšlet o tom, proč, co a jak je, a ne jenom je slepě přijímat.

Dívka 2 (15 let)

Chtěla bych tě poprosit, zda bys mi mohla vyprávět o svém dětství, o výchově ve vaší rodině, která je katolicky orientovaná. Zajímá mě každý detail, nemusíš spěchat, můžeš říct cokoli, co tě napadne.

Takže..naše rodina není moc dlouho věřící, jakože...ne tolik generací. A taky se to u nás dělí tak, že z tatkovy strany nejsou vůbec věřící a z mamčiny strany začala být věřící moje babička (jako...mamky mamka) a stalo se to, když jí bylo třeba kolem 30 a bylo to kvůli tomu, že bouchnul Černobyl a babička začala nějak hledat a upínat se k různým věcem, vyzkoušela různé věci, jako třeba jógu, nebo makrobiotickou výživu atd. a nakonec se tak nějak našla v té katolické církvi. A tím, že k tomu byla vedena mamka, tak nás k tomu taky vedla, společně s babičkou. Já mám teda ještě jedenáctiletýho brácha a už odmalička chodíme do kostela. Jak jsem ještě mluvila o tom, že taťka není věřící, tak on věří v Boha, ale není pokřtěný a nechodí na mše a tak, protože říká, že si k tomu možná ještě potřebuje nějak dojít a tak, no. Neodmítá to úplně, občas se s námi i modlí a věří

v Bohu. A co se týče mě, tak u mě bylo důležité, že jsem měla kamarádku Anežku, jejíž rodina byla taky věřící a chodily jsme spolu do toho kostela, hrály jsme si a tak, tak to bylo takový super mít kamarádku ve stejném věku, taky věřící. Potom ve školce jsem začala chodit na náboženství, na které chodím doteď a tam jsem poznala další lidi, další kamarády a tak. A ve druhé třídě jsem šla k prvnímu svatému přijímání, což jsem tou dobou ani moc nevnímala jako nějak moc důležité, ale teď zpětně si uvědomuju, že je to významná složka nebo událost v tom vývoji věřícího člověka. A za nějakých pár let mě snad bude čekat biřmování, na které se taky těším, protože už to bude takový fakt jen moje rozhodnutí a bude to takový stvrzení té víry.

Moc děkuju za všechno, co jsi řekla. Napadá mě otázka, jak si myslíš, že by člověk u vás doma mohl poznat, že jste věřící?

No, tak...určitě tím, že se skoro každý večer s mamkou modlíme. Co mě třeba mrzí je, že se moc společně nemodlíme před jídlem, že třeba vím, že v jiných křesťanských rodinách to tak dělají a u nás to je takový zadrmlený a neklade se na to moc důraz, a to bych chtěla změnit, až se vrátím z nemocnice, protože si myslím, že je to důležité. A že bychom si třeba společně četli s Bible, to taky neděláme, no...nevím no, do kostela sice chodíme pravidelně a babička s mamkou jsou takový...docela...nechci říkat fanatický, ale prostě...hodně to berou vážně, ale že bychom doma nějak extra tu víru prožívali v tomhle směru, to úplně asi ne, no...což mně je líto.

Takže tedy chodíte společně pravidelně do kostela, vid'?

Jo, to chodíme, no. Chodíme každou neděli, já chodím třeba i ve středu na dětský mše, i když teď jak je covid, tak je to celý trochu jinak. Ale mamka s babičkou chodí i třeba několikrát týdně, no. A co se třeba týče mého vztahu k těm mším nebo k tomu chození do kostela tak obecně, tak se to hodně měnilo v průběhu dětství a dospívání. Jako malá jsem to brala spíš tak jako zábavu, že jsme tam různě po kostele s tou kamarádkou běhaly, no a prostě...dělal asi i nepořádek docela. A pak zas přišla taková ta puberta, kdy jsem dost přemýšlela nad tím, proč vůbec do toho kostela chodím nebo prostě...nebyla jsem vůbec schopná soustředit se na kázání a nebavilo mě to a tak a nerozuměla jsem tomu, no a přijde mi, že jsem tam chodila dost kvůli těm lidem nebo kvůli zpívání nebo tak a až teď jsem tam začala chodit fakt ráda, že mě to nějak prostě naplňuje a cítím tam takový

klid a jsem ráda, že můžu být v takovém spojení s tím Bohem. Ale to je až teď, no... myslím, že teď cítím takový ten pocit, kvůli kterému tam křesťani chodí. A teď už je to fakt tak, že tam chodím kvůli sobě a rozhodla jsem se sama za sebe.

A vnímala jsi někdy, že se u vás víra nějak negativně projevuje? Mám na mysli třeba nějaké extrémní zákazy apod.

No... tak jakoby... u nás doma je takový normální, že se do něčeho nutí, nebo že si mamka s baničkou některý věci vydupávají, ale to není úplně co se týče víry, ale spíš tak celkově, takže to teď nedokážu úplně rozlišit. Jako určitě to bylo někdy tak, že se mi do toho kostela nechtělo a ony na tom tak trvaly nebo nebylo to takový jako: „tak nechod“, ale zas nás tam nijak extrémně nikdy nutit nemusely. Když se na to teď dívám zpětně, tak jsem i docela ráda, že tak nějak nás k tomuhle vedly a nenechávaly to úplně na tom, jak to chci já.

Když si představíš, že třeba jednou ty budeš mít děti, tak jaká je tvoje ideální představa o výchově v rodině? Co bys chtěla svým dětem předat? Myslím obecně, nejen z křesťanského hlediska.

Určitě bych chtěla, aby moje děti byly skauti, protože si myslím, že skaut je taky hodně spojený s tím křesťanstvím a zároveň se tam hodně prolínají i mezilidské vztahy a vztah k přírodě a tak a hodně to toho člověka vede k různým dobrým věcem, jako je samostatnost a schopnost řešit různé problémy, komunikovat a prostě bych si přála, aby ty děti byly šikovní, společenší, nemyslely jenom na sebe, měly rádi ostatní lidi, aby se dokázaly i obětovat pro druhého a tak, obecně prostě bych si moc přála, aby z nich vyrostly dobří lidi, moc to teď asi nedokážu všechno pojmenovat.

A je něco, co bys naopak rozhodně nechtěla svým dětem předat?

Fakt bych nechtěla, aby byly takový ubrečený, otravný, nevděčný a rozmazlený děti, který každého štve, to třeba vidím tady v nemocnici, že maminka koupila malému klukovi nějaký časopis s nějakou hračkou a on se tam začal vztekat, že tohle nechtěl, že chtěl něco jiného a přišlo mi to fakt hrozný, že prostě místo toho, aby byl rád, tak jí to tam skoro hodí do obličeje a ohrnuje nad tím nos. To by mě fakt mrzelo, kdybych takový děti vychovala. Jako, no... fakt bych si přála, aby byly vděčný, pokorný, takže, no... ten kluk je takovej ukázkovej příklad negativní.

**A přijde ti, že ta tvoje představa je shodná se způsobem, jakým jsi vychovávána ty?
Pokud ne úplně, tak v čem se liší?**

Myslím si tak nějak, že všechno jde ruku v ruce s tím, jaký jsou ty rodiče. Že ten vlastní příklad dělá fakt hodně prostě, no. Když prostě nějaký rodiče pijou nebo kouřej nebo něco podobného, i když to jsou takový vážnější příklady teda, ale prostě těm dětem se to pak zdá normální, tak to třeba pak dělá taky. A myslím, že se to dost kopíruje i v těch ostatních vlastnostech. Co mě třeba někdy docela štve je to, že třeba ty narozeniny a svátky vůbec neřešíme a jako...já to teď beru na ty materiální věci dost, no, ale třeba to našim docela často vytýkám, protože mi to přijde jako taková hezká připomínka a malá oslava by se třeba mohla udělat. Nebo mně taky přijde, že by to u nás chtělo trochu větší harmonogram a řád. U nás je to takový roztahaný prostě a myslím, že bychom mohli mít nějak lépe rozdělenou práci a tak. Ale zas prostě taťka nás k tomu docela vedl a já si připadám docela organizačně schopná, ale je to náročný, no, celkem.

Jak jsi teď mluvila, tak mě napadlo, jak řešíte konflikty, které vzniknou?

No, já jsem takovej člověk, že to hrozně ráda řeším v klidu, jakože...já si to třeba vyslechnu, pak třeba mamka odejde, a když se třeba pak víc uklidníme, tak za ní přijdu a nějak si to vyřikáme, ale nejsem taková, že bych na ní hned štěkala nebo tak. Když se třeba hádá mamka s taťkou, tak to je vlastně takový podobný...taťka je takovej v klidu a spíš si to třeba vyslechne a tak...nebo se pak jde ven projít a přijde mi, že obecně se teď hádají míň než dřív třeba. A brácha...tak brácha ten to skoro vůbec neřeší, ten zaleze do pokoje a je v pohodě. Ale třeba fakt se mi líbí, že mamka si hodně potrpí na omluvy, ale není to tak, že ona by chtěla, abychom my se jí omluvili, ale ona se musí omluvit nám. Takže se snad nikdy nestalo, že bychom se sobě neomluvili. A přijde mi to teda hodně důležitý a jsem ráda, že to takhle máme. Přijde mi, že se tam pak ukáže taková ta pokora, to, že prostě nemusíš mít vždycky pravdu. A mám to prostě hodně nastavený tak, že nejdu spát, dokud ten konflikt neurovnám, a to je pak dobrý i v tom, že mě v noci nějak nic netíží a spí se mi dobře. Takže tak bych to taky určitě jednou třeba chtěla nastavit i v mojí budoucí rodině. A trochu mě mrzí, že třeba mezi kamarády to vždycky úplně takhle nefunguje, že prostě nejsou zvyklí se třeba za něco omluvit a já to pak nesu hůř, docela na to myslím a tak, no...že jsem na to taková přecitlivělá.

Mohla bys mi teď říci něco o tom, jak vás rodiče vychovávají? Jací jsou ve vztahu k vám dětem?

Přijde mi, že se právě rodiče fakt dobře doplňují, že prostě... v čem je mamka taková liberálnější, v tom je naopak taťka autoritativní a naopak. Když mě třeba čeká akce s nějakými kamarády, tak taťka řekne: jo, tak to jed', moc si to užij', jen je pro něj důležitý, abych na prvním místě měla školu, ale pak mě třeba bolí hlava a měla bych jít na housle, ale to zas taťka chce, abych se překonala a mamka je spíš taková prostě „tak zůstaň doma“ a tak, no.. takže je to těžký říct, prostě... strašně záleží na situaci. Ale přijde mi, že se to fakt hezky vyvažuje, že prostě neznám autoritativní rodiče, ani ty, který by to měli nějak „na salámu“.

A máš ke svým rodičům důvěru? Šla bys za nimi s nějakým problémem?

Jo, jako. je to hustý, ale fakt v nich mám plnou důvěru a nebojím se jim cokoli říct a fakt jim vlastně říkám asi všechno, no... nemám před nimi vůbec žádný strach nebo tak. S něčím jdu za taťkou, protože vím, že mi v tom třeba poradí líp, v něčem jdu zas za mamkou, protože se třeba před taťkou stydím nebo tak, když se třeba jedná o nějaký holčičí věci nebo tak a mamka mi vždycky všechno tak dobře vysvětlí a tak. Taky mám teda hodně blízký vztah s babičkou, která bydlí vlastně v bytě nad náma, takže s ní trávím taky hodně času a fakt jsem za to ráda, no... že si můžu s kýmkoliv doma popovídat o svých starostech nebo naopak nějakých hezkých věcech, co se mi stanou. Já jsem asi i taková hodně důvěřivá, ale zatím se mi to nikdy nějak nevymstilo, naštěstí.

A jakým způsobem spolu trávíte čas, pokud ho spolu trávíte?

Noo, přijde mi to škoda, ale právě, že ho spolu ani nějak extra netrávíme jako rodina úplně. Sice jako jsme normálně doma a tak, ale že bychom si třeba nějak pravidelně vyjžděli na výlet nebo taťka s mamkou, že by třeba šli na procházku, to se taky moc nestává. Třeba by se mi právě líbilo, kdybychom se na ty narozeniny nějak sešli a byli víc spolu. To mě trochu mrzí no...nebo jako...ono to není nějak příšerný, jako že bychom spolu nebyli vůbec, ale prostě...mohlo by to být určitě lepší.

A když se teď vrátíme trochu k té církvi, myslíš, že by se měla zapojovat do řešení různých globálních problémů?

Jo, jako...já si myslím, že tohle by měl řešit úplně každý člověk, takže i ta církev, protože je to prostě významná instituce a myslím, že to i dělá. Teď třeba myslím hlavně chudobu a různé sbírky a projekty, který třeba Charita pořádá. A já se taky snažím prostě, aspoň třídit ten odpad a i se dívat na to, jestli je to opravdu nutný si některý věci kupovat a tak. Nebo třeba víc používám ty ušitý látkový pytlíky a ne ty jednorázový igelitový a tak, no. Ale přijde mi, že je to pořád docela málo.

Myslíš, že má církev nějaké nástroje nebo způsoby, jak se snaží z lidí dělat lepší lidi?

No..napadá mě třeba desatero, který si myslím, že je fakt dobrý nebo prostě...že je to taková osa, která ti ukazuje, jak by se měl člověk chovat, ale na druhou stranu mám s něčím třeba občas trochu problém, to tak přijmout no..nebo nějak si na to přijít a pochopit to. Možná bych něco potřebovala víc vysvětlit. Taky mě třeba napadá svatá zpověď, i když já to teď mám spíš tak, že ty chyby nebo hříchy mám pořád takový stejný a moc se to nikam neposouvá. Ale jinak mi to přijde super v tom, že má člověk prostor zamyslet se nad tím, co třeba dělá špatně, co by mohl, jak změnit a tak.

A jaké jsou tvoje životní hodnoty? Co je pro tebe důležité?

Hmm...asi hodně rodina, kamarádi a takovej harmonizovanej život, prostě. Bejt v pohodě a určitýma věcma se nenechat vykolejit a tak. A taky zdraví...jako..obecně zdravá životospráva je pro mě fakt důležitá.

A otázka na závěr...Jak by sis přála prožít svůj život?

No, já mám takovej cíl, že bych chtěla, abych tady nebyla zbytečně. Abych předávala lidem to, co nezažili a abych tady byla prostě pro druhý. Určitě bych si přála mít jednu svojí vlastní rodinu, abych mohla vychovat další dobrý duše. A taky třeba věřím, že tenhle náš život neskončí smrtí, i když nevím, jak to bude, ale přijde mi, že tím vlastně člověk nic neztratí a je to takový optimističtější.